

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Üç Devrimci Tiyatro Bir Meddah

Erdoğan Akduman

ERDOĞAN AKDUMAN

Ankara'da Meslek Lisesi'ni bitirdikten sonra Yüksek Tekniker okuluna devam etti. Elektrikli aletler tamir atölyesi dükkânı açtı. Bu sırada yeniden açılan Halkevleri tiyatro kurslarına devam ederek sergilenen oyunlarda görev aldı. Yüksek Tekniker'den, üçüncü sınıfa geçmeden ayrıldı. Tamir atölyesini kapattı ve İstanbul Belediye Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nü kazanarak bu kente yerleşti. Kent Oyuncuları'nda profesyonel oldu. Halk Oyuncuları'na katıldı. Ankara Birliği Sahnesi, Çağdaş Sahne, Öncü Sahne'de; kurucu, genel yönetmen, oyuncu, rejisör olarak görev yaptı.

Erol Toy'un yazdığı "Meddah" adlı oyunu, tiyatro tarihimizde ilk kez çağdaş anlayışıyla sahneye taşındı. Aralıklarla on yıl oynadı. Ankara Sahnesi adıyla yeni kurduğu tiyatrodaki iki oyun sergiledikten sonra kapattı ve bir daha kurucu olmama kararı aldı.

Zeki Göker'in Ankara Birlik Tiyatrosu, Ercan Yazgan Tiyatrosu, Dostlar Tiyatrosu'nda konuk oyuncu olarak çalıştı. Bakırköy Belediye Tiyatrosu kadrosuna girdi. İkinci sezon kadro dışı bırakıldı. Son olarak Diyarbakır Devlet Tiyatrosu kadrosuna katıldı ve buradan emekli oldu.

Büyük Gösteri, Akıllı Adamın Deli Anıları, Bir Düzensiz Hikâye (Meddah), Parçalanma adlı oyunları yazdı.

Tiyatro çalışmalarının yanı sıra sinemayla yakından ilgilendi. *Pembe Kadın* filmiyle, değerli yönetmen Atıf Yılmaz'ın asistanı olarak kamera arkasına geçti. Dört filmde asistanlık yaptı.

Sinema filmleri ve televizyon dizi filmlerinde oynadı. Sinema ve televizyon dizi film senaryoları yazdı. *Üç Kişilik Dünya, Oyun Bozuldu, Çarpık Anılar, Sevginin Böylesi, İlişkiler, Janjan* adlı film ve dizi filmler yazdıklarının bazılarıdır.

Ayrıntı: 1105
Yakın Tarih Dizisi: 22

Üç Devrimci Tiyatro Bir Meddah
Anılar
Erdoğan Akduman

Yayıma Hazırlayan
İlbay Kahraman

Son Okuma
Berfu Ayhan

© Erdoğan Akduman, 2016

Bu kitabın tüm yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafi
Bir Düzensiz Hikâye-Meddah (Diyarbakır Devlet Tiyatrosu-1995)

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *Haziran 2016*
Baskı Adedi 1000

ISBN 978-605-314-112-9
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi

facebook.com/ayrintiyayinevi

instagram.com/ayrintiyayinlari

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Üç Devrimci Tiyatro Bir Meddah Anılar

Erdoğan Akduman

YAKIN TARİH DİZİSİ

Keşke Bir Öpüp Koklasaydım
Eylem Delikanlı-Özlem Delikanlı

Fırtınalı Denizin Yolcuları
Sedat Göçmen Kitabı
Söyleşi: İlbay Kahraman

Bitmeyen Yolculuk
Oğuzhan Müftüoğlu Kitabı
Söyleşi: Adnan Bostancıoğlu

Gezi, İsyan, Özgürlük
Sokağın Şenlikli Muhalefeti
Derleyen: Kemal İnal

Fişlemenin Kısa Tarihi
Hüseyin Aygün

Fırtınalı Denizin Kıyısında
Şansal Dikmen Kitabı
Söyleşi: Derviş Aydın Akkoç

Arap İsyanları Güncesi
Can Ertuna

Domatesi Çiçek Sananlar
Gökçen Başaran İnce

Devrimcilik Güzel Şey Be Kardeşim
Melih Pekdemir

Erikler Çiçek Açınca
Nurhak'ı Hatırlamak
A. Tuncer Sümer Kitabı
Enis Rıza & Ebru Şeremetli

İlle de Mavi
Adnan Keskin

Devrimciler Ölmez
10'lardan Biri:
Sinan Kâzım Özüdoğru Kitabı
Derleyen: Füsun Özbilgen

Bizi Güneşe Çıkardılar
Aysel Sağır

Direnış, Sürgün ve Ölüm Günleri
Ersin Ergün K. & Harun Korkmaz
Osman Zeybek & Tarık Uygun

Bir Zamanlar Mülkiye 1964-1970
Savaş Dizdar

Sinança
Şirin Cemgil Sinan Cemgil'i Anlatıyor
Şirin Cemgil

Cepheden Anılar
Orhan Savaşçı'nın THKP-C Anıları
Söyleşi: İlbay Kahraman

Devrimcilerin Filistin Günlüğü
1968-1975
Yaşayanlar Anlatıyor
Oktay Duman

Keşiş'in Torunları
Dersimli Ermeniler
Kâzım Gündoğan

Tek Yola Sığmayan Devrim
İbrahim Çelik

İçindekiler

Giriş.....	7
Ankara Birliği Sahnesi	13
Meddah	37
Ankara Birliği Sahnesi Davası	57
Çağdaş Sahne	93
Öncü Sahne	119
Sonsöz	143
Fotoğraflar	146

Giriş

İdealler, umutlar, coşkular içinde geçen gençlik yıllarımda, bireysel gelecek kaygısı aklımın köşesinden bile geçmedi. Zaten kaygılsam ne fayda? İdeallerime sıkı sıkıya sarılmış, umutlarımı kamçılarmış, başka şeyleri gözüm görmeden coşku seline kapılmış gidiyordum. İleride yaşanacak yılların bireysel sonuçlarını değil, dünya görüşümün hayallerini gerçekleştirebilmekten asıl olan. Bunu bireysel kurtuluş adına belli bir yaşa geldikten sonra neden dönmedim (!) diye kendimi şikâyet etmek için söylemiyorum. Aynı düşüncemin, aynı hayalimin dipdiri umuduyla bu günün dünyasında aynı coşkuyla savunucusuyum. Pir Sultan Abdal'ın deyişiyle: “Dönen dönsün. Ben dönmezem yolumdan.”

Uzun zamandır birçok arkadaş, hatta o dönemlerde seyircimiz olmuş sanatseverler içinde bulunduğum devrimci tiyatroları ve neden *Meddah*'ı yazmadığımı soruyor, eleştiriyordu. Sorular ve eleştiriler sonucunda, Türk tiyatrosunda önemli yeri olduğuna inandığım Ankara Birliği Sahnesi, Çağdaş Sahne ve Öncü Sahne'nin kuruluş ve yok oluşları ile o dönemde pek çok kişinin adını dahi bilmediği *Meddah*'ı neden, nasıl tiyatro sahnesine taşıdığımı, neler yaşadığımı yazmaya karar verdim.

Yazdıklarımnda şüpheye düştüğüm yaşanmışlıklar değil, şüphesizler yer aldı. Özellikle belleğime kazınmış, şüpheye yer bırakmayacak netlikte çağlayan gibi gözümün önünden akıverenlere yer verdim. Kutsal bildiğim ne varsa öne sürerek söylemek isterim ki en ufak bir kişilik sorunu yok anlattıklarımnda. Kindar, cindar hiçbir zaman olmadım. Asla şöhret uğruna bir şeyleri feda etmedim. Omurgamın sağlamlığını

bilen bilir. Bir tek kişi aksini söyleyemez. Bunların özellikle bilinmesini isterim. Basında çıkan yazılara, fotoğraflara, o dönemde kayıt altına aldığım notlara, belgelere dayandırıdım yazdıklarımı. Bazılarına kitapta yer verdim.

Konservatuvar

Öğrenciyken “Kent Oyuncuları” kadrosuna katıldım. Beyoğlu’nda, Dormen Tiyatrosu salonunda oynuyorduk. Okuldan çıkar tiyatroya giderdim. Matinelerde biz, suarelerde Dormen oynuyordu.

Tiyatro sezonu kapandığında, yeni sezona kadar sinemayla ilgileniyor, değerli yönetmen Atıf Yılmaz’ın asistanlığını yapıyordum. Konumuz sinema olmadığından bu alanda yaşadıklarımaya değinmeyeceğim.

Üç yıl Kent Oyuncuları sanatçısı olarak görev yaptım. Aynı kadroda yer alan sınıf arkadaşım Erdal Özyağcılar ve onun vasıtasıyla tanıdığım yakın arkadaşı İlhan Ogan’la Nişantaşı-Topağacı’nda kiraldığımız evde kalıyorduk. Mustafa Alabora da kadrodaydı. Üçümüz arasında yıllarca devam edecek olan harika bir dostluk gelişti. Sıcacık, art niyetsiz, kardeşçe ilişkimiz kiskanılacak denli yığitti. Adımız sacayağına çıkmıştı.

Mustafa ve ben, “Dramatik Tiyatro-Epik Tiyatro-Politik Tiyatro” ve benzeri konularda diğer tiyatroların sanatçıları ve sanat çevrelerinin saygın isimleriyle görüşüyor, sonuçlar çıkarıyorduk. Bunun yanı sıra kurulan ilk tiyatrocular sendikası olan Tİ-SEN’de (Türkiye Tiyatrocular Sendikası) aktif olarak çalışıyor, propaganda yapıyorduk. Hazırladığımız 59 soruyu teksir makinasında (6 sayfa) çoğaltıp 50 yazar, eleştirmen ve yönetmene iletiyor, görüşlerini alıyorduk. Bazıları seve seve kabul ederek cevaplıyor, bazıları değişik öneriler getiriyor, bazıları tek soruya bile cevap vermiyordu. Hakaret eden, kovanlar bile oldu. Erdal, genellikle eylemlerimizin dışında kalıyordu. Tİ-SEN anket dağıtım çalışmalarımızın, yüz yüze görüşmelerimizin birkaçında bizimle oldu.

Kent Oyuncuları’nda bir aile gibiydik. Konservatuvar da hocamız Yıldız Kenter, işyerinde patronumuzdu. Sevgisini cömertçe gösteren hocamın bir gün bile bana patron gibi davrandığını hatırlamıyorum ama yaptığımız çalışmalardan

duyduğu rahatsızlığı birkaç kez dile getirdi. Buna rağmen biz devam ettik. Yıldız hoca, Tİ-SEN Genel Merkezi damgalı anket formunu verdiğimizde sorulara baktı. “Star sistemini yıkmak gerekli mi?” sorusuna, “Bu ne biçim soru? Görüyorsunuz işte. Benim oynamadığım oyun tutmuyor,” dedi ve diğerlerine cevap vermeden formu iade etti. Çok sevdiğim, saydığım, hayran olduğum, aynı sahneyi paylaşmakla gururlandığım Müşfik abi (Kenter), “Bunlar ne biçim soru böyle? Böyle saçma sapan şey olmaz. Ben bunlara cevap vermem,” diyerek iade etti. Bunun gibi ve değişik nedenlerle anket sorularını yanıtlamayanlar olduğu gibi, yanıtladıktan sonra uyarılarda bulunanlar da oldu. Örneğin, Haldun Dormen: “Ben sendikaya karşı değilim. Ama şahsi sorular sorulmasını istemiyorum. Prensip olarak bu ankete cevap vermem. İçinde çok güzel sorular var, bu bir gerçek. Ama bu şahsi sorular yüzünden kusura bakmayın çocuklar. Hem sendikanın görevi oyuncunun hakkını korumaktır.” Sermet Çağan: “Genel sorular bizi şimdilik ütopyadan ileri götürmez. Genel sorulara verilecek cevaplar havada kalır. Oysaki kişiyi karşımıza aldığımız zaman vereceği cevaplar, kaçamak yollara sapmadan daha gerçek temeller üzerine oturacaktır. Bugün Türk Tiyatrosu, belirli kalıplar içinde ve belirli ideolojiler tarafından yönetilmediği için, kişileri karşımıza alıp tartışmak, bulunduğumuz yeri öğrenmek bakımından daha olumlu olur.” Aziz Nesin: “Bu tür çalışmalar, açık oturumlar, konferanslar tabi ki faydalıdır. Hiç olmazsa bir birikimdir. Yan etkileri vardır. Ancak Türkiye’de sömürü düzeni bir bütündür. Elbette ki bu bütün içinde tiyatrodan da sömürü olacaktır. Düzeni değiştirmeden bunun karşısına çıkmak, herhangi bir evin içinde sosyalizmi kurmaktır. Ulusal tiyatro konusuna gelince, siz bana ulusal olmayan bir Türk piyesi söyleyebilir misiniz? Bu memlekette yetişmiş yazar, elbette Türk piyesi yazacaktır. Çünkü her şeyi Türk’tür ve ulusaldır.”

Yaptığımız çalışmalar nedeniyle tiyatro idaresi tarafından Mustafa ve ben işten çıkarılma uyarıları almaya başladık. Defalarca uyarılmamıza rağmen çalışmalarımızdan vazgeçmeyince kovulduk.

Halk Oyuncuları (HO)

Tuncer Necmioğlu, Tuncel Kurtiz, Aydın Engin, Müjdat Gezen, Umur Bugay'ın asal kurucusu olduğu Halk Oyuncuları, Aydın Engin'in, *Devr-i Süleyman* adlı oyununu oynuyordu ve çok ses getiriyordu. Aksaray'da bulunan tiyatro binası kundaklanarak yakıldı (1968). Yakılma olayı bizim Kent Oyuncuları'ndan kovulmamızla aynı sezona rastlıyordu. Bizi kadroya davet ettiler. Mustafa İstanbul, ben Ankara kadrosunda görevlendirildik. Hisse aldık, ortakları arasına katıldık. Ancak İstanbul çalışmaları devam edemedi ve birçok değerli sanatçı Ankara kadrosuyla bütünleşmiş oldu. Ankara, Necatibey Caddesinde, eski Meydan Sahnesi salonunda faaliyetlerimize başladık. *Devr-i Süleyman*'la perdesini açan tiyatro; Erol Toy'un-*Pir Sultan Abdal*, Çetin Altan'ın-*Komisyon*, Yaşar Kemal'in-*Teneke* adlı oyunlarını peş peşe sahneye taşıdı. *Komisyon*'da "Kıpçak Fevzi", *Teneke*'de "Tevfik Ali" rollerini oynadım.

1969 yılı, ABD Büyükelçisi Komer'in makam arabasının ODTÜ bahçesinde yakıldığı, çeşitli üniversitelerde yoğun öğrenci eylemlerinin meydana geldiği, 6. Filo protestolarının sürdüğü, tarihe "Kanlı Pazar" olarak geçen mitingin yapıldığı, çok sayıda tutuklamaların, öldürülmelerin yaşandığı yılı.

Tiyatro olarak bizim de başımızdan az şey geçmedi. En önemlilerinden biri, *Pir Sultan Abdal* oyununun Elazığ ve Tunceli'de yasaklanmasıydı. Olaylar çıktı. Yaşamını yitirenler, tutuklananlar oldu. Başta Tuncer Necmioğlu olmak üzere oyuncu arkadaşlar gözaltına alındı, işkence edildi. (Ben o oyunda görevli değildim.) Halk Oyuncuları (HO), Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine kadar girdi. Her şeye rağmen oldukça başarılı bir sezon geçirdik.

"Günümüz Türkiyesinde Nasıl Bir Tiyatro?" konusunu sezon başından itibaren teorik olarak zaman zaman konuşuyorduk. "Epik Tiyatro mu?-Politik Tiyatro mu?" tartışmasına odaklanmıştık. Vasıf Öngören'in, *Asiye Nasıl Kurtulur?* oyununun gündeme gelmesiyle iyice alevlenen tartışma, sezon sonunda uzlaşmaz noktaya geldi. Kadro iki ayrı görüş çevresinde ayrıştı. İzmit'te üç gün süren toplantı neticesinde "Epik Tiyatro" görüşümüz kabul görmeyince, Halk Oyuncuları kadrosundan; Ben, Vasıf Öngören, Mustafa Alabora,

Halil Ergün, Tunca Yönder, Nuran Öngören ve birkaç arkadaş ayrıldık.

Kadrosunda olmaktan daima gurur duyduğum Halk Oyuncuları'nı yazmak bana düşmez. O bakımdan kısa bilgi vermekle yetindim.

Ankara Birliği Sahnesi

Dünyada ve ölkemizde düzen değişikliği, özgürlükler, ekonomik haklar gibi taleplerin en yoğun yaşandığı dönemdi. Ölkemizde sağ-sol çatışmalarının kurtarılmış bölgelere kadar uzandığı; siyasal kışkırtmaların halkı ayrıştıarak kutuplaştırdığı, özel olarak sola karşı zulmün, tutuklamaların, silahlı müdahalelerin genel atmosferinde, sanatsal etkinlikler de aynı oranda etkindi. Bu arada siyah-beyaz televizyon yayıncılığı deneme yayınlarına başlamıştı. Kısa süre sonra yaygınlaşacağını biliyorduk. Bu sihirli kutunun halk üzerinde nasıl bir etki yaratacağını tahmin ediyorduk.

1969 yılı sezonu sonunda Halk Oyuncuları'ndan ayrıldıktan sonra ben, Vasıf Öngören, Tunca Yönder, Halil Ergün ve Mustafa Alabora, Ankara'da toplanarak epik tiyatro sisteminin egemen olacağı yeni bir oluşum başlatmaya karar verdik. Tiyatro, şartlara göre Ankara veya İstanbul'da olabilir diye düşündük. Ne var ki kuruluş için sermaye yaratacak paramız yoktu. Bir miktar parası olabileceğini düşündüğümüz eş dost isimleri gündeme geldi. Birinden yüz, diğerinden üç yüz lira derken ikişer üçer bin lira borç bulabiliriz diye hayal ettik. Daha fazlasını bulabilen arkadaş olursa tabi ki kabulümüzdü ama ortaklık payı eşit olacaktı. Bu arada, Nuran Öngören'de ortak olmak istiyordu. Karı-koca olarak iki hissenin yanlışı olacağı düşüncesiyle diğer ortaklar bu isteğe karşı çıktık.

Vasıf Öngören'in, *Asiye Nasıl Kurtulur?* adlı oyunu, ilk sahneleyeceğimiz oyun olacaktı. Ancak oyunu Vasıf sahneye koymak istiyordu. Tunca Yönder, Halk Oyuncuları'nda aynı oyunu sahneye koymak için görevlendirilmiş, provalar başlamıştı. O dönemde Vasıf, oyununu başkasının rejisine bırakmak istememiş, tartışma yaşanmıştı. Aynı konu yine gündeme geldi. İkisi de oyunun rejisini yapmakta ısrarlıydı. Bizler tavrımızı Vasıf'tan yana koyunca Tunca aramızdan ayrıldı. Dört ortak kaldık.

Kuracağımız tiyatronun nasıl olacağını ana hatları ile konuşup karara bağladıktan sonra, Vasıf ve Mustafa İstanbul'a, Halil İznik'e gitti. Ben, Ankara'da ailemin yanında kaldım. Onlar İstanbul'da, ben Ankara'da salon aramaya başladık...

Tek işim salon aramaktı. Harıl harıl arıyordum. On gün sonra Çankaya yokuşu başında Hanif Eğlence Merkezi adı altında bir inşaat gördüm. İçeri girdiğimde, üç yüz kişi kapasiteli bir tiyatro salonu yapılmakta olduğunu ve Kasım ayı içinde biteceğini yetkili kişiden öğrenir öğrenmez ankesörlü telefona koştum, sevinç içinde durumu İstanbul'a bildirerek mal sahibi ile derhal konuşacağımı söyledim. Arkadaşlarım, para olmadan görüşmenin bir işe yaramayacağını, ayrıca İstanbul'da tiyatro yapmanın daha uygun olacağını bildirdiler. Tepebaşı'nda hangarımsı bir yerden söz eden Vasıf; sahibini bilmediğini, tiyatro haline dönüştürülmesi için büyük paraya ve zamana ihtiyaç olduğunu, burası için seferber olmamızı söyledi. Büyük para bir yana, hiç paramız olmadığı halde bu sezon tiyatroyu açmayı hedefliyorduk üstelik mal sahibinin bulunup bulunamayacağı da meçhuldü –ki bulunsa bile orayı tiyatro yapmamıza izin verip vermeyeceği belli değildi. Böyle bir yerin peşinden koşmaya gerek olmadığını ifade ettim. Orası olmazsa başka yer aramak için İstanbul'a dönmemi istediler.

İki ay sonra inşaatı bitecek harika bir salon duruyordu önümde. Arkadaşlarımın somut bir önerisi yoktu. Olumsuz yaklaşımlarına, beni İstanbul'a çağırımlarına rağmen düşüncemden dönmedim.

Mal sahibini telefonla aradım, niyetimi söyleyerek görüşme talebinde bulundum. Genç olduğum için ciddiye alınmayabilirim endişesi ile takım elbise giydim, kravat taktım, okuma gözlüğümü gözüme geçirdim. Öğretmen olan babamın siyah çantası içine kâğıt, kalem, dosya ve tiyatro oyunları koyarak randevu saatinde görüşmeye gittim. Mal sahibinin siyasal görüşünü aşağı yukarı tahmin ettiğim için konudan özellikle ve seçerek uzak durdum. İyi niyetliydi. Tiyatroyu sevdiğini söylüyordu ama bilgisi oldukça kısıtlıydı. Kadroda kimlerin bulunduğunu sordu. Ortaklarımı saydım, hiçbirini tanıımıyordu. Birkaç tanınmış tiyatrocunun ismi söyledim onları da tanımadı. Giyimim, tavrım, anlattığım aile

yapım, konuşma üslubum ve kararlılığım ciddiye alınmamı sağlamıştı ama adını sanını bilmediği sanatçı isimlerini duyunca tepeden bakmaya başladı. Bir şeyler yapmak, mal sahibini ikna etmek zorundaydım. Yalana başvurmadan başka çarem kalmamıştı. Tavrımı hiç bozmadan, “Saydığım isimler konservatuar mezunu çekirdek kadromuz,” dedim. Her oyun için şöhretli oyuncular getireceğimizi, ilk oyunumuzun adının *Asiye Nasıl Kurtulur* olduğunu ve Fatma Girik ve Fikret Hakan’ın başrolleri paylaştığını söyledim. (İsimlerinden yararlandığım değerli sanatçı arkadaşlarımdan uzun yıllar sonra da olsa özür dilerim.) İki sinema oyuncusunu da çok severmiş meğer. Fazlasıyla ilgilendi ve ancak bundan sonra salonun kiralınması konusunda ciddi olarak konuşmaya başladık. İlk görüşmemiz son derece olumlu geçti. Sanatçı isimleri hakkında izleyeceğim yol anlaşılmıştı. Detayları konuşmak için birkaç gün sonrasına yeniden randevulaşarak ayrıldım ve yine sevinçle İstanbul’u arayarak durumu anlattım. Ne var ki arkadaşlarım benim bu girişimimi önemsemedi. Onların herhangi bir girişimi olup olmadığını sordum. Yoktu. Moralimi bozmadım. Hedefimde kararlıydım.

Arkadaşlarım gerekli ilgiyi göstermediğine göre, salonu kiralayabilecek kaynağı yaratmalı, onları harekete geçirecek öneri götürmeliydim... Aklıma tiyatro büfesinin kiralınması geldi. İkinci buluşmamızda mal sahibinin etkilendiği Yeşilçam ünlülerinin sayısını artırdım. Birkaç isim daha saydım ve onların da kadromuza katıldığını bildirerek, “Ben salon kiralınması ile uğraşırken, ortaklarım adlarını saydığım Yeşilçam ünlüleriyle sözleşme imzalamakla meşgul,” dedim. Yeşilçam’ın ünlüleri nedeniyle masraflarımızın çok arttığını bu nedenle tiyatro büfesi ve vestiyerini hemen kiralarak kaynak elde etmek istediğimi söyledim. Ünlülerle tanışmaya can atan mal sahibi bana yardımcı olmaya, yol göstermeye başladı. Tiyatroyu kiralama konusunda detayları konuşarak prensipte anlaştıktan sonra Ankara-Maltepe’de faaliyet gösteren Azmi Oto Galeri sahibi Azmi beyin arkadaşı olduğunu, vestiyerle büfenin kiralınması konusunda istersem onunla görüştürebileceğini söyledi. Canıma minnet, bulunmaz bir nimetti ama ağırdan alarak kabul ettim.

Azmi beyle görüşmeye gittim. Ona da olmayan ve olmayacak kadromuzu açıkladım. Ünlülerin isimleri ona da cazip geldi. Prensipite anlaştık. Biz salonla sözleşme imzaladıktan sonra büfe-vestiyer için sözleşmeye oturacaktık. Yıllık kira 15.000 TL olacaktı ve peşin ödeyecekti.

Bana göre iş bitmişti. Yeniden İstanbul'u arayarak bütün gelişmeleri ayrıntılarıyla anlatıp derhal Ankara'ya gelmelerini, Halil'e de haber vermelerini istedim. Onların İstanbul'da henüz bir girişimi olmamıştı. İşi başarmış olduğuma inandılar ve Ankara'ya geldiler. Tiyatronun ismini, Vasıf'ın önerisi ile Berliner Ensemble'dan esinlenerek "Ankara Birliği Sahnesi" olarak belirledik.

Salon sahibiyle sözleşmeyi imzaladık. Azmi beyle büfe ve vestiyer kira sözleşmesi yaptık. Aldığımız parayı mal sahibine peşinat olarak ödedik. Geri kalan salon kira bedeli karşılığında ise bonolar imzaladık. Bu sırada Sadık Aslan-kara ortak olarak aramıza katılmak istediğini ve 10.000 lira getirebileceğini söyledi. Öneriyi kabul ettik. Böylece beş ortak olduk. Bizler de söz verdiğimiz paraların bir kısmını borç-harç getirince toplam 20.000 lira kadar sermaye koymuş olduk. Tiyatronun genel yönetmeni ben, sanat yönetmeni Vasıf oldu. Her birimiz, 1.250 TL eşit maaş alacaktık, öyle kararlaştırdık. Vasıf, oyununun telif ücretini almayacağını, bunu tiyatroya katkı olarak bırakacağını söyleyerek büyük bir jest yaptı. Aramızda ne bir ortaklık sözleşmesi ne yetki sözleşmesi vardı. Her şey iyi niyete ve güvene dayalıydı. Coşku yüklü umutla işe başladık.

Eylül ayının ortasını geçmiştik. Süratle kadroda yer almasını düşündüğümüz oyuncularla görüşmelere başladık. Bu oyuncular genelde Ankara'da yaşıyordu ve eski Ankara'lı olarak birçoğunu ben tanıyordum. Dolayısıyla iletişim kurmak, anlaşmaya varmak zor olmuyordu. Çalışmalar iyi gidiyordu ama Asiye rolünü oynayacak oyuncu bulamıyorduk. Tunca ile ilişkilerimiz her şeye rağmen kopmamıştı. Zeliha Berksoy'u tanıdığını, epik tiyatro konusunda bilgi ve birikimi olduğunu, rol için uygun olacağını söyledi. Tanışıklığımız yoktu Zeliha ile. Ankara-Maltepe semtinde ikâmet etmekteymiş. Telefonunu bulup durumu ilettik. Birkaç gün sonra Almanya'ya gideceğini, herhangi bir projede yer almak

istemediğini söyledi. Yine de görüşme isteğimizi kabul edince, Vasıf'la evine gittim. Annesi Semiha Berksoy'la birlikteydi. Almanya'ya gitmeden önce oyunu okumasını rica ederek metni bıraktık. Ertesi gün telefonda görüştük. Oyunu çok beğendiğini, görüşebileceğimizi söyledi. Yine Vasıf'la gittim. Annesi Semiha Berksoy'un da rol alması koşulunu öne sürerek, "Anlaşabilirsek Almanya'ya gidişimi erteleyebilirim," dedi. Semiha hanım çok değerli, çok önemli biriydi ama herhangi bir rol için aklımızda yoktu. Yine de koşulu kabul ettik, maaşları konusunda anlaştık. Anne-kızın aramıza katılmasıyla kadro tamamlandı. Oyunu sahneye koyacak olan Vasıf ve diğer dört ortak rol dağılımında görev aldık.

Salon inşaat halindeydi ve soğuktu. Sahne henüz yapılmamıştı. Prova yapacak yerimiz yoktu. İnşaatın hemen yanında bulunan apartmanın giriş katı kiralıktı. Burayı kiralayarak okuma provalarına başladık. Parasızlık dışında her şey yolundaydı. Öylesine parasızdık ki, evlerimize parasızlık yüzünden yürüyerek gidiyor, zeytin-ekmekle günü geçiştirdiğimiz oluyordu. Her bir kuruşu hesaplı harcıyorduk. Beş ortak ve tüm kadro bütün halindeydik. Dostluk-dayanışma-güven-inanç-özveri... Hepimiz aynı duygular içinde çalışıyorduk. Bu arada mal sahibi bana iki de bir, "Hani nerede Fatma Girik, Fikret Hakan," diye soruyordu. Ben de, "Çok önceden imzaladıkları film sözleşmeleri varmış. Bırakıp gelirlerse büyük tazminat ödemeleri gerekiyormuş. Bunu da bizim ödeyecek gücümüz yok. Bu nedenle ikinci oyunumuzda oynayacak," gibi benim bile nasıl uydurduğumu bilmediğim yalan üzerine yalan sıralıyordum. Sorduğu diğer Yeşilçam ünlülerinin neden gelmediğini de inandırdığımı sandığım(!) yalanlarla geçiştiriyordum.

Kasım'ın ortalarına doğru sahnesi yapılan salona geçerek provalarımıza sahnede devam etmeye başladık ama inşaat ancak aralık ayı içinde bitirilebildi. Oyunun kostümleri için iyi terzi olan kız kardeşim Selma devreye girdi ve bu işi de sadece kumaş parasına hallettik.

17 Aralık 1969 tarihinde ilk oyunumuzu oynama (prömiyer yapma) kararı aldık. Oyunun kostümleri için iyi terzi olan kız kardeşim Selma devreye girdi ve bu işi de sadece kumaş parasına hallettik. Ankara'da 70x100 boyutunda baskı yapan

İnşaat halindeki tiyatronun sahnesinde ilk prova günü.

Sahne teknisyeni Asım, İsmet Goriça, Tanju Çakır, Fetay Soykan, Mustafa Alabora, Minay Şentürk, Halil Ergün, Vasıf Öngören, Yaşar Güner, Aydan Uğurtan, Sadık Aslankara, Erdoğan Akduman, Zeliha Berksoy

bir yer yoktu. Afiş bastırmak için İstanbul'da bu işi yapan bir iki matbaayla temas kurdum. Parasal olarak altından kalkamayacağımız anlaşıldı. Bunun üzerine, değerli ressam arkadaşımız Orhan Taylan'ın önerisi ile serigrafi yöntemini kullanarak kendimiz bu işi yapmaya karar verdik. Gerekli bütün malzemeleri aldım. Orhan'ın yardımları ve yol göstericiliği ile 70x100 ebadında afiş basacak serigraf tezgahı kurduk. "ANKARA BİRLİĞİ SAHNESİ-ASIYE NASIL KURTULUR?" afişlerini prova sonraları sabahlara kadar bastık. İlkel yöntemle tek tek basıyor ve kurumaya bırakıyorduk her bir afiş. Üstümüz başımız boya oluyordu. Yoruluyorduk, tükeniyorduk ama birbirimizden güç alıyor, hayallerimizle besleniyor, umut şarkıları söylüyorduk. Afiş asma-yapıştırma işi bir şirketin tekelindeydi. Her bir afiş için asma-yapıştırma karşılığı belediyeye ve şirkete ayrı ayrı ücret ödemek zorundaydık. Paramız olmadığı için baskısını yaptığımız afişlerin bir kısmını şirkete verdik. Bir kısmını da ben ve arkadaşlarım sokakların boşaldığı gecenin geç saatlerinde, gizlice yapıştırdık. Oldukça ilgi çeken afişlerle donattık Ankara'yı.

"Ankara Birliği Sahnesi Kuruluş Bildirisi" adıyla tiyatromuzun düşünce yapısını anlatan bildiri ilgiyi artırdı.

“Ankara Birliği” Sahnesi Kuruluş Bildirisi

“Ankara Birliği” olarak, çıkış noktamız tiyatronun gücünü namuslu olarak kullanmaktır. Bunu özellikle belirtmenin gerekli olduğu kanısındayız. Tiyatronun toplumsal bir güç olduğu şu son yıllarda gözle görülür bir şekilde belli olmuştur. Bu gücün, gelişi güzel ve sorumsuzca kullanıldığı ise ayrı bir gerçektir. Bu gücün sadece iyi niyetle kullanılamayacağı, bu gücü iyice tanımak, nerede ve nasıl kullanılması gerektiği hakkında belli bir dünya görüşünden hareketle bilimsel bir görüş sahibi olmanın da gereği ortaya çıkmıştır.

Bu gücün bilerek ya da bilmeyerek sadece kurulu düzenin hizmetinde kullanıldığını söyleyeceğiz. Çünkü bu gücün sadece “afyon” olarak kullanıldığını biliyoruz.

Bu şimdiye kadar kullanılagelen, alışlagelen tiyatronun tabiatında vardır. Aristo tiyatronun görevinin “katarsis” yani arıtma olduğunu tespit etmiştir. Yani kişilerdeki her çeşit birikimin boşaltılması tiyatronun ana fonksiyonu ve görevidir. Yazarın demeci, söylemek istediği ne olursa olsun, tiyatro fonksiyon olarak daima boşalma görevini yerine getirmektedir.

Ülkemizde de durum bugün aynıdır. Tiyatrolar bu görevlerini (!) gittikçe çoğalarak yerine getirmektedirler. Sonuç daima aynıdır. İster ağlatarak, ister güldürerek ya da toplumsal bir heyecan elektirliği içinde Türk tiyatro seyircisi deşarj edilmektedir. Bu durum artık tüm uyanık güçlerin dikkatini çekmelidir. Bunun altını kalınca çizmenin günü gelmiştir.

Tiyatronun, bu toplumsal gücün, bugüne kadar sürekli olarak ters kullanılmış olması sadece tiyatro kişilerinin suçu olmasa gerek. Bu yanlış alkışlamakta acele etmenin belli bir sorumluluk gerektirdiğini artık hatırlatmak istiyoruz.

“Ankara Birliği” olarak çıkış noktamız, tiyatronun gücünü kötüye kullanmamanın örneğini vermektir.

“Ankara Birliği” uzun vadede gerçekleştirebileceğini bildiği amaçlarına yönelirken seyirciyi deşarj etmemeyi temel prensip sayar. Tiyatro olarak yeni bir dünya ve seyirci amaçlıyoruz. Seyircimizi daha adil, daha iyi bir dünyaya kanalize etmeyi, onu bilinçlendirmeyi amaçlıyoruz. Dünyanın değişebilirliğini göstermek, yeryüzünü seyircinin eleştirisine sunmak istiyoruz.

Bunu gerçekleştirebilecek bir tiyatro sistemi vardır. Bu güne kadar bu sistemin ülkemizde ele alınmayışı dikkatimizi çek-

melidir. Epik sistemin yıllardır horlanması oldukça anlamlıdır. Üstelik geleneksel tiyatromuzun tamamen epik öğelere dayanması bile tiyatro yapımcılarının dikkatini epik sisteme yanaştıramamıştır. Oysa çağdaş ve ilerici tek tiyatro sistemi “epik”tir. “Ankara Birliği” dayandığı dünya görüşünün zorunlu bir neticesi olarak epik sistemi seçmekle dramatik tiyatroya kesin cephe almıştır. Bunun tüm tiyatroların da yollarını çizmesine ve kesin tavırlar almasına yarayacağını umuyoruz. “Ankara Birliği” bu konuda kesin bir mücadele verecektir.

Hedeflerimize ancak üç-dört yıl içinde varabileceğimiz kanısındayız. Bu yüzden Birlik, mücadelesini yarına dönük olarak sürdürecektir ve bugünden itibaren “milli demokratik devrim” mücadelesinde gerekli yerini almaya çalışacaktır.

Ankara Birliği Sahnesi

Yaptığımız basın toplantısında, epik tiyatro anlayışımızın temellerini belirleyen açıklamalar yaptık. Epik tiyatro sistemini savunduğumuzu, dramatik tiyatroya cephe aldığımızı açık bir dille ifade ettik. Türk Tiyatrosu’nda bu amaçla yola çıkan ilk profesyonel tiyatro olduğumuzu vurguladık. Basın toplantısı oldukça ilgi gördü. Basında bizi destekleyenler, şüpheyle karşılayanlar oldu. Bütün bunlar bizi Ankara seyircisi tarafından merakla beklenir kılardı.

Fuaye fotoğraflarımızı arkadaşımız ve Ankara’nın ünlü fotoğrafçısı “Abdi” çekti.

ASİYE NASIL KURTULUR?

Yazan-Yöneten Vasıf Öngören

Müzik : Sarper Özsan

Dekor Yücel Tanyeri

Kostüm : Selma Akduman

Asiye Nasıl Kurtulur: Mustafa Alabora, Minay Şentürk, Sadık Aslankara, Aydan Uğurtan, Halil Ergün, Erdoğan Akduman, Bersun Goriça Fetay Soykan, Veysel Gürvardar, Zeliha Berksoy, Yaşar Güner.

Ve 17 Aralık 1969 gecesi ilk oyunumuzu oynadık. İlk gece harikaydı. Oyun çok beğenildi. Bir hafta sonra gerçekleştirdiğimiz gala gecesi muhteşemdi. Ve daha sonraki günler... Oyun tuttu. 300 kişilik salonda yer bulmak imkânsızlaştı. Bir ara uygun bir dille mal sahibine film yıldızları konusunda neden yalan söylemek zorunda kaldığımı açıkladım. Hoşgörülü bir gülümsemeyle aldım cevabımı.

Biletler haftalık satışa çıkıyordu. Seyirci kuyruk olma-ya başlayıp, hemen tükenince iki haftalık satışa çıkardım. 15 günlük bilet bile adeta kapışılıyordu. Tiyatromuzda yer bulmak imkânsızdı. Torpille bilet almak isteyenler oluyordu. Türkiye'nin her yerinden oyunu izlemeye gelenleri gördüm. Artık tiyatro kendini finanse ediyor, borçlarımızın taksitlerini ödeyebiliyorduk.

Asiye Nasıl Kurtulur: Halil Ergün, Zeliha Berksoy,
Semiha Berksoy, Erdoğan Akduman

Kadromuz otuz kişiye yakındı. Maaşlarını aksatmadan zamanında ödüyorduk.

“Ankara Birliği Dergisi” adıyla bir dergi çıkarmaya karar verdik. Derginin sorumluluğunu Halil’e bıraktık. İlk sayısını ocak 1970’te çıkardık. (Fiyatı: 2,5 Lira idi.)

“Ankara Birliği Dergisi”
ilk sayı kapağı.

Eleştirmenler oyun hakkında çok güzel yazılar yazdı. Parlamentoda muhalefet milletvekilleri yoksulluğu ve benzeri eleştirileri *Asiye Nasıl Kurtulur?* diye yapmaya başladı. Gazete köşe yazarları bazı anlatımlarını bizim oyunun adını kullanarak yapıyorlardı. Türkiye’de ilgi odağı haline geldik. Halk Oyuncuları’ndan bu yana edindiğimiz çevre giderek genişliyordu. Kadroda herkes ve beş ortak birbirine sevgiyle, saygıyla, güvenle yaklaşıyordu. Bugün inanılmayacak gibi olabilir ama yolda

yürürken saygıyla önünü ilikleyip yol veren gençleri, yaşlıları yaşadım. Yayalara kırmızı ışık yanmasına rağmen durup benim geçmemi bekleyen vasıtaları yaşadım. Her gittiğim yerde, yaşıma bakılmadan saygın kişilik olarak karşılanıyordum. Bir tiyatro sanatçısı, bulunduğu konum açısından bundan fazla ne yaşayabilir? Her şey gerçekten çok güzeldi...

Övgüler yanında sert yergiler alıyorduk. Bazı devrimci çevreler, fraksiyonlar bizi destekliyor; bazıları eleştiriyordu. Bu durum zaman zaman üzerimizde baskı oluştursa da bizler, bildirimizde ifade ettiğimiz gibi ortaya koyduğumuz devrimci ilkeler çerçevesinde hareket ettik. Eleştiren kişi ve çevreler;

— “Rahat koltuklarında 10-15 liraya seyredilen tiyatro, devrimci nitelik taşısa bile burjuvaların tüketim metası olmaktan ileri gidemez.”

— “15 liraya kadife koltukta devrimci tiyatro olur mu?”

— “İşçi sınıfı nerede?”

— “Asiye, devrimci oyun mu? Bunun hesabını ABS’nden soracağız!” ve benzeri söylemler bitmek tükenmek bilmiyordu. Ankara Sanat Sevenler Derneği’nin Kızılay’da bulunan salonunda Asiye *Nasıl Kurtulur?* üzerine bir açık oturum düzenlendi. Salon doluydu. Tartışma sürerken bir gurup genç (Hacettepe ve ODTÜ’lü öğrenciler) ABS’yi ve *Asiye Nasıl Kurtulur* oyununu sert bir dille eleştirmeye başladı. Tartışma neredeyse kavga boyutuna taşınyordu. Bu gurubun içinde daha sonra herkesin çok iyi tanıyacağı Ertuğrul Kürkçü de bulunmaktaydı. Oturumu yöneten Rüksan Günaysu’nun büyük çabaları sonunda tartışma kavgaya dönüşmeden bitirilebildi.

Oyunun yazarı ve yönetmeni olması dışında epik tiyatro konusunda en yetkinimiz Vasıf Öngören’di. Uzun yıllar Almanyada kalmış, bu tiyatro sistemini ilke edinerek kendini yetiştirmiş ve Türkiye’ye dönmüştü. “Devrimci Tiyatro, Epik Tiyatrodur” ana başlığıyla yaptığımız açıklamalar, özellikle Vasıf’ın bu konudaki yazıları, röportajları, söyleşileri geniş yankı buluyordu. Vasıf ön plana çıkmıştı. Bütün ilgi onun üzerine çevrilmişti. Tabii ki fazlasıyla hak ediyordu bunu. Ancak bu durum gizliden gizliye aramızda bir geri plana itilmişlik duygusu yarattı. Vasıf bunun farkındaydı ve ona göre davranıyordu.

Bu arada bilgi, birikim ve deneyim sahibi olmadığımız patronluk alanında paraya yabancılaştık. Ayrıca gördüğümüz büyük ilginin de bizi savurduğunu söyleyebilirim. Her birimiz hırçın su gibi kendi yolumuzda gürül gürül akıyorduk. Bu resmin faturasını sonra ağır ödeyecektik.

Ortaklıktan ilk ayrılan Sadık Aslankara oldu. 1970 yılı Ocak ayında diğer ortak arkadaşlar Sadık'a güven duymadıklarını açıkladı. Ben bu düşünceye katılmadım. Güven duyulmayan yerde kalmak istemediğini söyleyen Sadık, ortaklıktan ayrıldı. Oyundaki rolünü bıraktı. Verdiği ortaklık payını yıl sonuna kadar ödeme kararı aldık. On bin lirayı verilen süre içinde ödedik. Dört ortak kaldık. Salon doluyordu, iyi kazanıyorduk ama çok borcumuz vardı (250.000 TL). Ödemekle bitmiyor, yeni masraflar ortaya çıkıyor, birikim yapamıyorduk.

Bazı oyuncular kendini ortaklardan kime yakın görüyorsa onun yanında yer almaya başladı. Bana yakınlaşmak isteyenlere çanak tutmuyordum. Ama bazen arkadaşlarımla hoşuna gidiyordu. Bu durumun guruplaşmaya yol açacağını, bize zarar vereceğini, herkese eşit mesafede olmamız gerektiğini defalarca söyleyerek uyardım. Ancak bir yararı olmadı.

Adam Adamdır: Erdoğan Akduman, Asım (dekor teknisyeni)
Mustafa Alabora, Yaşar Güner, Kazım Hün

İkinci oyun olarak Bertolt Brecht'in *Adam Adamdır* adlı oyununu seçtik. Yönetmenliğini Vasıf'ın yapması kararını aldık. Bilindiği gibi rol dağılımını oyunun yönetmeni yapar. Vasıf, başrol "Gali Gay" karakterini benim oynamamı istedi. Başrol oynayacak olmam iki arkadaşımı rahatsız etti. Vasıf'la durum değerlendirmesi yaparak onlara ilettik. Daha sonraki projelerde Mustafa ve Halil'in öne çıkarılacağı üzerinde anlaştık. Böylece gönülleri alınmış oldu.

Mart ayı başında *Adam Adamdır* ın provalarına başladık. Oyunu, Vasıf yöneteceği için Asiyede oynadığı rolü bir başka arkadaş devraldı. Ho Chi Minh liderliğinde Vietnam halkı Amerikan emperyalizmine karşı savaş halindeydi ve destan yazıyordu. *Adam Adamdır* oyununu, Vietnam üzerine oturacaktık. Bunun için Mihri Belli ve Sevim Belli ile temasa geçtik. Sevim Belli, bize Vietnam üzerine bir dizi konferans verdi. Konsolosluktan çeşitli bilgi ve belgeler aldık.

Adam Adamdır: Erdoğan Akduman, Halil Ergün, Engin Özpınar, Erdal Özkan, Mustafa Alabora, Veysel Gürvardar, Faik Sinkil, Kazım Hün

Semiha Berksoy, çocuk ruhlu muhteşem bir insandı. Hepimiz onu çok sevdik. Ne var ki o güzel insan, oyun büyük ilgi görünce, bunda kendinin payı olduğunu düşünerek evinden taksi ile alınıp taksi ile götürülmek, maaşına zam, kuliste özel bir oda vs gibi sözleşme dışı isteklerde bulunmaya başladı. Aşağı yukarı her gün tekrarladığı isteklerini önce iyi niyetle geçiştirmeye çalıştım. Fakat son derece ciddi ve kararlıydı. İstekleri yerine getirilmezse tiyatrodan ayrılacaktı. Benim dışımda diğer ortak arkadaşlar da ikna etmeye çalıştı ama başarılı olunamadı. İşi o kadar ileri götürdü ki bir gün tiyatroya rapor gönderdi. Rapora göre hastaydı ve oyundaki rolünü oynayamayacaktı. O gün oyunu iptal ettim. Bu çocuk ruhlu büyük sanatçıyı, öyle sanıyorum ki birileri kışkırtıyor, yönlendiriyordu. Zeliha, önceleri annesini yatıştırmaya, sakinleştirmeye, isteklerinden vazgeçirmeye çalıştı. Fakat daha sonra ne olduysa oldu, o da maaşına zam vs taleplerle karşıma çıktı. İstekleri yerine getirilmezse annesi ile birlikte tiyatrodan ayrılacaklardı. Haftalar boyu sürdü bu istekler fırtınası. Mart ayı içindeydik. Bir gün, son defa benimle görüşme talebinde bulundular. Oyun bittikten sonra görüşebileceğimi söyledim. O gece oyun bitiminde Semiha hanım ve Zeliha ile idare binasındaki odamda görüştüm. Talepleri yerine gelmediği takdirde yarın oyuna gelmeyeceklerini kesin bir dille ifade ettiler. Aramızda sert bir tartışma yaşandı. Asla taviz vermedim. Onlar kararlıydı. Ben de. Diğer ortaklarım tiyatro üst fuayesinde merakla sonucu bekliyorlardı. Zeliha ve annesinin öfkeyle çıkıp gittiklerini gördüler. Benim öfkemi de gören arkadaşlarım telaşlandı. Durumu açıkladım. Onlar taviz verilmesi taraftarıydılar. Bense, taviz verilirse kadroya bunu açıklayamayacağımı, aynı yönde isteklerin olacağını bunun sonunun gelmeyeceğini söyledim. Ertesi akşam oyunun başlamasına yarım saat kaldığı halde Semiha ve Zeliha Berksoy gelmedi. Oysa bir saat önceden tiyatroda olma zorunluluğu vardı. Seyirci gelmeye başlamıştı. Hepimiz telaşlandık. Tiyatrodan ayrılmaları felaket olurdu. Evlerine telefon ederek taviz vermeden kararlı bir tavır takındım. Tehditler savurduk birbirimize. Sonuç itibariyle, benim tehditlerim ağır bastı ve oyuna gelmek zorunda kaldılar. Geç de olsa perdeyi açabildik. O gece ve sonrası kuliste tatsız bir hava

esmeye başladı. Bunu giderebilmek için birkaç gün sonra iki-
siyle bir toplantı yaptım. Oyuna gidiş geliş taksi ücretlerinin
tiyatro tarafından karşılanacağını, oyunu önümüzdeki sezon
oynamaya devam edeceğimizi, zam vs diğer isteklerini sezon
sonunda konuşarak anlaşıcağımızı söyledim.

Yola çıkarken, bildirimizde açıkladığımız tiyatro ve dünya
görüşümüz ışığında birleşmiştik. Ne yazık ki, dört arka-
daş giderek ortak noktada buluşamamaya, fikir ayrılıkları
yaşamaya, çoğu konuda tartışmaya başladık. Ben öteden
beri, “geleneksel gösteri sanatlarımızın verilerinden, çağdaş
estetik kavrayış içinde yararlanabileceğimizi, epik tiyatro
anlayışına katkı sağlayabileceğimizi” savunurken, Vasıf buna
karşı çıkıyordu. Tiyatroya bakış açımızdaki farklılık su yüzü-
ne çıkmaya başladı. Nitekim tutuklanarak yargılandığımız
“Ankara Birliği Davası”nda, Vasıf yazılı savunmasının 36.
sayfasında, “Erdoğan ayrıca benim ulusal tiyatro görüşüme
de kesin olarak karşıydı. O geleneksel tiyatrodan hareket et-
mek gerektiğini öne sürüyordu.” demektedir. Savımın hayata
geçirilmesi çalışmalarına başlamamız gerektiğini söylemem
sonucu değiştirmedir. İkimiz arasında yaşanan tartışma fikri
boyutta kaldı.

Telif, en kutsal hakkıydı Vasıf’ın. Ama hak ettiği telifi
tiyatroya bağış olarak bıraktığını söylemişti. Oysa şimdi
ilk oyundan itibaren istiyordu. Kasada telif için ayrılan bir
para yoktu ama madem her şeye rağmen istiyordu, ödemek
zorundaydım. İleride ödeme yapabileceğimi, alacak olarak
kayda geçeceğimi söyledim ama kabul etmedi. Telif kararında
sözünde durmamasını sert bir dille kınamış olmam, Vasıf’la
aramızda gerginliğe neden oldu. Bunun dışında maaşının
bizimkinden yüksek olması ve tiyatronun işleyiş kararların-
da tek söz sahibi olma konusunda ısrar ediyordu. Diğer iki
ortak genelde pek bir şeye karışmıyordu. Vasıf’la ilişkimiz
konusunda çoğu kez ya sessiz kalıyor ya aramızı bulmaya
çalışıyorlardı. Sevdiğim, saydığım, fikirlerini daima ciddiye
aldığım değerli bir arkadaşım, ortağımla sürekli çatışma ha-
lindeydik. Onun da beni sevip saydığını, ciddiye aldığını çok
iyi biliyordum. Hem çatışma hem sevgi saygı. Bu nasıl oluyor
denebilir. Ama oluyor. İkimiz de istemediğimiz halde karşı
karşıya gelmiştik. Canımı dişime katarak ABS’nin her türlü

yükünü taşıyor, her düşüncemi tiyatronun çıkarı, geleceği adına kullanıyor, savunuyor olmama ve Halil’le Mustafa’nın bütün uyarılarıma rağmen sanki fikirleri yokmuş gibi davranmaları sinirlerimin iyice yıpranmasına neden oldu. Kuruluş aşamasından bu güne kadar medyada öne çıkma, şöhret olma gayretine kapılmadan var gücümle tiyatro için çalıştım. Herkesten çok çalıştım. Çoğu şeyin üstesinden geldim ama bu gün geldiğimiz noktada, yaptıklarımın karşılığını göremediğim duygusuna kapılarak istifa ettim. İsteniyorsa, istendiği süre sadece oyuncu olarak kalabileceğimi belirttim. Bize gösterilen ilginin yükünü kaldıramadığımızı, yanlışlar yapmakta olduğumuzu, siyasal anlamda bizimle ayrı ayrı iletişim kuran çevremizle ilişkilerimizi gözden geçirmemizi, aksi halde yıkıma doğru gitmekte olduğumuzu da söyledim, yazdım ki; yarın bir gün bizi uyarmadın demesinler. Birkaç gün sonra istifamı kabul etmediklerini söyleyerek beni ikna ettiler. Ancak bundan sonra genel yönetmenlik görevini sürdürmeyeceğimi, sadece tiyatro ortağı bir oyuncu olacağımı bildirdim. Bunun üzerine görevi Mustafa ve Halil birlikte üstlendi. Parasal ilişkilerden Mustafa sorumlu olacaktı.

Adam Adamdır’ın provaları uzadıkça uzadı. Çoğu kez matine-suare oynadığımız oyunlar sonrası sabaha kadar prova yapıyorduk. İki aya yaklaşmıştı ve oyun bir türlü çıkmıyordu. Mayıs 1970... Genel prova niteliğinde birkaç oyun oynandı seyircili olarak. Dekor-kostüm için o günlerde özel bir tiyatronun kaldıramayacağı miktarda para harcanmıştı (70.000 Lirayı bulmuştu.). Daha önce hiçbir şeye karışmayan, fikirleri yokmuş gibi davranan Mustafa ve Halil, sorumluluk alınca pek çok şeyi görmeye başladı. Vasıf’ın tiyatroyu tek başına yönetme tutkusu, oyun için harcanan paralar, provaların uzaması, telif ödeme zorunluluğu, bütçe dengesi vs onların da sorunu haline geldi. Vasıf’la araları açıldı. Bu arada üçüncü oyun olarak, Vahe Katcha’nın *Canavar Sofrası* adlı oyununu oynamaya karar vermiştik. Oyunu yönetmesi için Mehmet Ulusoy’la görüştük. Kabul etti ve birkaç gün süren prova, iç sorunlarımız nedeniyle devam edemedi.

Adalet Partisi iktidarda, Süleyman Dermirel başbakandı. 1970 yılı başından itibaren sağ-sol çatışması başta üniversiteler olmak üzere artarak ülkeyi sardı. Dinci çevreler ağır-

lıklarını daha fazla hissettirmeye başladı. Parkta yan yana oturan sevgililere, el ele tutuşan gençlere, kısa etek giymiş kızlara, uzun saçlı erkeklere sataşmalar, saldırılar yaşanır oldu. Anayasal haklar ayaklar altına alınmaya başlandı.

Dedim ya paraya yabancılaştık. Dedim ya gördüğümüz ilgi bizi savurdu... Bunun yanı sıra ülkenin içinde bulunduğu durum ile siyasi partiler, sivil toplum örgütleri ve fraksiyonlar yansıması bize de sirayet etti. Belli siyasal görüşte olan dışarıdan arkadaşlarımız her birimizi bu anlamda besliyorlardı. Bu nedenlerle ortaklar arasında baş gösteren çatlaklar büyümeye başladı.

Bir gün *Adam Adamdır* provası için toplanmış, yönetmenin gelmesini bekliyorduk. Provaya gecikmeli olarak gelen Vasıf, oldukça gergindi. Tek kelime konuşmadan yerine geçti. Bizler de prova yapılacak sahne için yerlerimizi aldık. Beş on dakika sessizlikten sonra “Prova iptal. Paydos. Erdoğan, sen gelsene benimle,” dedi sert bir dille ve idari binaya geçti. Kıyamet kopacak bir hava esti. Herkes dondu kaldı. Anlaşılan, gerginliğinin nedeni bendim. Gerekçesini tahmin edemeden arkasından gittim. Odaya girdik. Kapıyı kapattı. Asla kavgacı olmamasına, sesini bile ender yükselten biri olmasına rağmen üzerime saldırarak, boğazıma sarılacak gibi karşıma geçti, gözlerini gözlerime dikti. “Ne oluyor yahu,” dedim. Burada anlatmayı uygun görmediğim bir duyumu anlattı ve doğru olup olmadığını sormadan yüklenmeye başladı. Duyduklarım karşısında kanım dondu. Tek kelime konuşmadan sonuna kadar dinledim. Son derece nitelikli, olgun, gerçek anlamda aydın olan Vasıf’ın böyle bir şeye inanmış olmasını aklım almamıştı. Üstelik beni iyi tanıyordu. Adı gibi emindi öyle biri olmadığımı. İyi tanıyan hiç kimse, hakkımda söylenene zaten inanmaz, ihtimal bile vermezdi. Sinirlenmemeye çalışarak kendimi anlattım. “Böyle kişiliğe sahip birinin bunu yapması mümkün mü,” diye sordum. Onun da şahit olduğu yaşamımdan örnekler verdim. Bizi birbirimize düşürüp kısa sürede fenomen olmuş tiyatroyu parçalama tezgâhının, insanların en zayıf olduğu bir kavramla sonuca gitme iştahından başka bir şey değildi bu iftira. Kimden duymuşsa yüzleşmeyi önerdim. O kişinin adını ısrarlarıma rağmen vermedi. Bana inanarak rahatladı. Ve böylece bir daha düzelmeyecek şekilde aramızı

açma girişiminden medet umanların hevesleri kursaklarında kalmış oldu. Bütün kadro ne olduğunu öğrenmek istedi. Ne o ne ben kimseye bir şey söylemedik ve konu kapandı. Ertesi gün hiçbir şey olmamış gibi provaya devam ettik.

Epik tiyatro hakkında bilgi içeren kitapçık kapağı.

Adam Adamdır: Veysel Gürvardar, Minay Şentürk, Erdal Özkan,
Kazım Hün, Halil Ergün, Yaşar Güner, Erdoğan Akduman,
Mustafa Alabora

Asiye Nasıl Kurtulur: Zeliha Berksoy, Yaşar Güner

Vasıf'ın kışkırtılarak üzerime gönderilmesi olayı bana gala gecesi yaşadığım bir olayı hatırlattı. O gece, başbakanlık üst düzey emekli bürokratı olarak tanıştırılan beyefendi, ilerleyen dakikalarda tekrar yanıma gelerek fuayede sergilenen oyuncu fotoğrafları hakkında bilgi almak istedi. Fotoğraflara bakarak sorduğu oyuncular hakkında bilgi verdim. İyi tanıdığım, güvenerek kadromuza aldığım bir oyuncunun fotoğrafını göstererek; hakkında bilgiye ihtiyacı olmadığını, onu tanıdığını, görevli olarak aramıza yerleştirildiğini söyledi. “Ne demek istiyorsunuz,” dedim. “MİT ajanıdır. Dikkat edin,” dedi ve yanımdan ayrıldı. Bunu, başbakanlık üst düzey emeklisi bürokrat biri söylüyordu. Yıllardır tanıdığım, sevdiğim, inan-

diğim oyuncu arkadaşımı kafamda sorgulamaya başladım. Sonra ortak arkadaşlarımla paylaştım. O arkadaşımıza bir süre şüpheyle yaklaştık. Bilahare şüphelerimiz dağıldı. İnan-sak ve işine hemen son verseydik, eminim arkasından bu ve benzeri kışkırtmalarla kadro hallaç pamuğu gibi atılacaktı.

Mayıs 1970, bir anlamda parçalanmanın başlama ayı oldu. Yine gergin geçen bir günün gecesi, *Asiye Nasıl Kurtulur?* oyunu sonrası aramızdaki sorunları tartışmak, karara bağlamak amacıyla içkilerimizi alıp dördümüz idare binasında toplandık. Sorunlarımıza ortak bir çözüm getiremedik. Bunun üzerine Vasıf, tiyatronun %51 hissesini istedi. Rızı olmadık. Tartışma uzadıkça uzadı. Sabah olmak üzereydi ve sarhoş olmuştuk. Sinirler had safhadaydı. İstekleri kabul görmeyen Vasıf, “İleride kurulacak bir örgüte, tiyatronun hukuki ve mali haklarını devredeceğiz” hükmünü taşıyan birkaç maddelik protokol imzalama önerisi getirdi. Bu süreyi yönetme yetkisi Vasıf’ın olacaktı. Protokol, her birimize birer tane verilmek üzere dört nüsha olarak hazırlandı. O gece sanki her şey hallolmuş gibi evlerimize gittik. Zil zurna sarhoştum. Ertesi gün, imzaladığımız protokolün bendeki nüshasını aradım bulamadım. Sarhoş kafayla nereye koyduğumu hatırlayamadım. Tiyatroya gittiğimde idare binasında, masanın altında buldum. Aldım, okudum ve kendime, arkadaşlarıma sinirlendim. Sarhoş bile olsak böyle saçma sapan bir şeyi nasıl düşünebildik? Nasıl kaleme alarak imzaladık? Arkadaşlarıma; ne kadar çaresizlik sonucu ortaya çıkmış olursa olsun, böyle bir şeyi asla ciddiye almayacağımı, kabul etmeyeceğimi söyleyerek onların önünde protokolü yırtıp attım. Mustafa ve Halil de aynı düşüncede olduklarını söylediler.

22 Mayıs 1970-21 Haziran 1970 tarihleri arası tiyatro tatile girdi. Daha sonra Anadolu turnesine çıkacaktık. Vasıf, tatilini Almanya’da geçirmek istiyordu. Genel yönetmen yetkisine sahip Mustafa ve Halil’den, alacağı telifte mahsuben para istedi. Kasada bulunan paranın son derece kısıtlı olduğunu, turne organizasyonu ve diğer masraflara bile yetmeyeceğini söylediler. Yine tartışma çıktı ama ödeme yapmadılar.

Hiçbir şeye karışmıyordum ama arkadaşlar ne ettiler yaptılar, turne yönetimini ve organizasyonunu benim üzerime yıktılar. Vasıf Almanya’ya, Halil İznik’e, Mustafa İstanbul’a

tatile gitti. Bense tiyatro müdürünü yanıma alarak turne bağlamaya, Anadolu'ya çıktım. DİSK'in, 15-16 Haziran tarihli işçi eylemleri ve bağlı olarak yaşanan olaylar sırasında hâlâ kanter içinde organizasyonla uğraşıyordum. Turne programı: 22 Haziran-4 Temmuz, Anadolu; 5 Temmuz-25 Temmuz, İzmir; 1 Ağustos-30 Ağustos, Ankara Gençlik Parkı Açık Hava Tiyatrosu; 1 Eylül-30 Eylül, İstanbul olmak üzere sözleşmeleri yaptım ve turne programını takvime bağlayıp Ankara'ya döndüm. Dinlenmeye vaktim bile olmadan turneye çıktık. Turne nedeniyle ortaklar arasındaki sürtüşme bir anlamda askıya alınmış gibiydi. Anadolu ve İzmir turnesi çok iyi geçti... 1 Ağustosta, Ankara Gençlik Parkı'nda başladık.

Gençlik Parkı oyunları süresince Vasıf'tan *Adam Adamdır* provalarını sürdürmesini istedik. Ortaklar arasındaki sorun çözülmeden hiçbir şey yapmayacağını söyledi. 4 Ağustos'ta yaptığımız toplantıda; tiyatroyu tek başına yönetme, %51 hisseye sahip olma kararlılığını yineledi. Önerisi hayata geçmeden provaya girmeyi reddetti. Yaptığımız protokol; çaresizlik, dış etkenlerin etkisi, sinir kat sayısının yüksek oluşu ve alkolün tesiriyle meydana gelmiş bir üründü. Dolayısıyla imza altına alınan o metnin hükmüne göre hareket edilmedi. Diğer üç ortak %51 hissenin mümkün olmayacağını net olarak ortaya koyduk. Toplantı onun istediği doğrultuda neticelenmeyince ortaklıktan ayrılmak istedi. İsteği kabul edilince Vasıf, ağustos başında fiilen ortaklıktan ayrılmış oldu. Ancak İstanbul turnesi, telif ve ortaklık alacakları nedeniyle hukuki ayrılık eylül sonuna bırakıldı. Bu durum kadroyu iyice etkiledi. İkiye bölündüler ama görevlerini turne sonuna kadar sürdürdüler. Aramızdaki güvensizlik uç noktadaydı. Vasıf'ın alacakları ve bundan sonra doğacak teliflerin sağlıklı yazılması konusunda Vasıf'ın hukukçu, karikatürist abisi Ferit Öngören devreye girdi. Ferit Öngören, tüm iyi niyetiyle bizi yeniden bir araya getirmek istedi ama olmadı. Hesaplar onun kontrolü altına girdi.

İstanbul turnesi, kadronun ikiye ayrılmış taraf tutma tavrı içinde huzursuz başladı. Her yerde olduğu gibi seyirci çok iyiydi. Oyun beğeniyle izleniyordu. Öte yandan Vasıf'ın ayrılması sorunu çözmemişti. Her birimizin hayata karşı bir duruşu vardı. Ancak burada bu konuya girmeyi düşünmü-

yorum. O yılların Türkiye solu incelendiğinde çoğu şey daha iyi anlaşılacaktır düşüncesindeyim.

Ankara Birliği Sahnesi, kurumsal olarak hiçbir siyasi parti ya da fraksiyonun güdümünde değildi. Belirli bir çizgiye dayalıydı tabi ki. Bunu bildirimizde samimiyetle ve açıkça ifade etmiştik. Bu bağlamda dayanışma, yardımlaşma elbette mevcuttu ama angaje değildik.

İstanbul turnesi sırasında, “Devrimci çevreler, tiyatroyu benim yönetmemi istiyor,” diyen Halil’in açıklamasını sorgulamadım ve itiraz etmedim. “Kimmiş o çevreler? Ne zamandan beri tiyatro güdüm altına girdi?” demedim. Çünkü gerek genel yönetmen olarak kaldığım süre içinde gerek görevimi bıraktıktan sonra benim dışımda gelişen her türlü olayın farkındaydım. Baştan beri ABS’nin özgür ve özgün tavrının korunması için dik durdum, tavizsiz davrandım. İnandığım değerlere yüreğimi katarak bilinçle sarılıp yorulmadan mücadele ettim. Bu yüzden Halil’in açıklamasına şaşırmadım. Zaten ABS defteri benim için kapanmıştı. Sadece, tiyatro zor durumda kalmasın diye katlanmıştım her şeye. Son görev olarak; onlar tatil yaparken, basının gözü önünde olurken ben, yazın bunaltıcı sıcağında bir ay her gün bir şehre giderek turneyi organize ettikten sonra sade bir oyuncu gibi turnede görevimi yaptım. Ekim 1970 tarihinde ABS’den tamamen ayrıldım. Bir zaman sonra, Mustafa da ortaklıktan ayrıldı ama oyuncu olarak bir süre devam etti. Sonra tamamen ayrılarak İstanbul’a döndü. Tiyatro, Halil’e kalmıştı. Aylar önce yaptığım uyarılar gerçekleşmiş, Ankara Birliği Sahnesi kuruluş bildirisinde yer alan işlevini yitirmişti. Hayalim tepeye tırmanmış, sonra uçuruma yuvarlanmıştı. Ülkemizde kutuplaşmalar, grevler, öğrenci eylemleri, kundaklamalar, tutuklamalar, öldürülmeler devam ediyor, siyasal çekişmeler büyüyordu...

Halil’in tek sahibi kaldığı ABS, Çankaya yokuşu başındaki tiyatro binasından çıkarak, 1971 sezonuna Kızılay, Necatibey Caddesinde eski Halk Oyuncuları salonunda devam etti.

Kurucusu olduğum, büyük emek verdiğim tiyatrodan ayrılırken ortaklık hisseme karşılık Halil bono vermişti. İçim elvermediğinden bonoları tahsil etmesi için babama devrettim. Bonolar hiçbir zaman ödenmedi.

Ortaklık hissemenden tek kuruş bile alamadığım gibi yıllar sonra tiyatronun vergi ve sigorta borçları gecikme faizleriyle birlikte üzerime kaldı. Vergi ve sigorta borçlarını yılların faiziyle birlikte benden istiyorlardı. Oldukça yüklü bir borçtu ve hacze geleceklerdi. Eski ortaklarıma durumu bildirdim. Halil, borcun bir kısmını üstlendi ve ödedi. O sıralar TRT, benim yazdığım *Üç Kişilik Dünya* isimli dizi filmi çekmeye hazırlanıyordu. 13 bölümün senaryo yazarlığı parasını ödemişti. Bu sayede geri kalan büyük kısmı tek başıma ödemek zorunda kaldım.

Vasıf ve ben yaşananlara rağmen daima birbirimizi sevdik, saydık. Gerek oyunculuğum, gerek karakterim açısından her zaman beni onore etmişti. ABS'den ayrıldıktan sonra yeni bir tiyatro kurdu ve *Asiye Nasıl Kurtulur?* oyununu, Ankara Birliği Sahnesi'nden ayrılanların bir kısmını yanına alarak sürdürdü.

Vasıf Öngören'in kurduğu tiyatronun oyuncu ve teknik kadrosu.

Beni de davet etti ama kabul etmedim. Hatırlı kişileri araya koyunca konuk oyuncu olarak *Asiye Nasıl Kurtulur?* kadrosunda yer aldım. Turneye çıktık. İzmir turnesi sırasında yine onun yazdığı "Almanya Defteri" adlı oyunda rol teklif etti. Kabul ettim ve provalara başladık. Beni el üstünde tuttu. Epik oyunculuk konusunda örnek göstermiş. Diğer oyuncular

provalarımı dikkatle izlerken nedenini bilmiyordum. Bilahare öğrendim. Lakin uzun zamandır kafamı meşgul eden “bize özgü” tavrı yakalama çabası ağır bastı. Ankara’ya döndükten sonra Vasıf’dan izin isteyerek tiyatrosundan ayrıldım. İstanbul’a dönmedim. Ankara’da ailemle birlikte yaşamaya devam ettim.

Meddah

Gerçekleştiremediğim hayalimin üzerine gitmeye karar verdiğimde; 12 Mart 1971’de asker yönetime al koymuş, 1. Nihat Erim Hükümeti kurulmuştu.

ABS, döneminde Erol Toy *Heka-Meddah* adında tek kişilik bir oyun getirmiş, okumuştum. Süleyman Demirel’in çocukluğundan başlayarak gelişimini hicvediyor, ülkenin yaşadığı siyasal ortamı o günlerden başlayıp, Kore savaşını da içine alarak, 1960’lara kadar getiriyordu. Oldukça başarılı bir metindi. ABS döneminde değerlendirmek için zamanım yoktu. Artık gündeme getirebilirdim. Değerli araştırmacı-yazar dostum Erol Toy, metin üzerinde çalışma yapmama izin verdi. Uzun zamandır “Geleneksel Türk Tiyatosu” üzerine çalışıyordum zaten. Bize özgü tiyatronun, oyunculuğun nasıl olması gerektiği konusuna yoğunlaşmıştım. Meddahlığı bu çerçeve içinde hiç denenmemiş bir yöntemle deneyebilir, çağdaş tiyatro anlayışı içinde sahneye taşıyabilirdim. Gelenekselden yola çıkarak güzel bir sonuç elde edebileceğimi düşündüm.

12 Mart 1971 askeri idaresinin yoğun dönemi ve sıkıyönetim koşulları... Ne çok baskı yapılıyor, sansür uygulanıyor, nitelikli güzel insanlar tutuklanıyordu. Öldürülüyorlardı. Ve çaresiz milyonlarca insan, silahlı baskının yaptıklarını -“vatan haini” suçlamasıyla başlarına geleceklerden korkarak- uzaktan izliyordu sadece. Ülkenin içinde bulunduğu bu koşullarda, *Meddah* provaları için Halil’den tiyatronun boş olduğu saatlerde izin istedim. Her gece oyun, gündüz kendi provaları vardı. Dolayısıyla oyun sonraları gece 23’00 te provaya giriyordum. Gece sokağa çıkma yasağı olduğundan, sabah yasak kalktığı saate kadar tiyatrodaki tek başıma çalışıyordum. Bazı geceler prova sırasında silah sesleri duyuluyordu dışarıdan. Yine kimi vurdular diye geçiriyordum içimden sessiz salonda çınlayan repliklerimin arasında... Yoruluyor, provaya ara

veriyor, nefes almak için sokağa çıkmak istiyor ama çıkamıyordum. Soluklanma zamanı içinde hapsedilmiş hissiyle kendimle her gece baş başa kalıyor, eskimiş sayılmayacak zamanların anılarını yaşıyordum. Tek başına prova yaptığım bu sahnede; Halk Oyuncuları ile yaşadığım onurlu başarıyı, seyircinin coşkusunu, umutlu bütünleşmenin heyecanlı alkışlarını gözümün önüne getiriyordum. Erol Toy'un *Pir Sultan Abdal* ve Aydın Engin'in *Devr-i Süleyman* adlı oyunlarını hatırlıyordum. Yaşar Kemal'in *Teneke* adlı oyununda Tevfik Ali, Çetin Altan'ın *Komisyon* adlı oyununda Kıpçak Fevzi (Turhan Feyzioğlu) rollerini kafamın içinde yeniden oynuyordum. Her biri ayrı değerdeki sanatçı arkadaşlarımı özlemle hatırlıyordum. HO dağılmış, o değerli arkadaşların her biri başka yerlere gitmiş, onların yerine Ankara Birliği Sahnesi gelmişti. Ve ben şimdi kurucusu olduğum tiyatronun geriye kalanlarının oynadığı sahnede tek başına prova soluklanmaları sırasında, sıkıyönetimin hapsettiği gecelerde, boğazım düğümlenerek dinlendiğimi zannedip anılarla yoruluyordum. Haydi kalk. Yeter artık dinlendiğin. Prova! Ve uyarlayan-yöneten-oynayan olarak provaya devam ediyorum... Salon müsait olmadığı için gündüzleri provam yoktu. Ya olabilen etkinliklere katılıyor ya da henüz tutuklanmamış arkadaşlarla oluyordum. Cesaretlendiren, yüreklendirenler olduğu gibi böyle bir dönemde tiyatro yapmanın anlamsızlığını dile getirenler de oluyordu. Bunların yanı sıra, nesli tükenmiş, unutulmuş geleneksel bir türü sahneye taşımak gibi denenmemişi hayata geçirecek kapasitemden şüphe edenler vardı. Şair, felsefeci Vasıf'ın diğer abisi Veysel Öngören bunlardan biriydi. Oyunu izledikten sonra başarıma övgüler düzerek özür diledi ve bunu gazete sütununa bile yansıttı.

Ankara 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi, Anayasa'yı tebdil, tağyir ve ilgaya teşebbüsten TCK'nın 146/1 madde gereği, aralarında Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın da bulunduğu 17 genci ölüm cezasına çarptırdı. Nereye gidiyor bu ülke? Nereye?!.. Ve ben gece sabahlara kadar provaya devam ediyorum. Oyunu sahnelerken seçtiğim yöntem müthiş efor istiyordu. Kırka yakın kişiyi oynuyordum ve her birini tavır, ses ve jestleriyle gösteriyordum. Oyun kişileri bazı sahnelerde beş, altı, yedi kişi bir araya geliyor, tartışı-

Meddah (1971)

Yazan : Erol Toy

Sahneye Uyarlayan, Yöneten, Oynayan: Erdoğan Akduman

yordu. Birinden salise farkıyla çıkıyor, diğer kişi oluyordum. Oyunun çıkmasına on beş-yirmi gün kala, Dil Tarih Coğrafya Fakültesinden Enis Gençtürk adlı bir öğrenci, “meddah” üzerine araştırma yaptığını ve provayı izlemek istediğini söyledi. Kabul ettim. Bu arkadaş daha sonra asistanlığımı üstlendi. Artık sıkıyönetim geceleri yalnız değildim. Enis’in

yardımları bana güç verdi. Zor koşullar altında, meddahlığı çağdaş tiyatro anlayışı içinde sahneye taşıyor, Türk tiyatro tarihinde bir ilki gerçekleştiriyordum.

18 Kasım 1971 tarihinde Ankara Birliği Sahnesi'nde prömiyer yaptım.

Meddah (1971), Ankara Birliği Sahnesi'nde.

MEDDAH

Yazan : Erol Toy
Sahneye Uyarlayan,
Yöneten, Oynayan : Erdoğan Akduman
Reji Asistanı : Enis Gençtürk
Final Müziği Yaşar Giriftin
Fotoğrafları Çeken : İbrahim Berkman

Ve o salonda sekiz oyun oynadım. Oyunun galasını bu salonda yaptım. Salon dolu, heyecanım uç noktadaydı. Son repliğimi söyleyip selama durduğumda alkış yağmuru başladı. Bütün salon ayakta alkışlıyordu. Defalarca selama çıktım. Türk tiyatrosunun önemli değerlerinden Devlet Tiyatroları rejisörü, konservatuar hocası Mahir Canova ön sırada ayakta ve mutluluğu yüzünden okunarak alkışlıyordu. Göz göze geldik. O saniyeleri hayatım boyunca unutamam. Neden unutamadığımı anlatayım.

1932 yılında açılan Halkevleri, 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti tarafından 1951’de kapatılmıştı. 1960 askeri darbe sonrası tekrar açıldı. Demokrat Parti’nin tutuklanan Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Refik Koraltan’ın evi, Halkevlerine tahsis edildi. Ankara-Çankaya Halkevi olarak faaliyete geçti. Orada tiyatro kurslarına katıldım. Sergilenen oyunlarda rol aldım. Mahir Canova, Suat Taşer, Haldun Mar- lalı, İlyas Avcı, Nurettin Sevin, Nüzhet Şenbay gibi tiyatro tarihimizin önemli isimleri hocalarımızdı. Bu dönemde, Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü imtihanlarına girdim. Birlikte girdiğim Halkevlerinden bazı arkadaşlarım kazandı, herkes mutlaka kazanacağını düşündüğü halde ben kazanamadım. İmtihan heyeti üyesi Mahir Canova’ya gidip neden kazanamadığımı sorduğumda, “Senin oyunculuk tahsiline ihtiyacın yok. Bu halinle her yerde sahneye çıkabilirsin,” dedi. Kafa buluyor diye sinirlendim. Saygıda asla kusur etmediğim hocama bu defa, “Mutlaka konservatuar okuyacağım ve gün gelecek, kendimi size ayakta alkışlatacağım,” diye sesimi yükselttim, ne diyeceğini beklemeden hızla uzaklaştım. Derhal İstanbul Belediye Konservatuvarı Tiyatro Bölümüne müracaat ettim. İmtihana girdim, kazandım...

Ve *Meddah*'ın gala gecesinde sözümü tutmuş, hocamı ayakta alkışlattırıyordum. Gala kokteylinde müthiş övgüler aldım. Hocam Mahir Canova gitmemiş, bekliyordu. Tiyatroda ilk hocalarımdan biriydi. Üzerimde emeği vardı. Haklı olarak bu başarıda kendine de pay çıkararak gururlanarak kutladı. Aht ettiğim o günü hatırlattım. “Öyle demesem böyle olabilir miydin,” dedi. Erol Toy ve Fransız eşi, Fransa Konsolosluğu’ndan konuklarıyla birlikte izledi oyunu. Birlikte paylaştık övgüleri. Konsolos ve diğerlerine oyun konusu hakkında tek cümle bile açıklama yapmamış olmalarına rağmen konuyu anlamaları ve özgün anlatım tekniğinden, oyunculuk performansından etkilenmiş olmaları bizi daha da mutlu etti.

Gala gecesini annem, babam da oradaydı. Kokteylde, onların mutluluğunu, (babam oyuncu olmama ilk başlarda çok karşıydı. Laf aramızda, koca adam olmama rağmen dayak bile yedim) hele ki, bu gün hayatta olmayan annemin değerli tiyatro insanları tarafından eli öpülerek hakkımda yaptıkları övgüler karşısında gururlanışı, ölünceye kadar gözümün önünden gitmeyecek.

Meddah (1971), Ankara Sanat Tiyatrosu Sahnesi'nde.

Meddah (1972), İstanbul turnesi.

AST müdürü Okan Öner'in önerisiyle 14 Aralık'tan itibaren Ankara Sanat Tiyatrosu salonuna geçerek oyunlarımı orada devam ettim. Oyun büyük ilgi görüyordu. Çok güzel,

kayda değer pekçok eleştiri yazıldı. “Meddah” olgusunu, seyirci gibi birçok tiyatro oyuncusu da bilmiyordu. Tiyatro alanında attığım bu çok önemli saydığım adımda, amacıma ulaşmış olmanın gururu içindeydim. Tepkiler harikaydı, seyircinin oyuna katılımı muhteşemdi. Bana bu deneyi gerçekleştirmeye olanak sağlayan değerli dostum Erol Toy’a teşekkür ediyorum.

Mart 1972 tarihine kadar haftanın belli günleri oynadım *Meddah*’ı. Ocak 1972 sayısında Tiyatro 72 Dergisi, beni “Ayn Oyuncusu” seçmişti. Dergi sahibi gazeteci-yazar Tanju Cı-lızoğlu, 3 özel gösteri için İstanbul’a davet etti. Mart ayının 11, 12 ve 13’ünde, Devekuşu Kabare ve Küçük Sahne’de oynayacaktım.

İstanbul’da Gülsüm Kamu Tiyatrosu’nda oynayan Mustafa Alabora, THKP-C davası sürecinde tutuklanmış, bir süre sonra salıverilmişti. Hakkında tanıyan, tanımayan “muhibir” vs suçlamasında bulunuyordu. Konservatuardan beri tanıdığım, bir ara içtiğimiz su bile ayrı gitmeyen arkadaşım hakkında söylenenlere üzülüyor, öyle biri olamayacağını her suçlayana söylüyor, aklamaya çalışıyordum. Küçük Sahne’de, oyunun başlamasına bir saat kala tiyatroya gelmiş, son kontrollerimi yapıyorken yanında genç bir adamla birlikte Mustafa Alabora’nın gelmekte olduğunu gördüm. Birlikte bana doğru geliyorlardı. Eski dostumu görünce sevindim. Karşılama üzere sahneden salona indim. Beş altı adım kala koşarak geldi. Adam geride kalmıştı. Özlemle birbirimize sarıldık, sarmaş dolaş olduk. O arada kulağıma aceleyle, yanındakinin polis olduğunu fısıldadı. Adam yanımıza gelince Mustafa, “Arkadaşım Cengiz. Bu da çok eski arkadaşım, ABS’den ortağım Erdoğan,” dedi. Havadan sudan konuşmaya başladık. Oyunu izlediler. Çıkışta birlikte olduk. Sarıyer Börekçisi’ne gittik. Oradan Mustafa’nın evine. Konuları dikkatli seçiyor, yanımızdan bir saniye ayrılmayan polis Cengiz’e koz verecek cümleler kurmamaya dikkat ediyorduk. Hey gidi günler... Yıllara dayanan ne güzel günlerimiz geçti Mustafa’yla Bomonti’deki bu evde... Annesi Hayat, annem gibi yakındı. Anıları yad ettik. İstanbul turnesi sonrası ben yine Ankara’ya döndüm.

Meddah’ı sahneye taşımakla elde ettiğim büyük başarıya rağmen bu yıl fena halde acı doluydu. Kızıldere’de, Mahir

Çayan ve arkadaşları öldürüldü. Ancak Ertuğrul Kürkçü sağ kurtulabildi (30 Mart 1972). Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan idam edildi (6 Mayıs 1972). Bu yıl aynı zamanda yüreğimin parçalandığı, aklımın ağladığı yıl oldu.

Meddah'la Anadolu Turnesi

Oyunlarım devam ederken, 45-50 gün sonrası için Anadolu turnesini organize edecek birini arıyordum. Haberi alan adını duyduğum ama tanışıklığım olmayan genç bir organizatör geldi. Oturup konuştuk. Meseleye ticari açıdan yaklaşıyordu. Akabinde soruşturduğumda, iyi niyetli güvenilir biri olduğunu öğrendim. Her konuda anlaştık ve organizasyon için yola çıktı. Organizatör, Akşehir'den başlayarak 22 şehir ve kasaba ile anlaşma imzalamış olarak döndü. Hangi şehirlere gitmesi, hangilerine gitmemesi konusunda bir şey konuşmamıştık. İnisiyatifi tamamen ona bırakmıştım. Önüme koyduğu sözleşmelerde sıkıntı yaratacağını tahmin ettiğim hatta ürktüğüm kentler vardı. Organizatör, ürkecek bir durum olmadığını, kim olduğumu bilen ve sergilediğim oyunun niteliğinden haberdar olan dernek ve sendikalarla sözleşme yaptığını, içimin rahat olmasını söyledi. Balıkesir-Susurluklu bir minibüs sahibiyle anlaştım. Oyunun teknik sorumlusu sevdiğim arkadaşım Ayhan, organizatör ve ben minibüsle turneye çıkma hazırlığındayken; Mustafa'nın tekrar tutuklandığını, imzaladığımız protokolün evinde ele geçtiğini duydum. Eş-dost, benim de tutuklanabileceğim uyarısı yapıyordu. Yapacak bir şey yoktu. Turne arkadaşlarıma konuyla ilgili en küçük bir açıklama yapmadan, olası gelişmeler hakkında öngöründe bulunmadan yola çıktık.

Ülke, sıkıyönetim koşullarının ağırlığı altındaydı. Zaman zaman yollarda askerler tarafından çevriliyor, aramaya tabi tutuluyorduk. Baskı ve zulmün kahreden etkisi, gittiğimiz her yerde fazlasıyla hissediliyordu. Buna rağmen oynadığım her kentte büyük ilgi görüyordum. Ankara-İstanbul seyircisiyle, Anadolu seyircisi arasında oyuna yaklaşım farkını somut olarak görüyordum. Anadolu seyircinin "meddah" geleneğine aşinalığı benim açımdan oldukça lezzetliydi. Özellikle yer yer seyirciyle yaptığım konuşmalara katılım ve aynı dille

konusarak oyuna yaptıkları katkı takdire şayandı. Hele soyutlama yaparak yarattığım atmosferin içine girmeleri, sahneye çıkarak kaldığım yerden hikâye üretmeleri muhteşemdi. 6-7 kişiyi aynı sahnede birbirleriyle konuşturuyor olmamın yarattığı havayı Anadolu halkı kadar güzel algılayan galiba zor bulunur. Daha ileri gideyim, sanırım bulunmaz. İki saate yakın süren oyun, seyircinin katılımıyla bazı yerlerde üç saati buluyordu.

Oynayacağımız şehrin mülki amirliğine gitmeden önce oyunun metnini, kişisel bilgileri gönderiyor, gerekli izinleri alıyorduk. Birçok yerde izin vermemek için zorluk çıkardılar. Her gittiğimiz yerde oyuna özellikle ilerici-devrimci kesim büyük ilgi gösterdi. Her oynadığımız yerde mutlaka bir anı oluştu ama bazılarında burada anlatmadan geçemeyeceğim olaylar yaşadım.

Elazığ'da sinema salonunda oynuyordum. Ön sıra koltuklarının önüne konulan ayrıcalıklı koltuklara oturmuş, önlerine sehpa konulmuş, oyun boyunca duvar gibi yüz ifadeleriyle izleyen vali ve belediye başkanı tepkilerini finalde sergiledi. Zaman zaman seyirciyle sohbet ettiğim, fikir danıştığım, kışkırttığım için görüyordum ifadelerini. Selama çıkmış alkışlara karşılık veriyordum ki dayanamadılar. Hangisi olduğunu anlamadığım biri, "Utan, utan," diye bağırdı alkışları bastırmaya çalışan bir sesle. Komünistlik propagandası yaptığımı söyledi vali bey. "Bu milletle alay edemezsin," dedi diğeri. Duymazdan gelerek selam vermeye devam ettim. Fakat mülki erkânın tepkisi salonu tetikledi. Valiye ve başkana kendini göstermek isteyen yirmi kadar kişi arka sıralardan yuhlayarak sahneye yürümeye başladı. Onlara katılanlar oldu. Salon birden karıştı. Neredeyse bütün salon ayağa kalktı. Alkışlar çoğaldı, devrimci sloganlar atılmaya başlandı. Vali oradaydı. Sivil polisler oyun boyunca zaten kendini belli ediyordu. Benim müdahalem işleri daha kötüye sürükleyebilirdi. Derhal kulise kaçtım. Yüksek zevatin(!) emirleri duyuluyordu. Neyse ki, vali sözü dinleyen yordakçı yalakaların dayacağından kurtuldum. Organizatör, tutuklanacağım haberini getirdi kulise. Oyun yorgunluğuna, kanter içinde kalmışlığıma rağmen yıldırım hızıyla şehri terk ederek tutuklanmaktan kurtuldum.

Organizatör, yaptığı sözleşmeleri Ankara'da önüme koyduğunda Erzurum organizasyonu konusunda kuşku duyduğumu söylemiştim. Güvence vermişti. Fakat yine de endişeliydim. Erzurum halkının genel siyasi eğilimini bildiğimden şehir girişinde, ne olur ne olmaz diye minibüsün dış yüzeyine astığımız *Meddah* afişlerini söktürdüm. Öğleye yakın girdik şehre. Oyun aynı günün akşamıydı. Doğruca otele gittik. Valizlerimizi arabada bırakarak otel resepsiyonunda kaydımızı yaptırırken iki genç iki yanıma geldi. Biri kulağıma eğilerek özel görüşme istedi. "Olur," dedim. Kayıt işlemini tamamlayıp birinci katta bulunan lobiye çıktık. Organizatöre, Ayhan'a ve şoföre beklemlerini söyledim. Hangi salonda oynayacağımızı henüz bilmiyordum. Organizatör, otele yerleştikten sonra sözleşme yaptığı kişiyle temas edecek, oynayacağımız salonu öğrenecekti. Biz de gidip dekorumuzu, ışığımızı kuracak, kaba prova yapıp akşamı bekleyecektik. Biz akşamı beklerken organizatör, diğer bürokratik ve maddi işlerle ilgilenecekti. Genel işleyiş buydu. İki genç, kötü şeyler olacağının habercisi gibi gergindi. Lobide ıssız bir köşeye çektiler beni, oturmamı rica ettiler. İsimlerini söyleyip kimliklerini gösterdiler. Erzurum Üniversitesinde öğrenci olduklarını, oyunu nerede sergileyeceğimi bilip bilmediğimi sordu biri. Bilmediğimi, birazdan öğreneceğimi söyledim. Kim olduğumu iyi bildiklerini, bu otelde kalacağımı öğrendiklerini, sabahtan beri gelmemi beklediklerini, devrimci olduklarını, oyunu ülkücü gençlerin organize ettiğini, Atatürk Üniversitesi'nde oynayacağımı söylediler. Üniversitenin ülkücülerin hâkimiyetinde olduğunu biliyordum. İnanamadım. Sözleşmede ülkü ocakları ismi falan yoktu. Kaldı ki, ülkücülerin benim kim olduğumu biliyor olması lazım diye düşündüm. Satın aldıkları biletleri gösterdiler. Normal bir davetiye gibiydi bilet. Tiyatronun insan duygu ve düşüncelerini besleyen bir sanat olduğuna dair hoş bir cümle yazmışlardı. İlerici-devrimcilerin oyunu izlemeye geleceklerini, hepsinin silahla taranacağını, salona bomba atılacağını söylediler. Kan gövdeyi götürecek, çok sayıda kişi ölecekti. Akıl almayacak, insan denen yaratığa yakışmayacak çok şey oluyordu bu ülkede. Vahşetin bu kadarı yaşanır mı diye düşünmedim. Yaşanabilirdi. Ancak inanmadım onlara. "Bunları biliyorsanız niye oyunu izlemeye

geliyorsunuz,” diye sordum. Ülkücüler ve devrimciler inatlaşmış. Oyunu izlemeye silahlarıyla gelecekler, ülkücülerin en ufak bir hareketinde karşılık vereceklermiş. Hatta aranan bazı devrimci kişilerin de bu inat uğruna oyuna geleceğini söylediler. Alparslan Türkeş’in aynı gün konuşması varmış Erzurum meydanında. Öyle dediler. Oyunun başlama saati, Türkeş’in konuşmasının bitiş saatine denk geliyor-muş. Halk Eğitim Merkezinde, Necip Fazıl Kısakürek’in bir oyunu sergileniyormuş bu akşam. O oyunun bitiş saati de benim oyun saatime uygun düşüyormuş vs. İnancı güç şeylerdi bunlar. Bir saate yakın sürdü konuşmamız. Sonuç olarak, üniversiteye uğramadan, kimselerle görüşmeden Erzurum’dan ayrılmamı önerdiler. Kararsız kaldım. Türkeş’in mitingi, Necip Fazıl’ın oyunu falan yalan mı doğru mu olduğu değildi asıl üzerinde durduğum. Sözleşmede unvanı yazılı olmayan Ülkü Ocakları’nın işin içinde olup olmadığıydı. Bunu görmek, anlamak istiyordum. Onlar beni inandırmaya çalıştı, ben görmekte ısrar ettim. Bunun üzerine bir-bir buçuk saat oyalanmamı, üniversitede önlem alacaklarını, gerekirse beni koruyacaklarını söyleyerek gittiler. Konuştuklarımızı Ayhan’a, organizatöre ve şoföre anlatmadım. Bir saat sonra, üniversiteye hareket ettik. Kapıya geldiğimizde, minibüsün beklemesini, içeriye tek başıma gireceğimi söyledim. İki gençle uzun süren konuşmamdan zaten şüphelenmişlerdi. Bir terslik olduğunu anladılar. Şoför, o güne kadar haberimiz olmayan tabancasını arabanın neresine sakladıysa çıkardı. İhtiyacımız olmadığını, tabancayla yakalanırsak başımızın büyük belaya gireceğini, o nedenle bulunamayacak bir yere gizlemesini söyledim. Ayhan, benimle gelmekte ısrarlıydı. Sırtımı hiçbir şey düşünmeden dönebileceğim kadar çok güvendiğim, adam gibi adam tabirini sonuna kadar hak eden, iyi kavgacı, gözü pek bir devrimciydi. Onunla girdik içeri. Oyun afişi ve üzerine yazılı bilet satış yeri, günü, saati ve hangi salonda oynanacağı bilgilerini içeren panoyu gördük. Bilet satışlarının yapıldığı, kantine yürürken, Ayhan’a birkaç cümleyle olayı açıkladım. Taşkınlık yapmaması, her ne yaşarsak yaşayalım hiçbir şeye karışmaması, konuşmaması konusunda namus sözü aldım. Orta büyüklükte, uzunca bir yerdi kantin. Girdiğimizde yedi-sekiz kişi bilet satışı yapılan

masa başında oturuyordu. Kendimi tanıttım. Saygılı davranarak kalktılar. Sıcak ilgi gösterdiler. Hal-hatır sohbetinden sonra oynayacağım salonu görmek istediğimi söyledim. İçlerinden biri, oyunun oynanacağı anfiyi hemen açtırmalarını emretti. Yakınında duran üç kişi emir alan asker edasıyla fırladı. Belli ki liderleriydi. Bir şeye ihtiyacım olup olmadığını sordu. Bir süre sonra anfiye gitmek üzere kantinden çıktık. Lider, ben ve Ayhan önde, diğerleri arkada yürüyorduk. Yol biraz uzaktı. Çevre sessizdi. Herhangi bir olağanüstülük olup olmadığını anlamak için dikkat kesilmiştim. Yüksek binanın tavanına yatmış, elinde silahla birini gördüm sanki. Anfiye geldik. İşi yokuşa sürüp, burada oyun oynanamayacağını söyledim. Daha büyük ve sahne görevi yapacak alanın daha geniş olduğu bir başka anfiden söz ettiler. Orayı da görmek istediğimi söyledim. Anfinin anahtarının derhal bulunması, tahsis için gerekli iznin alınması emri üzerine üç kişi yine fırladı. Bir kişinin yapacağı iş için her yere üç kişinin gitmesi dikkatimi çekti. Sözü edilen anfiye doğru yola çıktık. Bir süre sonra anfinin anahtarı görevli kişi tarafından getirildi. Gerçekten de oyun oynanabilir nitelikteydi. İşi yokuşa sürecek gerekçem kalmamıştı. Lider konumundaki kişiye, baş başa görüşmek, bazı şeyleri açıklığa kavuşturmak istediğimi söyledim. “Görüşelim,” dedi ve koridora çıktık. Biraz yürüdük, merdivenleri indik. Alt katta bir çay ocağına girdik. Burası ince uzun bir salondur. İçeride on-on beş kadar genç vardı. Lider içeri girince saygı hareketliliği oldu. Sırtımızı duvara vererek uzun masada yan yana oturduk. Ayhan yanımdaydı. “Kimsiniz? Siyasal görüşünüz ne,” dedim. “Bunun önemi yok. Görüşeceğimiz konu nedir,” dedi. Benim kim olduğumu bilip bilmediklerini sordum. Çok iyi bildiğini söyledi lider.

“Yani Halk Oyuncuları, Ankara Birliği Sahnesi gibi dünya görüşü belli tiyatrolardan geldiğimi biliyor musunuz?”

“Tabi biliyorum.”

“O halde *Meddah* adlı oyunun içeriğini de biliyorsunuz?”

“Gayet iyi biliyorum.”

“Ben de sizin kim olduğunuzu gayet iyi biliyorum.”

Lider şaşırdı. “Kimmişiz,” dedi.

“Ülkü Ocakları’ndansınız.”

“Olabilir, ne var bunda? Meddahlık geleneksel kültürümüzdür. Biz milliyetçiler buna sahip çıkıyoruz. Bu yüzden

sizi takdir ediyoruz. Ankara'da oyunu seyrederek çok beğenen arkadaşlarımızın tavsiyesiyle Erzurum halkına seyrettirmek istedik. Siyaset yapmıyoruz burada,” dedi.

Adam kararlıydı. Salona polis istediğimi söyledim. “Olur,” dedi. “Bütün salonu koruma altına alacak sayıda polis istiyorum,” dedim. “Peki. Siz isteyin, bütün Erzurum’un polisini yığayım buraya,” dedi. Ne söylesem alttan alarak kendine göre inandırıcı karşılıklar veriyordu. Çevrede bulunanların bakışları sürekli üzerimizdeydi. Baktım ki kaçış yok. Bunun üzerine otele gelen, devrimci öğrenci olduğunu söyleyen iki gencin söylediklerini anlatmaya başladım. Konuşmam bitene kadar dikkatle dinledi. Sinirlenmişti ama renk vermemeye çalışıyordu. Son olarak, “Bu nedenlerden dolayı, burada oynamayacağım,” dedim. Sizli bizli konuşma bitti. Üzerine basarak “Oynayacaksın,” dedi. “Oynamayacağım,” dedim. Oynayacaksın, oynamayacağım üzerine yapılan konuşmalara son noktayı, belinden çıkardığı tabancayı masaya bırakarak koydu. “Oynayacaksın,” dedi. Ayhan kıpırdanmaya başlayınca işaretle durdurdum. Silahı gören gençler derhal hareketlendi. Lider, oturmalarını işaret etti. Oturdular ama tetikteydiler. “Burada oynarsam pek çok kişi ölecek. Bile bile onları ölüme götüreceğim. Ama oynamazsam anladığım kadarı ile ben öleceğim.” Lider açık bir dille ve kararlılıkla onayladı. Devrimci olduğunu söyleyen iki gencin anlattıklarının doğru olduğuna inandım. “Milliyetçilik, ülkücülük bu olmamalı. Gerçekten de hepimizin amacı bu ülkenin daha güzel yarınları içinse...” diye başlayıp hamasi cümlelerle ikna etmeye çalıştım. “Ama siz yine de kararlıysanız, ben ölüme hazırım. Buyurun savunmasız ve yalnızım. Birçok kişinin ölümüne neden olacaksam, kendi ölümüne razıyım. Kararım kesindir.” Lider, bir süre düşündü. “Oynayacaksın. Benim de kararım kesin,” dedi ve silahı eline aldı. Gerçekten de öldürecekti. Hazırlığı bu yöndeydi. Diğer masalardaki gençler her an üzerime atılacak gibi tetikte bekliyordu. O an yaşadığım duyguları anlatamam. Ne var ki hiçbir biçimde oyun sırasında yaşanacak katliamın aracısı olamazdım. Hayatım buraya kadmış diye düşündüm. Şimdi ölüm zamanıydı. Ayhan’a işaret ettim, kalktık. Kalktım ama nasıl kalktım bir ben bilirim. “Ölürüm” demek ölümle yüz yüze gelmeden ne kadar da kolaymış. Ağır ağır

kapıya doğru birkaç adım attım. Saniyeler değil bir ömür geçti sanki. Hiçbir şey duymuyor, görmüyor, akıbetim için yürüyordum. Bir zaman sonra liderin yanımda olduğunu farkettim. Tabancasını beline taktı. Hiç konuşmadan dışarı çıktık. Birlikte yürüyoruz. Bir süre sonra durdu, arkadan gelen adamlarını bekledi. Ben, Ayhan'la devam ettim. Sekiz on adım sonra durup bekledik. Adamlarıyla bir şeyler konuştuktan sonra yanıma geldi. "Bir dakika bile Erzurum'da kalmıyorsun. Otele uğramıyorsun. Minibüsün dışarıda bekliyormuş. Biniyorsun ve şehri süratle terk ediyorsun. Sana şehir çıkışına kadar kendi arabamla refakat edeceğim," dedi. "Neden refakat ediyorsunuz ki," dedim şüpheyle.

"Çünkü seni sevdim. Başkalarını korumak adına kendini bile bile ölüme atan birisin. Sana eşlik etmezsem, ulaşamadığımız arkadaşlar, oyun oynamadan kaçıyor diye önünü kesebilirler. Ne yapacaklarını da bilemem. Beni bekle," dedi. Minibüse bindik bekledik. O da kendi arabasıyla geldi. Hareket etmemizi söyledi ve gerçekten de Erzurum çıkışına kadar eşlik etti. Sonra korna çalarak bizi yalnız bıraktı. Siyasal bilinci olmayan, her şeye para kazanma açısından bakan organizatörün böyle bir şeyler yaşayabileceğimizi düşünemediğine eminim. O yüzden suçlamadım. Kendimi suçladım. O günün şartlarında kim organize ederse etsin, o şehre gitmek zaten riskliydi. Erzurum sözleşmesini gördüğüm gün iptal ettirmeliydim. Oyun oynamaya müsait salon olmadığını, sözleşmeyi karşılıklı feshettiğimizi söyledim. Organizatörlük yüzdesini alamayacak olmasına üzülünce sinirlendim. Ayhan, en sakın tavrıyla beni yatıştırıp konuya biraz açıklık getirerek organizatörü tehditkâr sözlerle susturdu.

Erzurum'dan sonra Gümüşhane'de oynayacaktık. Böylece oraya bir gün önceden gitmiş olduk. Otele yerleştik. O günü Erzurum'da Ayhan'la yaşadıklarımızı yad ederek ve otelden hemen hiç çıkmayarak geçirdik. Ertesi gün dekor ve ışıkları kurmak için, Ayhan salona gitti. Lobide oturmuş gazete okuyordum. Bir polis geldi yanıma. "Erdoğan Akduman," dedi. "Benim," dedim. "Emniyete kadar gideceğiz, buyurun," dedi. Emniyet Amirinin daveti(!) üzerine polis nezaretinde gittim.

"Sen kimsin," dedi.

“Ben Erdoğan Akduman.”

“Erol Toy nerede?”

“Bilmiyorum.”

“Nasıl bilmezsin? Git onu da getir.”

“Benimle turneye gelmedi.”

“Niye gelmedi?”

“Komiserim, oyunun yazarı turneye gelmez.”

“Niye gelmez efendim. Yalan söyleme git getir. Yoksa buradan çıkamazsın.”

Hoppalaaa... Sayın komiseri inandırmak biraz zor oldu. Sonra asıl konuya girdi. *Meddah* oyununu oynayamayacağımı, oynamak istersem tutuklanacağımı söyledi. Oyunu neden oynayamayacağıma dair yazılı belge istedim. Çok sinirlendi. Derhal Gümüşhane’yi terketmezsem tutuklayacaktı. Yanıma iki polis katarak, “Hemen Gümüşhane’den çıkmazsa vurun kelepçeyi,” dedi. Salona gittik polislerle beraber. Meğer salon sahibi de emniyetin talimatı üzerine dekor ve ışıkların salona girmesine izin vermemiş. Gümüşhane’de de oynayamadan ayrıldık. Öğrendiğim ki, Elazığ valisi, oyunun komünizm propogandası yaptığını, çok sakıncalı olduğunu bildirmiş Gümüşhane’ye.

Tarsus turnesinde salon, genelde öğretmen ve öğrencilerle doluydu. Ön sırada oturanların sivil polisler olduğu çok belliydi. Oyunu teybe alıyorlardı. Hiçbir şeye reaksiyon göstermiyorlar, görevli ifadelerle izliyorlardı. Seyirci buz gibiydi. Reaksiyon vermiyor, oyuna katılmaktan çekiniyorlardı. Herhalde aralarına sivil polisler serpiştirilmişti. Kim reaksiyon verirse mimlenecek, götürülecek diye korkuyor olmalıydılar. Seyirci ile konuşmalarında ya cevap alamıyor ya da ürkek cevaplar alıyordum. Bunun üzerine, ön sıradaki polislerle konuşmaya başladım. Teyplerini, daha iyi ses alabilmeleri için sahnenin önüne bırakmalarını isteyerek rahat hareket etmelerini, polis olduklarını zaten herkesin bildiğini, insani reaksiyonlar vermenin tadına varmalarını söyleyerek onları ve salonu yumuşatmaya çalıştım lakin fayda etmedi. Polisler kendi duygularına sıkıyönetim uygulamayı sürdürdü. Ama bir süre sonra seyirciler rahatladı ve normal reaksiyonlarını vermeye başladı. Bu sayede oyun üç saate yakın sürdü. *Meddah* turnesi sırasında benzer olaylar

süregitti. Bütün olumsuzluklara rağmen turneyi başarıyla tamamladım.

Meddah'ı, 1971-1979 tarihleri arasında cezaevi öncesi ve sonrası kesintilerle yüz elli kere oynadım. Halk tarafından unutilan, çok azının adını duyduğu *Meddah*, artık herkes tarafından duyulmuş, tanınmıştı. O güne kadar hiçbir sanatçının üzerinde durmadığı, seyirciyle buluşturmadığı hatta çoğunun ne olduğunu bile bilmediği “meddah” olgusunu, çağdaş boyutlarda gün ışığına çıkarmış olmam tiyatro sanatçıları için ilgisini çekti. Sahneye taşıdığım yöntemle olmasa bile benden sonra Erol Günaydın, Gazanfer Özcan ve birkaç diğer değerli sanatçı sahnelerde ve televizyonlarda sergilemeye başladı.

İlerleyen yıllarda, sahneye taşıdığım tekniği kullanarak aynı çerçeve içinde çalışmak isteyen bazı genç sanatçılarla birlikte oldum. Tarafımdan yazılan *Bir Düzensiz Hikâye-Meddah* oyununu çalıştık. Zordu, çok zordu. Ne yazık ki devam edemediler. Ya çalışmalar yarım kaldı ya genel provadan öteye geçemedi. (Bu oyunu, 1995 yılında Diyarbakır Devlet Tiyatrosu'nda oynadım. Turne yaptım. Harika tepkiler aldım.)

Bir Düzensiz Hikâye - Meddah (Diyarbakır Devlet Tiyatrosu-1995)
Yazan, yöneten, oynayan: Erdoğan Akduman

Bolu-Mengen doğumluydum. Festival nedeniye Mengenli sanatçı olarak davet ettiler. Her ne kadar hemşericilik/bölgecilik ayrımına karşı dursam da kabul ettim. 24 Kasım 1977 tarihinde oradaydım. “Kahvehanede oynayacaksın,” dediler. “Eskiden olduğu gibi kahvehanelerde hikâye anlatan türden meddahlık yapmıyorum. Ne yaptığımı bilmeden mi çağırdınız? Bana sahne gerek,” dedim sinirli bir ifadeyle. “Tamam. Sinirlenme sakın ol hemşerim. Sen bizim gururu-muzsun, sakın ol. Önce bir gör kahvehaneyi.” Kahvehaneye gittik. Şaşıtm kaldım. Masaları yan yana getirip birbirlerine çivilemiş, sahne yapmışlar. Arkaya da masa örtülerinden fon perdesi oluşturmuşlar. Yaratıcılığın bu kadarına pes!.. Kendi fon perdemizi kurmadan, masalar üzerinde oynadım. Sallanıyordu ama olsun. Seyirci ilgiyle izliyor, eğleniyordu. Reaksiyonlar çok güzeldi... Mülki erkân oyunu bürokrat tavırla, donuk ifadelerle izliyordu çoğu yerde olduğu gibi... Oyun bitti. Alkış kıyamet... Kulis olmadığı için gidemiyorum. Alkış dinecek, masalardan yere inip ocağa geçeceğim. Bir çay içip dinleneceğim. Niyetim böyle. Alkışlamayan, öfkeli kinle bakan birkaç kişi sadece mülki erkân. Onların aşırı devletçiliğine, aşırı komünizm düşmanlığına alıştığım için önemsemiyorum. Alkışlar dinmek üzereyken organize eden Mengenli arkadaşlardan biri kolumdan çektiği gibi beni aşağı aldı. Birkaç kişi daha çevremi sararak aralarına alıp dışarı çıkardılar. “Ne oluyor yahu,” diye sorup duruyorum. “Gidiyoruz, anlatırız” diyerek neredeyse karga tulumba arabaya attılar. Bu ne şiddet bu ne celal?.. Oyunu fazlasıyla sakıncalı bulan Mengen’in devleti temsilen üst düzey yetkilisi, “Oyun biter bitmez tutuklayın bu komünisti,” diye emir vermiş. “Haydi durmayın. Topukla arkadaşım. Ne duruyorsun? Tutuklanacak! Şimdi gelirler, yürü!” Geldiğimiz özel araç sahibi arkadaşım gaza bastı. Bir saniye bile durmadan *Meddah* kostümleriyle geceyarısı Mengen’den kaçtık, kaçırıldık. Mengen’in gururu, Mengenli sanatçı (!) olarak Mengen’de tutuklanmaktan son anda kurtarıldım.

“Ankaralı Sanatçılar” çerçevesinde çağrılı olduğum İstanbul-Atatürk Kültür Merkezinde üç özel gösteri yapıyordum. Oyunu izleyen bir beyefendi geldi kulise. Mühendis olduğunu, Almanya’da yaşadığını söyledi. Adı, Bülent Ye-

ner. Almanya turnesi önerdi. Organizatör değildi. Bu işleri yapmıyordu ama oyun onu çok etkilemişti. Mutlaka Almanya'daki Türklere ve Almanlara izlettirmek istiyordu. Severe kabul ettim. Her şeyi o ayarladı. Onun girişimiyle, Berlin Senatosunun davetlisi olarak çağırıldım. Pasaport işlemleri için başvuru yaptığımda, bir yetkili Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nın görevlendirmesiyle gitmemi önerdi. Ancak bu koşulla yurtdışına kolay çıkabilecektim. Şu işe bakın ki bazı illerde sakıncalı bulunduğu için oynayamadığım, bazılarında tutuklanmayla karşı karşıya bırakıldığım, cezaevine atıldığım ve af yasasıyla salıverildiğim ülkemin bir bakanlığının görevlendirmesiyle yurtdışına gönderiliyorum. Vay anasına sayın seyirciler diye buna denmez de neye denir acaba? Almanya'da, Bülent Yener'in evinde konuk oldum. Bir an bile beni yalnız bırakmadı. Bu değerli arkadaşımın girişimini ve yakın ilgisini hiçbir zaman unutamam. Berlin-Kreuzberg'de 4 oyun oynadım. Türk ve Alman izleyicilerin ilgisi büyüktü. Yer bulamayanlar sahne kenarlarına, yerlere oturdu. Alkışlar dakikalarca dinmedi. Almanya'yı ve yakın ülkeleri kapsayan üç aylık bir turne önerisi aldım bir kuruluştan ama işlerim nedeniyle dönmek zorunda olduğumdan kabul etmedim (Ağustos 1979).

Meddah Naci Çelik Berksoy'un yönetimiyle seyircili olarak İstanbul Tepebaşı'nda TRT için filme alındı. Metin denetiminden geçen oyun, görüntü denetimine takılarak yayınlanmadı. Bunun dışında, TRT'nin Ramazan programları çerçevesi içinde, tarafımdan yazılan kısa *Meddah* metinlerini çektik. Bunlar yayınlandı.

Meddah'la bir ay süre ile AST eski müdürü Bülent Akkurt organizasyonu ile İstanbul turnesi yapacaktım. Afiş ve fotoğrafları göndermişim. İstanbul turnesinin başlamasına iki gün kala, 17 Eylül 1972 gecesi saat 22.00'de Gençlik Parkı'nda arkadaşlarla birlikte mini golf oynarken yanıma gelen iki kişi, hayranım olduklarını söyleyerek birkaç dakika konuşma isteğinde bulundular. Öyle kibar ve gerçek hayran gibi davranıyorlardı ki, kırmak olmazdı. Oyunu bırakıp golf sahası dışına çıktım. Birkaç adım atmıştık ki, biri kolumu nasıl sıkıtırsa, kimliklerini öğrenmek için konuşmaya ihtiyaç kalmadı. "Bizimle geliyorsun" demese de olurdu. Açık hava

Tiyatrosu kapısına yakın bir yerde duran sivil beyaz arabanın arka koltuğuna ittiler. İki hayranım(!) iki yanıma oturdu ve araba hareket etti. (Not: Çok sonra öğrendim ki; iki hayranım(!) önce Kızılay-İzmir Caddesinde bulunan Ankara Sanat Tiyatrosuna gitmiş. Arkadaşım olduklarını söyleyerek beni sormuşlar. Gençlik Parkı'nda olabileceğimi öğrenmişler. Onlar tiyatrodan ayrılınca bunların sivil polis olabileceği yorumunu yapan arkadaşlarım, bana haber vermek üzere derhal birini taksiyle Gençlik Parkı'na göndermişler ama geç kalmışlar.)

**1979 Kreuzberg Eğlence Günleri
Kreuzberg Sanat Dairesi
Kültür Programı**

Cuma, 24. Ağustos
20.00 **Şili Sanat Sergisi açılışı**
12 ayrı ülkede yaşayan 44 Şili Sanatçının çalışmaları
Konuşan: Reinhard Gericke
Galeri Franz Mehring, Mehringplatz 7, 1000 Berlin 61
25. Ağustos 25 Eylül
Salıdan Cumartese kadar Saat 12-18 arası

Cumartesi, 25. Ağustos
**Sanatçılar Evi Bethanien ile birlikte
Mariannenplatz'ta Eğlence**
14.00 Çocuk ve Sanatçılarla Oyun Aksiyonları
(Resim, İnşa, Çamur Çalışmaları)
16.00 Çocuk Tiyatrosu Klecks (Meydanda)
17.00 Çocuk Folklor Gurubu (Türk Merkezi) Studio II
17.30 Karagöz, gölge oyunu (Studio II)
17.30 Halk Ozanı ALI EKBER ÇİCEK (Meydanda)
18.00 MEDDAH, Erdoğan Akduman'ın oynadığı, Türk Tarihinden
Sahneleri Yansıtan Tiyatro Oyunu (Studio II)
18.00 **Sergi Açılışı**
Frans Masereel 1889-1972 Savaş ve Barış üzerine
İlâveten Filmler: Fikir, Masereel/Bartosch 1931
Océano nox Lange/Gauthier 1965
20.00 Tartışma: Frans Masereel Kimdir?
Pierre Vorma, Belvis, Theodor Pirakus, Zürich,
Henry Göwe, Berlin (Berlin Sanat Dairesi Salonlarında)
20.00 Gusti Lütjens Proje
Almanca Sözlerle Berlin'den Jazzrock
Darryl Van Raalten, Bass, Christian Evans, Drums,
Johannes Roloff, Tasten, Gusti Lütjens, Gitarre, Gesang

Pazar, 26. Ağustos
14.00 Çocuk ve Sanatçılarla Çeşitli Oyun Aksiyonları
(Meydanda)
16.00 Vinci Çocuk Tiyatrosu, «Dr. Sapiens ve Zaman Makinesi»
(Meydanda)
16.00 Roter Pfeffer Sokak Tiyatrosu Sokaktan Sahne ve Şarkılar
(Meydanda Evin arka ve önünde)
16.00 Meddah, Erdoğan Akduman'ın Oynadığı
Türk Tarihinden Sahneleri Yansıtan Tiyatro Oyunu, Studio I
17.00 Karagöz Gölge Oyunu (Studio II)
17.00 Saz Gurubu (Türk Merkezi)
17.30 SÜMEYRA Türk Halk Türküleri Sanatçısı (Meydanda)
18.00 Türk İşi Tiyatrosu (TIT), Gurubun ilk Oyununu kısa özetli
«İşçi ve Toprak» Altın-Rejide: Otto Zonschitz (Studio II)
19.00 TÜRK İŞÇİ KOROSU, Yöneten: Tahsin İncirici
Türkiye Akademikler ve Sanatçılar Derneği Folklor Gurubu
ALI EKBER ÇİCEK (Meydanda)
Eğlence Boyunca, Türk Yemekleri ve İnfomasyon Tezgahları
Hava kötü olduğu takdirde Program Biraz ilânce devam edecek

Musik ve Edebiyat (Viktoriapark)
Salı, 28. Ağustos
20.00 Berlin Bar Band
Çarşamba, 29. Ağustos
20.00 Okuyunlar, Yaak Kürsunke, Aras Ören, Johannes Schenk,
Winfried Thomsen
Musik: John Shanahan, Kendi Şarkıları ve İrlanda Folkloru
Perşembe, 30. Ağustos
20.00 **Okuyunlar:**
Kurt Neukirch, Gerhard Kerhn, Gisela Kraft,
Peter Sauer/Helmke
Musik: Francis Serafini, Rock ve Blues

Çarşamba, 29. Ağustos / Perşembe, 30. Ağustos
Erdoğan Akduman:
20.00 **MEDDAH**
(Mariannenplatz 2) Studio II, Giriş: 5,- DM

Almanya, “Kreuzberger Festliche Tage’79” programında *Meddah*.

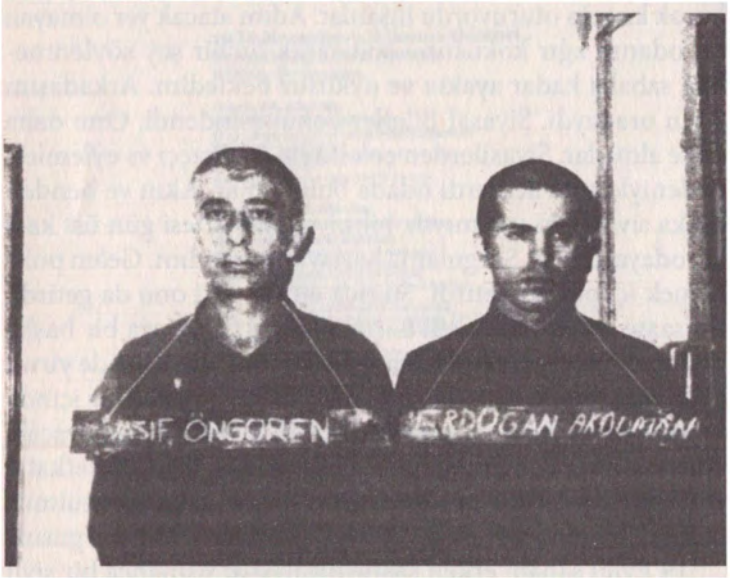
Ankara Birliği Sahnesi Davası

17 Eylöl 1972 gecesi iki hayranım(!) tarafından Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne getirilerek gözaltına alındım. Oldukça loş, aşağı yukarı üç-dört metrelik kare bir odaya (müteferrika) tıktılar. Tıklımtıkış doluydu. Duvara monteli tahta sedirde kucak kucağa oturuyordu insanlar. Adım atacak yer olmayan bu odanın ağır kokusunu soluyarak hiçbir şey söylenmeden sabaha kadar ayakta ve uykusuz bekledim. Arkadaşım Akın oradaydı. Siyasal Bilgiler Faköltesindendi. Onu daha önce almışlar. Siyasilerden çok hırsız, kapkaççı vs eylemleri nedeniyle getirilenlerdi odada bulunanlar. Akın ve benden başka siyasi biri var mıydı, bilmiyorum. Ertesi gün üst kata bir odaya aldılar. Sorgulama başlayacak sandım. Gelen polis ekmek içi peynir getirdi. Su rica ettim, gitti onu da getirdi. İki saate yakın orada tek başıma kaldıktan sonra bir başka polis geldi ve beni oldukça büyük bir yere aldı. İçeride yirmi kadar kişi vardı. Kiminin hali perişandı. Çoğu acılar içinde kıvranıyordu. Akşam birini attılar içeri. Ayakta duramayacak, yürüyemeyecek haldeydi. Derhal koluna girdiler, şefkatle yardım ettiler. Falakaya yatırılmış, sonra tuzda yürütölmüş olduğunu öğrendim. O geceyi orada geçirdim yine sorgusuz.

19 Eylöl sabahı erken saatte orta yaşlı, şişmanca bir sivil polis nezaretinde şehirlerarası bir otobüsle ellerim kelepçeli olarak İstanbul-Gayrettepe Emniyet Müdürlüğü'ne getirildim. Orada Vasıf'la karşılaştım. Haberim yoktu onun da gözaltına alındığından. Koridordan karşılıklı geçtik. Sanıyorum planlıydı. Özellikle karşılaştırmışlardı. Yanımdan geçerken sorgusunun yapıldığını, sadece devrimci tiyatrocı olduğumuzu söyleyerek uyarıda bulundu. Bu kadar konuşması bile hırpalanmasına yetti. Sorgusu yapıldığına göre demek ki benden önce alınmıştı. Sonraki gün hücreden çıkardılar bir odaya aldılar beni. Birkaç dakika sonra da Vasıf'ı getirdiler. İkimizin de boynuna numaralı yafta taktılar. Cepheden ve

yandan ayrı ayrı ve yan yana fotoğrafımızı çektiler. Parmak izlerimizi aldılar. Gayrettepe Emniyeti'nde kısa bir sorgulama yaptılar. İfademi imzaladım. Sonra Selimiye Kışlasına götürülerek bir hücreye kapatıldım.

23 Eylül 1972'de, Vasıf'la birlikte çıkarıldığımız Selimiye Kışlasında, 2. Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından T.C.K.'nın 141/1 maddesi uyarınca tutuklandık. Ne avukat, ne ailem, ne yakınlarım... Hiçbirinden haberim yok. Onların da benden haberi olduğunu sanmıyorum. Eminim canlarını dişlerine katmışlar, peşime düşmüşlerdir...

Tutuklandıktan sonra polis marifetiyle çekilmiş yaftalı fotoğraflarımız.

Merkez Komutanlığı

26 Eylül 1972 günü, Selimiye Kışlası hücrelerinden alınarak, ellerim kelepçeli, gözlerim bağlı şekilde Harbiye Merkez Komutanlığı'na getirildim. Gözlerim burada açıldı, kelepçe çıkarıldı. Sigara dışındaki her şey -kemer, saat vs- teslim alındı. "İhtilattan men" kararı ile bir hücreye kapatıldım. Burası uzun bir koridor ve koridorun iki tarafında yan yana bitişik hücrelerden ibaretti. Hücrelerin hiçbirinden ses du-

yulmuyordu ama tümünün dolu olduğu ihtiyaç nedeniyle kapıların tıklatılmasından belli oluyordu. Dünya ile ilişkimin tümünden kesildiği bu yerde; gece mi gündüz mü olduğunu, hangi günü yaşadığımı bilemeyecek durumda bırakıldım. Koridorda nöbetçi askerin saat tıkırtısı gibi ritmik ayak sesleri yirmi dört saat eksik olmuyordu. Sadece nöbet değişiminde ritim farklılık gösteriyordu. Ayrıca hücremin üzerinde kare şeklinde bir delik vardı. Yan yana bitişik düzen hücrelerin tavanında nöbetçi asker geziyor ve o delikten gözetliyordu. Bazen göz göze geldiğimizde, silahın ucuyla bakmamam konusunda uyarılıyordum. Kendi kendine konuşmak, hatta öksürmek bile yasaktı. Bir şey söylemek zorunda olduğumda (ki bu genel olarak tuvalet ihtiyacı oluyordu) kapıyı yüksek olmayan tonda bir kere tıklatıyordum. Tahta kapı üzerinde bir karış eninde ve boyunda olan kapak, nöbetçi asker tarafından açılıyor, isteğimi ancak onun duyabileceği fısıltıyla kısa ve net söylüyordum. (Uzun cümle kurmak, oranın getirdiği koşulların dışında bir şey ifade etmek, askere adını sormak, sohbet etmek gibi yasaklar vardı.) Tek kişilik bir somyanın sığabildiği hücre 24 saat yüksek voltlu bir ampulle aydınlanıyordu. Zaman kavramı yoktu. Sabah, öğle akşam yemekleri kapının altından sürülüyor, bitince yine aynı şekilde tepsi geri alınıyordu. Genel olarak zamanı, yemek süresine göre tahmin ediyordum. Uzun zaman yemek verilmediğinde anlıyordum ki gece. Askerler nöbet değiştirdiğinde ise kaç saat geçmiş olduğunu hesaplıyordum. Tuvalet koridorun sonundaydı ve her ihtiyaç kapısı açık olarak giderilmek zorundaydı. Bu durumda bile karşımda otomatik tüfekli bir asker bulunuyordu. Bir tek özgürlüğüm vardı. Sigara ve kibrit serbestti. Bir de cebimin derinliklerinde kalmış madeni bir lira ile oynamak...

Günlerden Bir Gün İşkencehane

Hücreden ellerim kelepçeli, gözlerim bantlı olarak çıkarılarak minibüs olduğunu sandığım araba ile uzun bir yolculuk yapıyormuş hissiyle yol alırken sorduğum soruyla, 14 Ekim olduğunu öğrendim. 26 Eylül- 14 Ekim arası demek ki Harbiye Merkez Komutanlığındaydım. “Ailem benim burada olduğumu öğrenmiş midir acaba? Hastalar mı, iyiler mi? Avukat

tutmuşlar mıdır? Dışarıda hayat nasıldır? Şimdi nereye götürüyorlar? Ailemle görüşebilecek miyim? Yoksa yok edilmek üzere bir kumpasın kurbanı olmaya mı götürülüyorum?” gibi düşünceler arasında ne kadar zamandır yolda olduğumuzu tahmin edemedi araba durdu. Biri koluma girerek beni indirdi. “Düz yürü, merdivenden çıkıyoruz, kapıdan geçiyoruz, merdivenden iniyoruz, koridoru geçiyoruz” gibi uyarılarla ellerim kelepçeli, gözlerim bağlı olarak bir odaya bıraktı. Bir zaman sonra kapı açılıp kapandı. Karşımda birinin durduğunu hissettim. İkinci bir kişi var mıydı bilmiyorum. Birkaç saniye sonra adımlı, soyadımı sormakla başladı işe. Söylememle birlikte suratıma inen sert tokatla kafamı duvara çarptım. Demek duvarın önündeydim. “Yüksek söyle ulan vatan haini,” diye gürledi. Yüksek sesle yineleyince, “Ulan it! Ne bağıırıyorsun? Kulağımı patlatacaksın,” diye yedim bu defa tokadı. Allah’tan her an yine bir darbe gelebilir düşüncesiyle hareket ettiğim için kafamı duvara çarpmadım. Ailem, nerede oturduğum, ortaklarım, daha önce hangi tiyatrolarda çalıştığım vs gibi sorulara istedikleri cevapları verdim. Hangi örgüte bağlı olduğum, kimleri tanıdığım, şu-şu-şu kişileri nereden tanıdığım vs gibi sorulara istedikleri cevapları alamayınca sayamadığım çoklukta tokat, yumruk, tekme eşliğinde o günlük sorgum tamamlandı. Sorgucu/dayakçı adamın çıktığını ve başkalarının geldiğini anladım. Kelepçe çıkarıldı. Soyunmam söylendi. Atlet, külot kaldım. Verdikleri pijamayı giydim. Pranga takıldı. Gözlerim zaten hiç açılmamıştı. Konuşmamakta ısrar edersem yemek vermeyeceklerini, aklımın almayacağı şeyler yapacaklarını söyledi biraz uzaktaki ses. Biri koluma girdi. Koridor olduğunu sandığım yerde bir süre yürüdükten sonra durduk. Demir kapı sürgüsü açıldı. İçeri bırakıldım ve gözlerimin bandı çıkarıldı. Beni getiren genç sivil, yataktan asla çıkmayacağımı, hatta oturmayacağımı, sürekli yatacağımı, kapı tıkırdısı duyduğum an ayağa fırlayacağımı söyleyerek çıktı ve kapıyı kapadı. Hangar gibi bir yerdi burası. Duvarlardan sular sızıyordu. Pencere yoktu. Giydirilen pijama kanlıydı. Yatağa gittim. Yerde sular içindeki sünger yatağın çeşitli yerlerinde kurumuş kan lekeleri bulunuyordu. Talimat üzerine su içindeki yatağa yattım. Yatış pozisyonumu sürekli değiştirerek

ıslaklığı vücudumun tek tarafında tutmamaya çalışıyordum. Dışarıdan çığlıklar, yalvarma sesleri gelmeye başladı. Pek de uzak olmayan bir mesafeden gelen seslerin insanı korkutarak çabuk çözülmesi, deşifre olması için kullanılan teypten gelen sesler olduğunu deneyim sahibi arkadaşlardan biliyordum. Kanlı pijama ve kanlı yatak, aynı amaçla kullanılıyordu. Asla umursamamalı, kendimi diri tutmalı, metin olmalı, yaşamaya, hayata sarılmalıydım. Öyle yapmaya çalıştım. İki defa daha sorguya alındım. Mustafa'nın evinde bulunan, ABS'de dört ortak arasında yaptığımız deli saçması protokol esas alınarak, Marksist-Leninist Örgüt üzerine sorular ağırlıktaydı. Diğer devrimci örgütlerle ilişkilerim, kimleri tanıdığım vs sorularının hiçbirinden istedikleri sonuca ulaşamadılar. Orada kaldığım süre içinde tüm gün bir dilim bayat ekmek ve dört adet zeytin veriyorlardı. Dinletilen seslerin fiiliyatı gibi işkence görmedim. Yine de fena halde can yakıcı, kan akıtan uygulamalara maruz kaldım.

Tekrar Merkez Komutanlığı

Geldiğim yere 17 Ekim'de aynı koşullarda götürdüler. Tekrar Harbiye'de hücredeydim.

Bir gün, hücrelerin birinden kelime-i şahadet getirerek dualar okumaya başlayan birinin sesi duyuldu. Hemen hareketlilik başladı. Koridora çok sayıda asker geldiği belliydi. Sesin geldiği hücre kapısının açıldığı, ağzı kapatılarak apartopar götürüldüğü anlaşılıyordu. Gerçekten de burada çıldırmamak işten bile değil. Hele uzun süre kalınırsa.

Burada daha ne kadar tutulacağımı bilmiyordum. Bir şeyler yapmak, kendimi oyalamak, düşüncelerin kör karanlığında kaybolmamak için direnmek zorundaydım. Bu nedenle aklıma gelen düşünceyi uygulamaya karar verdim. Samsun sigarası içiyordum. Paket içindeki gümüş renkli ambalaj kâğıdın rengi, cebimdeki bir liranın rengine çok yakındı. Sigaraları boşalttım. Gümüş renkli ambalajı çıkararak üzerindeki beyaz kâğıdı ciddi zaman harcayarak hırpalamadan soydum. Parayı çıkardım, gümüş kâğıdı üzerine koyarak bastırıp ovaladım. Baktım ki olduğu gibi kopyası çıktı. Bir lira yapabilir, harika vakit geçirebilirdim ama hücre

tavanında nöbet tutan askere göstermeden bu işi yapmak zorundaydım. Bu bile bana zevk verdi. Ayak seslerini dinleyip uzaklaşınca işe koyulmak, yakınlaşınca işi gizlemek. Harika!.. Fakat arkalı önlü bunu nasıl tıpkı benzer duruma getireceğim? Yazı ve tura kopyaları iç içe geçirmeye çalışırken ufacık bir güç hemen eziveriyor, emeklerim boşa gidiyordu. Birkaç denemem sonuç vermedi. Sonra paket üzerindeki jelatin aklıma geldi. Jelatini çıkardım, ucu sivri iki ince çubuk haline getirdim. O çubukları kullanarak paranın yazı ve tura parçalarını iç içe geçirmeye çalıştım. Birkaç deneme sonrası başardım. Sevincimi anlatamam size. Birkaç günümü aldı bu iş ama yan yana koyup bakınca, parlaklıkları hariç ikisini birbirinden ayırmak zordu. Sigaram bitip yeni paket bekler oldum. Bir gün neye mal olursa olsun aklıma hinlik yapmak geldi. Koridorda nöbet tutan askerin ayak sesleri uzaklaşınca, yaptığım parayı kapının altına bırakıp hafif hafif üfleyerek uzaklaştırdım ve beklemeye başladım. Nöbetçi asker benim kapımın yanına gelince durdu. Parayı gördüğü için durduğunu düşündüm. Alacak mı diye beklemeye başladım. Nitekim kısa süre sonra kısıp sesle, “Orospu çocuğu” diyince için için gülmeye başladım. Sahte para elinde ezilince suratındaki ifade gözümün önüne geldi. Akıbetimi bekledim ama hiçbir şey olmadı. Bunu sonraki günler içinde birkaç kez daha yaptım. Son yaptığımda, tahta kapının penceresi açıldı. Dışleri arasından öfkeyle, “Ananı sikerim!” diye fısıldayan askerin uyarısından sonra bir daha yapmadım. Oh be! Her defasında müthiş eğleniyordum...

Davutpaşa Kışlası

Merkez Komutanlığı’ndan alınarak Davutpaşa Kışlasına nakledildim. 6 Kasım 1972 tarihinde olduğumuzu öğrendim. 4 Kasım 1972 Cumartesi Sanat Sevenler Derneği’nin her yıl düzenlediği tiyatro armağanları dağıtım törenine, *Meddah* nedeniyle ödülümü almak yerine, ihtilattan men cezasından kurtularak ödüllendirilmiştim(!).

Büyük bir koğuşa koydular. Doluydu. Vasıf’ta oradaydı ve yeni getirilmişti. Meğer o da Harbiye’de benim bulduğum yerde hücrelerin birindeymiş. Doğan Avcıoğlu, İlhan Selçuk,

İlhami Soysal, Uğur Mumcu ve daha kimler kimler... Hepimiz Davutpaşa'da aynı koğuştaydık. Yan yana dizilmiş ranzalarda yatıyorduk. Uğur Mumcu ve ben aynı ranzadaydık. O alt yatakta, ben üstte yatıyordum. Birkaç arkadaş *Meddah*'ı izlemiş. Diğerleri de merak etti ve oyunu koğuşta oynadım. Havalandırmaya çıktığımızda bazen Doğan Avcıoğlu, bazen Uğur Mumcu, bazen diğerleriyle volta atıyor; politikadan, özel hayatlarımızdan konuşuyorduk. Hemen herkesin morali yüksek, umutları yüce dağlar kadar görkemli ve aydınlıktı. Doğan Avcıoğlu'nun rütbeli askerler nezdinde populeritesi oldukça iyiydi. *Türkiye'nin Düzeni (Dün-Bugün-Yarın)* adlı eserine hayrandılar. Doğrusunu söylemek gerekirse o kadar olaydan sonra burası iyi geldi.

Ankara-Mamak

27 Aralık 1972 tarihinde Vasıf'la birlikte ellerimiz kelepçeli, gözlerimiz açık olarak Davutpaşa'dan zırhlı arabaya bindirdiler ve bizi Ankara'ya naklettiler. 29 Aralık 1972 tarihinde Vasıf'la birlikte Ankara-Mamak 1 Nolu Askeri Cezaevi'ne getirilerek koğuşa konulduk. Halil, askere gitmişti. Askerden alıp tutuklamışlar. Başka yerde yatıyordu. Mustafa, bizim davanın dışında bir başka davadan daha yargılandığı için İstanbul'daydı.

Ve Dava Başlıyor

T.C.

Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı-Ankara

Evrak no : 1971/547

Esas no : 1971/513

Karar no : 1971/373

İ D D İ A N A M E

Sıkıyönetim 3 no'lu Askeri Mahkemesine,
(Not: İddianamede yazılı dört ortağın açık kimliği dışında, iddianameyi olduğu gibi yazıyorum.)

Ankara Birliği Sahnesi ortaklarından Vasıf Öngören, Erdoğan Akduman, Halil İbrahim Ergün ve Mustafa Alabora'nın 12 Mayıs 1970 günü Ankara'da bir protokol tanzim ettikleri, protokol gereğince, Ankara Birliği Sahnesi ortaklarının sahip oldukları kuruluşun gerek maddi gelirinin gerekse fikri yönden sanat faaliyetlerinin tamamını, Marksist-Leninist devrimci mücadele emrine verdikleri, bu örgütün kurulmasından sonra her türlü hukuki, mali yönetimini bu örgüte devretmeyi kabul ettikleri, bu işlemlerden kaçanların her türlü mücadelede karşı devrimci olarak ilan edileceklerini, bu amacın gerçekleştirilmesi için Vasıf Öngören'e her türlü yetki ve tasarruf hakkını devrettiklerini, bütün bu müessesenin devrimci amaçlar adına tasarrufunda sadece denetim görevini yapacaklarını (devrimci amaç ve çizgi adına her türlü düşüncelerini her zaman söylemek ve eylemde bulunmak şartını mahfuz tutarak) açık olarak kabul ettikleri, bu hususu oy birliği ile karara bağladıkları, tanzim edilen protokolün bu dört sanık tarafından imza altına alındığı, faaliyetlerin bu yönde yürütülmüş olduğu, bu faaliyetten olmak üzere, sanıkların Sosyalist Aydınlik Dergisi'nin çevresi ile irtibat kurdukları, Mihri Belli, Sevim Belli, Seyhan Erdoğan ve Vahap Erdoğan ile sık sık görüştükleri, Ankara Birliği Sahnesi oyuncularını bilinçlendirmek için Mihri Belli'den yardım istedikleri, Sevim Belli'nin bu görevi üzerine aldığı, tiyatronun idare kısmı odası ve salonunda seminerler tertip edildiği, bu seminerlerde sosyalizm ve felsefenin temel ilkeleri adlı konuların işlenmiş olduğu, ayrıca bu işlemeye paralel olarak Sosyalist Aydınlik Dergisi'nde yazılar yazıldığı, bu yazılara misal olmak üzere, meşkur dergi'nin Mart 1970 tarihli sayısının 434 ncü sayısında Ankara Birliği Sahnesi hakkında çıkan yazıda: "..... Bu yılın tiyatro dönemiyle birlikte perdelerini açan Ankara Birliği, proleter devrimcilerin derlenip toparlanmasıyla birlikte, kültür ve sanat alanında da kavga verip, açılmalar getirişinin tutarlı bir habercisi oldu. Topluluk sahnede doğru bir tutumla çalışırken, bir yandan kültür ve sanat alanında proleter devrimci kavgayı

yoğunlaştırmak amacıyla sürdürdüğü seminer çalışmalarına, ocak ayından itibaren çıkarmaya başladığı "Ankara Birliği Dergisi"ni de kattı. Öte yandan, profesyonel tiyatro şartlarının zorlamalarına boyun eğmemek için, hem doğru çizgide sanatçı kadroları hazırlamak hem de gerçekleşmeye başlayan kitle diyaloguna katkıda bulunmak amacıyla, amatör çalışmaları da başlatan topluluk, sanatta devrimci kavganın, kesin olarak süren devrimci kavgadan ve doğru devrimci stratejiden soyutlanamayacağını, yine tek tek elemanlar içinde sanatçı kişiliğin, militan devrimci kişilikten soyutlanamayacağını, ilk elden tavır takınarak ortaya koymaktadır." Ankara Birliği, bir topluluk olmaktan çok, bir hareket, hem de proleter devrimci hareketin bir boyutu olma yolunu tutmuşa benzemektedir. "Eski oportünizme olduğu gibi, kılıflı yeni oportünizme karşı da kesin tavır aldıklarını belirleyen Ankara Birliği'nin Aydınlık Dergisi olarak doğru çizgiyi sürdürdüklerince destekleyeceğiz." Demek suretiyle, ne demek istediklerini, kasıt ve maksatlarının ne olduğunu, irtibatlarının nereye kadar gittiğini, hangi yönde işbirliği içinde olduklarını, hiçbir tereddüte mahal bırakmayacak şekilde kesin olarak belirledikleri yani, Marksist-Leninist düzenin kurulması için ortaklaşa bütün çalışmaları yapmış oldukları, yine bu cümleden olmak üzere, Ankara Birliği Sahnesi, Sosyalist Aydınlık Dergisine sekiz bin liralık maddi bir yardımda bulundukları, Ayrıca Mihri Belli İzmir'e gittiğinde Vasıf Öngören ve arkadaşlarını bulduğu, İzmir'den Söke'ye gittikleri, Söke'deki Marksist-Leninist çalışmaları kontrol etmiş oldukları, netice olarak sanıkların sanat sanat için değil, sanat Marksist-Leninist düzen için, yine sanıklarla irtibatlı olan ve isimleri geçen kişiler basın, basın için değil, Türk Milletinin bekası için değil, sadece devrim için fikir ve prensibini uygulamak, bu yönde faaliyet göstermek, bu hususta kesin şekilde irade birliğine varmak suretiyle, sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek, sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak, müesses iktisadi ve sosyal nizamı yıkmak için sanıkların bir araya geldikleri, bu nedenle Ankara Birliği Sahnesi tiyatrosunu ön perde olarak kullandıkları, kısaca bu kuruluşu vasıta yaptıkları, bu vasıtanın arkasında Marksist-Leninist bir örgüt kurdukları, örgütü sevk ve idare ettikleri, bu yönde çalıştıkları dosyada mevcut imzalı protokol, Sosyalist

Aydınlık Dergisinin mahiyet ve muhtevası, sanıkların tevîl yollu beyanı ve dosya tetkikinden anlaşılmış olmakla, subuta eren müsnet suçtan, sanıkların yargılanmalarına (3) no'lu Sıkıyönetim As. Mah. de yürütülmesiyle, eylemlerine uyan T.C.K nunun 141/1 – 31,33 ve 173 ncü maddeleri uyarınca tecziyeleri istem ve iddia olunur.

Baki TUĞ

Hak. Kd. Yzb.

Sıkıyönetim Yrd. As. Savcısı

Duruşmalar Başladı...

Zaman zaman koğuşumuz değiştiriliyor, bazen Vasıf'la aynı koğuşta bazen ayrı koğuşlarda kalıyorduk. Her koğuş değişikliğinde tanıdık, tanımadık yeni arkadaşlarla oluyordum. Bunlar içinde, Uğur Mumcu, Mümtaz Soysal, Uğur Alacakaplan, Doğu Perinçek, Nuri Çolakoğlu, Erkan Yücel, Kaya Güvenç gibi isimler vardı. (İsimleri şu an bu satırları yazarken aklıma gelmeyen değerli arkadaşlardan özür dilerim.) Bazen neden ek bir ceza aldığımı bilmeden, önü boydan boya demir parmaklıklarla kaplı sıra halinde yapılmış hücrelerden birine kapatılıyordum. Tutuklandığım günden, ihtilattan men kararının kalktığı güne kadar (Harbiye Merkez Komutanlığı sonuna kadar) nereye götürüldüğümden haberi olmayan ailem, o günden sonra bir an bile yalnız bırakmadı. Her hafta bin bir zahmetle, yaz kış demeden annem babam on dakikalık ziyaret için Mamak'a geliyorlardı. Kardeşlerim de öyle. Ne var ki, birkaç arkadaşım dışında kimseden bir selam bile alamıyordum. Hele bazıları tehditkâr bir yalvarışla, "Sakın ola mektup falan yazmaya kalkmasın," diye haber gönderiyorlardı. Selam gönderenler, bir isteğimin olup olmadığını soranlar, genel olarak olaylarla ilgisi olmayan demokrat çizgidekilerdi. Kendini ilerici-devrimci sayan bazılarıydı tehditkâr yalvaranlar. Hiçbir şeye karışmayanların sesi çıkarken bu "bazıları"nın sesi çıkmaz olduğu gibi uyumlu vatandaşa dönüşmüşlerdi. "Bazıları" diye özellikle tırnak içine aldım. Sakın genellemeyin. Bu bana ders olmalıydı.

Dava Devam Ediyor...

Erol Toy'dan yedi mektup aldım. Onunla dışarıda çok iyi arkadaş-dost olmuştuk zaten. Yeni çıkan kitaplarını, yeni yazdığı -*Meddah* çizgisindeki- *Düş ve Gerçek* adlı oyununu gönderdi. *Meddah*'ı, tiyatro anlayışım içinde ve edindiğim deneyimler ışığında biraz daha geliştirmek istiyordum. Erol'a da yazmıştım bunu. Yeni yazdığı *Meddah*'ı da bunun için göndermişti. Ama dışarı çıkınca öncelikli başka planlarım vardı. Bu nedenle çıktıktan sonra yakın gelecekte oynamayı düşünmediğimi yazdım. (*Düş ve Gerçek* adlı oyunu daha sonra Erkan Yücel oynadı.)

Dostum Erol Toy'dan aldığım mektuplardan ikisini alıyorum buraya.

Sevgili Erdoğan,

Ankara, 30 Haziran 1973

Sana birkaç kez yazdım. Ne yazık ki, cevap alamadım. Sonra, bir konuşmamızda Naci, (benim notum: Naci Başsorgun) mektuplarımı almadığından söz etti... Sanatçının toplum içinde yerinin olabilmesinin, çağıyla çatışmasını gerektirdiğini ve bunun örneği olan sizlerin, haksız yere acı çektiğinizi yazmıştım. Gazete bürosunun hatası yüzünden yazı, zamanında değerlendirilememiş...

Güç zamanların, güçlü olanlara neler getirdiğini bilmez değilsin. Yaz sıcaklarının bastırdığı günlerde, yeni atılımların ve ülkemiz sanat tarlasının kısır toprağında, yeni çiçekler, sağlam tohumlar açtırmamanın hirsında olanların tutukluluğu acı bir şey. Ama hiç kimse aklından geçirmesin ki, öğrenmesini bilenler zaman yitirirler...

Senin, tüm olanaksızlıklar içinde, daha güzele varmak için nice çalıştığını görür gibiyim. Hiç eksik olmuyorsun düşüncelerimden. Ülkemiz tiyatrosu konusunda yeni bir şey okurken, yeni bir şey yapmayı düşündüğümde, yeni bir oyun yazmak isteğiyle tutuştüğümde, hep sen geliyorsun aklıma... Ulusal sanatın, teknolojik gelişmenin olanaklarından yararlanabileceği daha bir belirginleşiyor.

Geçen gün, evde, yine tiyatrocular vardı. Çok istedikleri için Menekşeciler'i okumalarına izin verdim. Hiç olmazsa okuyalım diyorlardı. Belki biliyorsun, oynamak için kimseye vermiyorum. Versem de... Hele bir çık, oturup konuşalım. Ne yapacağımıza karar veririz. Neyse, okudular. Bunlar usta ve iyi oyuncular. İlk hiçbir şey anlayamadılar. Sonra, oyuncular metinde türkülerini oynayacaklar, dedim... Ağızlarının açılışını, gözlerinin hayretle kocaman kocaman oluşunu görecektin. Bir zaman öyle kaldıktan sonra, üstünde durmaya değmeyecek övgüler birbirini kovaladı. Oysa biz hiç böyle yollara sapmadan, bir şeyler yapmaya uğraşıyorduk. Nerden bilsinler...

Sen neler yapıyorsun?

Kim bilir, tiyatromuza ne yenilikler kazandıracaksın. Çalışkanlığını, sanat yeteneğin ve araştırıp, öğrenme gücünle, kısıtlanan hırsın da birleşince, kendini çoktan aşmış bir Erdoğan'la karşılaşacağımdan kuşum yok. Elbette sıkılıyorsundur... Ama unutmama, her zaman her yerde, geleceğin sıkıntısını ancak onun anlamını bilenler çekerler.

Sen benim mektuplarımı alamadın!.. Peki, niye yazmıyorsun? Uzun bir süre, tam adresini bulamadım. Bulup yazdığım, Ankara'ya geldiğiniz gerekçesiyle geri döndü. Sonra buradakiler de... Sanırım bunu alırsın. Yoksa sen de adresi mi bilmiyorsun?

Vasıf ne yapıyor?

Yeni yeni oyunlar var mı? Yazsın... Durmadan yazsın... Kim bilir ne güzel oyunlar çıkaracak. Senin yazdığın nasıl gidiyor? Bitti mi?

Halil'e ve tüm arkadaşlara selam...

Sevgiyle gözlerinden öperim.

Erol Toy

Sevgili Erdoğan,

Ankara, 11 Aralık 1973

Tam sana mektup yazıyordum, 6 Aralık tarihli mektubun geldi. Sayfayı değiştiriyorum. Çünkü, önceki mektubun beni çok sevindirmişti. İçten, inandığım ve beğendiğin için daha iyi olmasını isteyen bir eleştiriydi. Son mektubun, sanki bazı noktalarda hiç uyuşamamışız da, herkes kendi yolunda doğru bildiğini işlesin anlamında bir yumuşama var gibi geldi

bana. Sayfayı da bu yüzden değiştirdim. N'oldu? Yoksa beni eleştirmeye değmeyecek ölçüde ayrı bir kampın adamı olarak mı görüyorsun. Oysa, benim gerek kitaplarımda, gerek oyunlarımda yapmak istediğim, ayrılıkların ancak çapul burjuvazisinin işine yaradığını belirlemektir. Elbette hem siyasal hem politik ve ekonomik hem de estetik görüşlerimiz arasındaki farkları kıyasıya eleştireceğiz... Bunu biz yapmayacağız da, bölünüp parçalanmamızdan yarar umanlara mı bırakacağız?.. Yok öyle şey... Görüşlerimiz, en doğrusunu buluncaya değin, çatışacak ve yine kendimizce eleştirilecektir. Doğrusu, ikinci mektubun, bu bakımdan biraz üzdü beni... Dedim ki, Erdoğan, eski dostluğu soğutup mesafeli bir arkadaşlığa geçiyor... Yanıldım mı bildir...

Şimdi artık, mektubunu almadan önce başladığım mektuba geçebilirim...

Biz birlikte çalıştık Erdoğan... Sanırım beni yeterince tanıdın. Özellikle estetik konusunda, taklitten nice kaçındığımı iyi bilirsin. Ben, estetikte, okumayı, incelemeyi, düşünmeyi ve yaratmayı severim. Becerip, becerememek ayrı şey... Ama aşamanın ancak böyle olduğuna inanırım. O yüzden de, her estetik gelişmenin, derinliğine ve genişliğine yeni boyutlar kazanabileceğine, eğer iyi üstünde durulursa yepyeni aşamalara mayalık edeceğine inanırım. Belki doğulu olduğum ve öyle kalmaya kararlı bulunduğum için böyledir bu. Böyle olduğundan da, epik konusunda seninle tartışmanın çok yararlı olacağına inanıyorum.

Bak, şimdi seninle bir iki not izleyelim. "Genç bir kadın görürsünüz, bir balıkçının kızı; bir kayıkta kürek çeker. Pek dizlerine bile ulaşmayan ufacık bir kürekle gerçekte varolmayan bir kayığı yönetir durur." Bu sözler, Çin Tiyatrosundaki yabancılaştırma efektinden hareket eden Brecht'indir. Ve yabancılaştırmayı tamamlarken, "Yabancılaştırma efekti, dikkatin üzerine çekilmesi gereken anlatı konusu nesnenin bayağı, bilinen, hemen göz önünde bir nesne olmaktan çıkarılıp, olağandışı, dikkat çeken, beklenmedik bir nesne durumuna sokulmasıdır..." der... Aynı konuda, bir başka kitabımızda, şöyle bir not vardır. "Şaman, doldurulmuş bir kazın üstüne binip, kanatlarını çırparak, yarı anlaşılır maniler söyler. Bu, onun göklere doğru uçuşunu gösterir. Her kat gökte duraklar,

çirpınışlar azalır ve sonunda amacına ulaşır.” Al sana yabancılaştırma konusunda hemen hemen Brecht’in ilk çalışma yıllarında yayınlanmış bir kitaptan, Şamanizm’den birkaç cümle... Sanıyorum geçen yıl yeni baskısı da yapıldı. Bende olacak, istersen gönderirim.

Bu konuda, kilimlerdeki, çoraplardaki motiflerden, halk danslarının anlattığı öykülere, örneğin, madımak oyununa değin, kendi epik estetiğimizden örnek vermek, yararsız sanıyorum. Benim üstünde çalıştığım, epiğin bilinebilen, taklidi kolay örneklerinden yararlanmak değil. Teknolojik gelişmenin getirdiğiyle, kendi yapımızın bir sentezini yapabilmektir. Sen, konuyu derinliğine bildiğin için kaba örneklerle geçiştiriyorum. Örneğin romanda, genel kurguyu diyaloglar üzerine kurmamın nedeni bu... Kahramanın, zaman zaman kendini bile kıyasıya eleştirerek, yabancılaşması. Ve bu yabancılaşma içinde, asıl niteliğini bulması. Diyaloglarda da bu vardır. İç düşünce aracı olarak kullandığım parantez aralarında da... Genellikle, diyalogların getirdiği karşıtlık ve tartışma alanı, daha geniş ve sağlam olmakta. Yoksa onları da doğrudan yazar anlatımı haline getirmek inan ki çok daha kolay... Kolaylığı da şurda, herkesin, benim bile alıştığımız okuma ve yazma alışkanlığımızla paralel... Oysa, bu tür yazmak, çok daha fazla dikkat, çok daha fazla çaba istemektedir. Ancak, Türkmen sentaksı gibi bir yardımcım olduğunu da unutmamak gerekir. Belki orda, beni ilk okuyan arkadaşlardan duymuşsundur. İlk sayfalarda güçlük çekerler. Nerden gelmektedir bu güçlük? Bambaşka bir yöntemin uygulanmasından. Özellikle Azap Ortakları’nda denediğim anlatıcı kullanma yöntemi de bilinen olayların, yabancılaştırılarak anlatılması çabasından öteye geçmez. Yazık ki, oraları senden en çok eleştiriyi aldı. Belki, kendini en yakın bulduğundan.

Bu mektubunda belirttiğin bir şey var... Çağdaş, bize özgü, uluslararası... İşte bunun çözüm yolu, bence, yukarıda yazdıklarımıdır. Epik sanat yapmak istiyorsan, tüm Brecht’in yaptıklarından, gerek oyunda gerek romanda daha ileri, daha gelişmiş ve bize özgü şeyler yapmak zorundasın. Çünkü taklit, o değerli kuram ve uygulama adamını bilmeyenler, anlamayanlar için yeni bir şey, hatta temel öğeleri olduğu için bizden bir şey gibi

gösterebilir. Ama, yıllardır Brecht tiyatrosu ve romanıyla iç içe olan batılı, seni en azından otuz yıl geride kalmış olmakla suçlar... Unutmamak gerekir ki sanat ve edebiyatın temel niteliği öncülüğüdür... Taklitçiliği değil... Sen, Meddah'taki uygulamalarıyla, yabancılaştırmayı ne kadar yerli ne kadar güzel ve ne kadar modern vermiştin. İşte, roman ve edebiyatın öteki dallarında da bu böyledir.

Ben bir aydır görmedim. Duyduğuma göre, iyi gidiyormuş oyun... İmparator ise, tam anlamıyla furya... Yeni denemeler var mı diyorsun? Hani denemeleri birlikte yapacaktık? Hele sen çık, deneme çok... Biriyle başlarız. Zaten, dediğin gibi, bu iş artık kuyruğuna geldi. Ya politik kaynaşmalarla af biçiminde çözümlenecek. Ya da suçsuzların bu niteliği en doğal yoldan, kendi yasal yolunda kesinleşecek. Davayı Alacakaptan'ın almasına sevindim. Senin, sağlam bir çalışma ortamında olmana da!.. Elbette ne denli sağlamsa... Ama insan öyle bir yaratıktır ve sizler öylesine güzel bir inancın insanlarısınız ki, en katı yoksunluklar içinde bile, ülkemizin değerlerine sahip çıkmak amacından bir an geri kalmazsınız. Çalışmaların, tiyatroya çok şeyler getirecek Erdoğan... Özellikle, o yalnızlık içinde, insanın hangi koşullardan ve dokulardan meydana geldiğini çok iyi öğrenmenin bilincini döneceksin, çıktığında. Ve umduklarının çoğu gerçekleşecek. Hiç tasan olmasın... Yeter ki bir çık... Çalışmalarını tiyatro sahnesine dökmeye başla... Sanırım bu da çok uzak bir zaman değil...

Şimdilik dışarısı bildiğin gibi... Çıkıncaya değin, ben geciksem de yaz zaman zaman. Benim mektup yazma huyumu biliyorsun. Yazayım, yazayım derken, uzuyor. Kusura bakmazsın umarım...

En kısa zamanda buluşup, uzun uzun konuşmak dileğiyle, herkes selamlarını söyler Ayşe bile!..

Erol Toy

Ne güzel insandır Erol... Her konuyu paylaşabildiğim, tartışabildiğim, eleştirilere açık, sabırlı, özverili, dost gibi dosttur. Saygıdeğer eşi de öyledir. Kızları Ayşe çocuktan ben içeri düştüğümde...

Askerlik yaparken tutuklanan ve başka yerde cezaevinde olan Halil Ergün'le de mektuplaştık.

Kardeşim Erdoğan,

Size yazmamın üstünden sanırım aylar geçti. Ne bir selam ne sabah. Bu davranışınızı nasıl değerlendirebileceğimi bilmiyorum. Belki sulugöz, belki de fazla duyarlı mektupları yazdıklarım. Şimdi neler karaladığımı bile anımsayamıyorum. Ama şunu biliyorum ki, yazdıklarım anlık bir duygulanmanın ürünü değildi. Günlerce süren, alçakgönüllü ama derin düşünce ve çözümlemeler sonucunda, yeniden bir diyalog başlatma amacı taşıyordu. Bu karşılaşmadan yola çıkmam olsa olsa bu verilerdir. Yaratıcı ve üretken olma sürecine girmiş ya da bu süreçte olmak isteyen, bu yolu seçmiş çağdaş bir insan -hadi alçakgönüllülükten uzaklaşıp sanatçı diyelim- için bundan doğal ne olabilir? Yaşadığı dönemi kavrayıp, çözümlemeye çalışan bir insan bu iş içinde kendini de tekrar tekrar ele alıp, yenileyip ileri adımlar atmaya çalışırken, kendisi gibi dünyayı ve hayatı değiştirme eylemi doğrultusunda seçim yapanlarla daha ileri ve sağlıklı bir düzeyde birleşme isteği ve zorlamasından daha doğal ne olabilir? Bırakalım, eskinin sahip çıkılması gereken yanları dışında kalan girdabında başkaları dolaşsın. Üstelik iflah olmaz namussuzlar değilsek eğer, eskinin yanlışlarını, hatalarını ve pisliklerini cesur bir yürekle kabullenmek, göğüslemek erdemlilik değil midir? Yoksa şimdi hergün biraz daha “çok anlamlı” bulduğum o ilk tiyatro kurma günlerimizdeki iyi niyetimizden de mi kuşkumuz var? Yani dediğim bizi bu noktada buluşturabilecek hiç mi ortak mirasımız yok? Bu durumumuzun yararlı ve kararlı bir tutum olduğuna inanmak, kabullenmek istemiyorum... Ben, bir türlü içime sindiremeyeceğim bu sağlıksız durumun, karşılıklı ilişkilerimizin niteliği ve geçmişimizden ötede daha temelde nelere dayandığı noktasında düşünmeye başladım: Hayata karşı davamızda, seçtiğimiz yaşam tarzının tutarlılığı noktasında. Galiba ilişkilerimizi de belirleyen bu. Yine bu temeldeki durum da davayı ele alışımızı ve savunmalardaki ilişkilerimizi belirledi. Ben duruşmalar sırasında sorumluluğumuzu ve

görevimizi yeterince yerine getirdiğimize de inanmıyorum. Kendimiz ve davanın özünü bütünden soyutlayarak ele aldık. Sanki tutuklanmamız, uğradığımız işlemler ve sonuç bir rastlantının ürünüymüş gibi. Sanki savcının delil diye ortaya koyduğu şeyler hüküm giymemize nedenmiş gibi. Oysa bir tiyatronun gizli örgüt olmakla suçlanmasına gökyüzündeki kuşlar bile güler. ABS'nin hüküm giymesi rastlantı değildir. Ve biz bu durumu gereği gibi ve yeterince savunamadık. (Oysa bizler bireysel kurtuluşun olmazlığını ve olanaksızlığını çok önceden bilmiyor muyduk?) Hiç değilse kendi kendimize bunun hesaplaşmasını yapmamız gerekli gibime geliyor. İki yıla varan bir süreden sonra tutukluluk bizi bir araya getirince, yeniden tiyatro kurmayı düşündük. Vasıf'ın deyimiyle "bir çeşit kaderin bizi bir araya getirmesini" değerlendirmek istedik. Sonuçsuz oldu. Ben sezgilerimle de olsa bunun ayaklarının sağlıksızlığı nedeniyle olanaksızlığını baştan biliyordum. Belki sana da belirttim. Ama kendi kafamda aydınlığa kavuşamadığım için daha sağlıklı bir öneri getiremedim. Olumsuzluğu da kendim yaratmak istemedim. Oysa eğer hayatın kanunlarına uyarsak -insanın hâkim olabileceği- kader bizi bir araya değil, bizle daha geniş alanların kaderini bir kere daha bir araya getirmişti. Yani asıl olan, tiyatro çalışmaları yapacaksak, bizim tiyatro yapmamız değil, tiyatro yapmamızın gerekliliğinin ne olduğu noktasında bir görüş birliğine varmamızdır. Yani yaklaşım bu olmalıydı. Bir "epik tiyatro" fetişizmi bizi yabancılaştırdı ve bizim tiyatro yapmamızı merkezileştirerek asıl alandan uzağa düşürmüştü. Umarım bu sözlerimden "epik tiyatro"ya karşılığını çıkarmayacaksınız. Ama ben "epik tiyatro"cuym demeye hakkını da -sorumluluk baskın geldiğinden- kendimde görmüyorum. Çünkü bu konuda alabildiğine bilgisizim. Olanaklarımı da alabildiğine zorladığım halde, olması gerekenin onda birini elde edemiyorum. Ama bu böyle diye de tiyatro üstüne kafa yormaktan uzak durmuyorum. Eğer bu geçirdiğimiz yakın dönemde yazışabilseydik ki benim mektubum bunu başlatabilir umudunu taşıyordu, tiyatro üstüne teorik ve pratik ortaklıklar düşünüp tartışabilirdik. Örneğin Vasıf, tiyatronun belki de tek kolektif sanat olduğunu herhalde benden çok daha iyi bilir. Uzun süre beraberliği olmuş, tiyatro üstüne

kafa yoran ya da bu konuda kafa yormam için zorlanması gereken biri olarak bana -üstelik kendisini özel olarak epik tiyatro konusunda sorumlu olduğunu üstüne basarak sık sık belirtmektedir- (Bu yanı bana göre düşünce olarak olumlu, uygulama olarak olumsuz gibi ikili bir durum göstermektedir. Tutum açısından.) ne gibi bir eğilme gösterdi sorarım? Şunca zamandır içerideyiz. Yabancı dili var: Kitaplar okuyordur, dışarıdaki gelişmeleri izliyordur, tiyatro çizgisini savunan yabancı dergiler getirtiyordur, (ya da ben öyle olması gerektiğini düşünüyorum) okumam veya bilmem gerekeni çevirip gönderdi mi şunca zamandır? Yoksa tiyatro üstüne kafa yormam için birkaç satır mı karaladı? E diyeceksin ki “senin hakkında yargıya varmıştır.” Ben de derim ki, oluşturacağı kadrolar gökten zembille inmeyecek ki!” Eğer kendisini sorumlu ya da görevli duyuyorsa uslanmaz ve yılmaz bir zorlayıcı olması gerekmez mi? Ama kendini salt oyun yazarı görüyorsa o başka. Zaten Vasıf’la sağlıklı ve verimli bir usta-çırak ilişkisini bir türlü kuramadık. Bu salt benim veya bizlerin niteliğinden gelmiyor sanıyorum. Galiba biraz da Vasıf’ın ustalık sanatındaki başarısızlığından geliyor. İçinde duygulu, sevecen, ince ve insan bir yürek taşıdığını çok iyi bildiğim halde, dışadönük tutumundaki hırçınlığını ve açık söyleyeyim geçimsizliğini bir türlü anlayamıyorum. Bunu Vasıf’a da okumanı isterim. Korkarım gene hırçınlaşacak ve kendini haklı çıkarıcı tavra bürünüp uzlaşmaz bir davranış gösterecek. Belki de kızacak. Oysa ben bunları en derin içtenliğimle yazıyorum. Haklılık, haksızlık diye bir şey belirtmek değil yazdıklarım. Hem Vasıf hakkındaki bu tahminimde yanılmayı da yürekten dilerim. Sen ne yapıyorsun Erdoğan’cığım? Bırak artık Ferhat’lığı sen de lütfen. Yani tek başına programlar hazırlamayı. Meddah olayı sende hem olumlu hem olumsuz etkiler yarattı. Birçok yönden çok şey kazandırdı ama bir yandan da her şeyi tek başına çözümleyebileceğin kanısı uyandırdı. Oysa bölüşümün önemini benden daha iyi bilirsin. Daha konuşuruz bunları, tartışırız. Yazdıklarımı şöyle bir okudum. Farkında olmadan boyuna eleştirmişim. Peki sen neredesin diyeceksin bana. Aslında bu yazdıklarımın hiç dışında değilim ya özel olarak kendi özeleştiremi yapmaya kalksam sayfalar yetmez. Bunları

da görüşmemize bırakalım. Şöyle sakın bir güne. Hem inan ki bütün yatıp-kalkmalarım hep hesaplaşmayla geçiyor. İçedönük, dışadönük. Neler yapıyorsun? Hangi koğuştta ve kimlerlesin? Yaşadığımız koşullar çok ayrı nitelikte, bu yüzden buradaki yaşantımla sizinkini özdeş sayabilmek olanaksız. Dava ne halde yahu? İki ayı geçen zamandır avukatı gördüğüm yok. Ne de bir haberini alabiliyorum. Burada satırlarım bitti. Sizlerle bir söyleşide bulunayım dedim. Bir kusurum oldu ise affola. Gözlerinden öperim. Dostlara selam, sevgi.

Halil

Erdoğan'cığım,

Dün akşam, gene bu yolla vermek üzere, uzun bir mektup yazmaya oturdum. Mektup sınırları boğazımı sıktı. Anlatacağım ve mektubun üzerine laflayacağımız öyle şeyler var ki. Şunun şurasında ne kaldı deyip çıkacağımız günü beklemeye karar verdim. Ve kâğıdı yırttım. Arkadaşlar da kızdılar. Mektubuna çok sevindim. Ve yeni bir durum çıktı ortaya yazdıklarından. Belki de sen haklısın. Ama seni kendimden daha namuslu buluyorum. Çok sevindim mektubuna. Vasıf'a ayrıca yazamam artık. Çünkü ben ikinizi birden hedeflemiştim. Şimdi özel olarak Vasıf'a ne yazacağım? Bir kere daha düşün ve geçen mektubu istersen bir okut. Ama sen bilirsin. Orası sana ait. Öyle sorularım var ki, çıkınca seni kendime bulacağım yakınlık oranında, sana açılacağım. Belki de bir baraj benim için bu. Mektubunu saklıyorum. Ve iki yıldır, anneminkilerle bir saklayacağım ilk mektup oluyor bu. Kim bilir belki de gene bir hesap işi. Yok yahu sakın ha böyle düşünme. Üzerinde konuşulacak mektup olduğu için. Mektuba yazamıyorum işte. Sana iyi günler, şimdilik gözlelerinden öperim. Selamlar. Muammer'e özel olarak selamlarımı ilet. Yazamadığım için bana kırgın değildir inşallah. Hiç düşüncemden çıkmadı.

Halil

Çetin Öner, bir kart gönderdi.

Erdoğan kardaş,

Senin, Vasıf'ın, Halil'in, Erkan'ın ve tüm arkadaşların yeni yılınız kısa, bayramınız uzun olsun...

Dostlukla kucaklarım hepinizi...

Size oyunlar yazdım. Bekliyorum Godot'yu.

Çetin Öner

Belki sansüre uğradığı için elime geçmeyen, başka arkadaşların da gönderdiği mektuplar olabilir. Bunlardan haberim olmadı. Varsa eğer yazmış arkadaşlar alınmasınlar.

Bu arada, Davutpaşa Kışlasında yatarken haber gönderip sigara isteğinde bulunduğum, konservatuardan sınıf ve ev arkadaşım Erdal Özyağcılar'ı da unutmamam gerekir. Herkesin korktuğu bir ortamda on paket sigarayı Davutpaşa Kışlasına getirdi.

Vasıf'tan, Almanca öğrendim. Tiyatro ortaklığını beceremiştik ama Vasıf güzel insandı. Ortaklığımızın belli bir süresi hariç daima iyi dost olduk. Ve o kötü geçen günlerimizi birbirimize karşı hiç kullanmadık. Olabildiğince ve içeriğine izin verilen çok sayıda kitap okudum.

Dışarı çıktığımda yeni bir tiyatro kurmaya karar verdim. Adını da koydum. “Çağdaş Sahne”. Nasıl bir tiyatro olacak? Nasıl işleyecek? Vs. Bütün ayrıntılarıyla kâğıda döktüm. ABS'nin bir tüzüğü yoktu. Çağdaş Sahne için tüzük yazdım.

Dava Devam Ediyor...

Uğur Mumcu, “Bu protokolle sizi ipe götürürler,” diyor. Sonra “Şaka” diye ekliyor. “İpe götürmezler ama yan baktın diyene basıyorlar cezayı. Siz tescillisiniz. Mutlaka giydirirler sırtınıza 141'i.” diyor.

Avukatlarımız, Ferit Öngören, Ziya Acar, Erşen Şansal, Fehmi Çam, Kemal Yücel gerekli her türlü yasal yollara başvurarak bizi savunuyordu. Dava süresince büyük özveri gösterdiler. Hepsine müteşekkirim. Buna rağmen o günün koşullarında sağlıklı davranamayıp kalbini kırdığım avukat arkadaşlarım oldu.

Hemen her duruşmada tahliye istiyor, reddediliyorduk. Yargılama süreci içinde; Haldun Dormen, Özdemir Nutku, Adnan Binyazar, Rüksan Günaysu'nun tanıklık yapması yönündeki isteklerimiz reddedildi. Tiyatrodan; Yaşar Güner, Sami Alptekin, Deniz Şentürk, Mümtaz Sevinç, Ülker Ergökel geldi ve tanık olarak dinlendi. Zeliha Berksoy gelmedi. Yazılı tanıklık ifadesi gecikmiş olarak geldi. 10 Şubat 1973 tarihli mahkeme tutanağından; (Gereği Düşünüldü: Tanık Zeliha Berksoy'un ifadesinin istinabe suretiyle tesbiti için yeni adresi belirtilerek İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığına müzekkere yazılmasına, Sevim Belli çağrıldı, dinlendi.)

Esas Hakkında Mütalaa

(Not: Dava dosyasından noktasına virgülüne kadar aynen aktarılmıştır.)

Sanıkların durumlarını, davadaki yerlerini ve ne yapmak istediklerini çizmek için, Ankara Birliği Sahnesi'nin neden ve niçin kurulduğunu izah etmek zarureti vardır. Bu birlik kendisinin neden ve niçin kurulduğunu yine kendi yazıları ile ortaya koymuştur. Bu kuruluşa göre, Ankara Birliği Dergisi'nin Mart 1970 sayısının 39. sayfasında Vasıf Öngören tarafından yazılan; "Ulusal Tiyatro Devrimci Tiyatrodur" başlığı altındaki yazıda:

Gene 60 sonrası bilinçlenme süreci içinde, yazar bu müdahale olanaklarını arar ve denerken, sahnelerimizin hâlâ çağdaş oluşumunu gerçekleştirememesi yazara bunu (müdahale imkânı ve yollarını) gerçekleştirmek fırsatını vermemektedir. Ülkemizde tiyatro yazarlarının ortak ve büyük şanssızlığı budur. Yazar, sahne bu imkânı açıncaya kadar da durum devam edecektir.

Yazarın, ülkemizin değişmesini istediği ve bize özgü orijinalliği taşıyan şartlarına müdahale imkânı olmadan, "uluslararası tiyatroya bize özgü katkı" hiçbir zaman gerçekleşmeyecektir. İşte ulusal bir tiyatro kuramayışımızın üçüncü nedeni budur, sözleriyle devam eden yazıda, yazarın bu paragrafına göre;

1. Devrimci tiyatro yani Marksist tiyatro henüz oluşmamıştır.
2. Bu bilinci oluşturacak kadroları henüz mevcut değildir.
3. Bu kadroların yaratacağı bir sahne gerçekleştirilmemiştir.

İşte sanık ve arkadaşları bu tür bir tiyatro anlayışını gerçekleştirmek için Ankara Birliği Sahnesi'ni kurmuşlardır.

Bu kuruluşa göre derginin 40. sayfasında devam eden yazıda: Ulusal tiyatro devrimci tiyatrodur.

Ulusal tiyatro süreci, tiyatronun gayri milli sınıfsal niteliğinin değişmesi ile başlar. Ve mutlaka bir başka sınıfsal nitelik kazanarak sürer. İşte ulusal tiyatronun birinci sorunu budur. Tiyatro sınıfsal niteliğini hangi sınıftan almalıdır? İşbirlikçi hâkim sınıfların gayri milli niteliği hesapta olmadığına göre, soru açıktır. Ya mevcut durumu ile milli burjuvazi ya da işçi sınıfı. Milli burjuvazinin topluma öncülük gücü olmadığına göre, bu nitelik işçi sınıfının niteliğidir. (Günümüzde) işçi sınıfının ideolojik öncülüğü olmadan ileri bir hareketten söz edilemez. Tiyatronun sınıfsal niteliği deyince ne anlayacağız? Bu, yukarıda da açıkladığımız gibi, sahnenin belli bir sınıfın ihtiyacı adına biçimlenmesi anlamına gelir. Daha başka bir deyişle sahne hangi sınıfın görüşlerini yansıtıyorsa ve bu görüşlere uygun davranıyorsa, o sınıfın niteliğini taşır. Demek ki tiyatroya milli nitelik kazandırmak için ilk iş, sahnenin işçi sınıfının görüşlerine uygun olarak kendini değiştirmesidir. Bu sınıfın eylem kılavuzu olan diyalektik tarih anlayışını ve diyalektik metodu sahnenin de kullanması gerekmektedir. Bununla açıkça şunu söylemiş oluyoruz; ulusal tiyatroya gidiş, sahnenin değiştirilmesi ile başlar. Tiyatroda belirleyici ana öge sahnedir. Nitekim ülkemizdeki tiyatronun şu son yıllarda çıkardığı sesler, sahnenin değişme sancılarıdır, cümlesiyle devam eden yazıda, sanık devrimci tiyatronun niteliklerini sıralamakta, nitelik olarak da:

1. Tiyatronun sınıf esasına dayanacağını,
2. İşçi sınıfını esas alacağını,
3. İşçi sınıfının ideolojisi olan bilimsel sosyalizmi eylem kılavuzu olarak kabul edeceğini,

4. Feodal mütegalibe ve burjuva zihniyetine karşı mücadele edeceğini

net olarak ortaya koymuştur.

Kısaca Ankara Birliği Sahnesi kuruluş nedenlerini bu dört ana nedene dayandırmıştır.

Aynı yazıya devamla: Sahnenin kendisini işçi görüşlerine göre ayarlaması nasıl olacaktır? Bu çoğu kez sanıldığı gibi, sadece gidip işçi sınıfından kişilere gösteriler sunmakla gerçekleşmez. Bu gösterilerde, onların görüşlerine uygun sözler etmek de yetmez. Marx "Mükemmel olmayan bir şeyi işçi sınıfına götürmek suçtur" diyor. İşte sahnenin belli bir sınıfın görüşlerine göre kendisini ayarlaması, o sınıfın çağdaş düzeydeki pratiğinden ve varılmış genel prensiplerden yararlanması demektir. Marksist açıdan çağdaş tiyatronun temel şartı olan sistem, epik sistemdir. Çünkü epik tiyatro sistemi işçi sınıfının doğuşundan sonra ve onun ideolojisinin içinde ortaya çıkmıştır. Bu bu yüzden sınıfsal niteliği bakımından işçi sınıfının bir ürünüdür. Bu yüzden devrimcidir ve devrimci bir sistem olduğu için gelişmeye açıktır, sözleriyle yazı devam etmiştir.

Yazının bu bölümünde: Ankara Birliği Sahnesi'nin kuruluş nedeni ortaya çıkmıştır. Bu neden tiyatronun Marksist bir tiyatro olduğu gerçeğidir. Marksist ideolojiyi işlemek için kurulan bu tiyatronun uyguladığı sistem de epik tiyatro sistemidir. Yani işçi sınıfının ideolojisi olan bilimsel sosyalizmi kendisine eylem kılavuzu olarak kabul etmiştir. Bu kılavuza göre, tiyatro kendisine bir yön verecektir. Bu yönse Marksist ve Leninist düzen yönüdür. Bu yön aynı zamanda tiyatronun varmak istediği hedeftir. Sonuçtur. Aynı yazıya devamla; epik sistemle, dramatik sistemi daha geniş ve daha teknik bir çizgide karşılaştırmak görevimiz olsun. Ancak, çağdaş ve Marksist tiyatro sisteminin epik sistem olduğu ve ancak epik sistemle çalışan bir sahnenin işçi sınıfının görüşlerine uygun bir yapı ve anlatım imkânı sağladığını belirtelim. İşte sahne işçi sınıfı ile bağını kurabilmek için, o sınıfın görüşlerine uygun bir yapı değişikliğini gerçekleştirmek zorundadır. Bu yapı değişikliğinden devrimci sahne oluşur. Biz devrimci sahneyi, bundan sonra sadece bu anlamda kullanmayacağız. Bu yapı değişikliğini

gerçekleştirilmemiş sahnelere devrimci demeyeceğiz, sözleri ile yazı devam eder ve bu bölümde sanık devrimci sahnenin ne olduğunu anlatmaktadır. Eğer sahne Marksist ideolojiyi temsil ediyorsa devrimcidir. Marksist ideolojiyi temsil etmiyorsa devrimci değildir. İşte sanık ve ekibinin devrimcilik anlayışı budur. Yani Marksist olmak.

Yine yazıya devamla: Demek ki ulusal tiyatroyu gerçekleştirmenin ilk ve tek şartı, sahneyi devrimci sahneye dönüştürmektir.

Bu paragrafta sanık bütün niyet ve samimiyetini ortaya koymuştur. Bu niyet sahneyi Marksist sahneye dönüştürmektir. Ulusal tiyatronun ilk şartının bu olduğu ifade edilmiştir. Yani sahnede Marksist ideoloji temsil ediliyorsa tiyatro ulusaldır. Aksi halde ulusal değildir.

Aynı yazıya devamla: Devrimci sahne, yeni yöntem ve olanakları ile ortak bir dil kurabileceği, yeni bir seyirci oluşturmaya yönelecektir. Bunun nasıl olacağını aşağıda göstereceğiz. Bu yeni seyircinin tipik iki özelliği milli ve devrimci olmasıdır. Devrimci sahne ile seyirci arasındaki bağı sürdürmek elbette yazarın görevidir... cümleleri ile yazının sürdürüldüğü ve bu kısımda sanık, yine devrimci sahne ile yani Marksist sahne ile seyirci arasındaki münasebeti izah etmekte, devrimci sahnenin yeni bir seyirci oluşturmaya gerektiğini ortaya koymaktadır. Kısaca devrimci sahne Marksist ideolojiyi seyircisine verecektir. Bu seyirci de Marksist ideoloji açısından bilinçlenecektir. Bilinçlenen bu seyirci Marksist düzenin militan temsilcileri olacaktır. Böylece Marksist-Leninist düzene giden yolda Ankara Birliği Tiyatrosu görevini yapmış bulunacaktır.

Yazıya devamla: Ulusal tiyatro, ulusal kurtuluş mücadelemizden soyutlanamaz.

Bu bölümde: Sanık, Marksist tiyatronun, Marksist düzen mücadelesinden soyutlanamayacağı gerçeğini ifade etmektedir.

Yine aynı yazıya devamla: Devrimci sahne, yapısı gereği bütün milli ve devrimci sınıflarla ortak bir dil kullanabilir.

Bu kısımda: Devrimci sahnenin kullanacağı dilin Marksist literatüre uygun bir dil olacağını, dilin devrimci sınıflarla müşterek kullanılacağını yine kesin şekilde ortaya koymuştur. Konuşa göre; bir milletin varlığını yıkma, yok etme ve yine bir varlık yaratmak için milletin tarih ve dilini yıkacaksın emrine

uygun olarak hareket edilmiştir. Bu hareket tarzı bile Marksist ideolojinin bir gereğidir.

Yazıya devamla: Bugün ülkemizde emperyalizmin varlığı kaçınılmaz bir biçimde işbirlikçileri; işbirlikçilerin varlığı kaçınılmaz bir biçimde milli sınıf tabakaların ortak bir amaçla ülkenin içinde bulunduğu şartları değiştirme mücadelesini oluşturmaktadır. Demek ki devrimci sahnenin oluşturacağı seyirci başta işçi sınıfı olmak üzere bütün milli sınıf ve tabakalardır. Bütün bu sınıf ve tabakaların ihtiyaçları ancak devrimci sahne seyircisini bu mücadele adına bilinçlendirmeyi ve kanallize etmeyi tek görev bilmekte, bu seyircinin ihtiyaçlarını cevaplama sürecine girmiş demektir. Bu süreç aynı zamanda ulusal tiyatronun kurulma sürecidir. Bu gün için ulusal tiyatroyu gerçekleştirmek için başka bir yol yoktur. Ulusal tiyatro, genel eylemden ayrı düşünülemez ve mücadeleden soyutlanamaz. Ulusal bağımsızlık mücadelesi başladıktan sonra, eldeki tiyatronun gayri milli niteliği fark edilmeye başlanılmıştır... Ancak, bağımsızlık mücadelesi, kendiliğinden ulusal tiyatroyu doğurmaz, tiyatro bu mücadeleye katılmazsa hiçbir zaman ulusal tiyatroya dönülmez. Tiyatro fiilen bu mücadeleye katılarak, bu mücadele içinde kendine düşen görevi yaparak, bu mücadeleye katkıda bulunarak bir ulusal tiyatro haline gelir. Sözleri ile yazının devam etmiş olduğu görülür. Bu paragrafta:

1. Devrimci sahne, yani teşkilatlanma.
2. Propaganda, yani yeni seyirciyi bilinçlendirmek.
3. Eylem, yani olaylara fiilen katılma şartları ile alınmış bu şartların, gerekleri açıklanmıştır.

Ulusal tiyatronun doğumu için bu üç unsurun gerçekleşme şartları ortaya konmuştur. Marksist tiyatronun, Marksist sahnenin oluşma gerçeği kendilerine göre belirlenmiştir.

Yine yazıya devamla: Devrimci sahne, bu amaçla, önümüzdeki devrim aşamasının fiili öncülüğünü yüklenecek işçi sınıfı ile sahne-seyirci ilişkisini sağlamak durumundadır. Devrimci sahne, işçi sınıfının bilinçlenmesine belli katkılarda bulunabilecek önemli bir güçtür, cümleleri yer alır.

Bu kısımda sanık, Mihri Belli'nin öncülüğünü yapmış olduğu milli demokratik devrim stratejisinin gereğini ortaya koymuştur. Bu konuşa göre, ülkemizdeki şartlar milli demokratik

devrim aşamasını oluşturmuştur. Yani bu aşamaya gelinmiştir. İşçi sınıfı bu aşamada devrimin öncülüğünü yapacaktır.

Yazıya devamlı: Bu durumda devrimci sahnenin amacı açıktır, milli güçleri bilinçlendirmek ve kanalize etmek, sözleri ile yazının sürmüş olduğu görülmektedir.

Bu bölümde: Devrimci sahnenin amacı ortaya konmuştur. Bu konuşa göre;

1. Milli güçleri yani küçük burjuva, işçi ve köylüyü bilinçlendirmek.

2. Bu güçleri Marksist düzene kanalize etmektir.

Yazıya devamlı: Devrimci sahne işçi sınıfının öncülüğe hazırlanmasında, belli bir görevi yüklenmek durumundadır.

Bu görev ise, sahneye her zaman sınıfsal ve devrimci niteliğini geliştirme olanağını açar, elbette tiyatronun seyircisi tek bir sınıfın kişileri değildir. Devrimci sahne, işçi sınıfının yanında, bütün milli sınıf ve tabakalarının da seyircisi olarak geçecektir. Seyircinin niteliği devrim sürecine ve aşamasına göre değişecektir. Devrimci sahne, kendi yapısını değiştirirken bir yandan da kendisini bu göreve hazırlayacak, böylece gücünü mücadelenin emrine verecektir, sözleri ile yazı devam eder.

Bu paragrafta: Devrimci işçi sınıfının görevinin kesin şekilde belirlenmiş olduğu, ayrıca milli demokratik devrimin gereği olan işçi-köylü ve küçük burjuva ittifakının ele alındığı, bu üçlü ittifaka göre bilinçlenmenin gerekli görüldüğü, bu gereğin devrimin sürecine ve devrimin aşamasına göre belirlendiği ve görüşlerin bu açıdan tespit edilmiş olduğu bir vakıa olarak açıklanmıştır.

İşte dergi ve dergide yayınlanan bu yazı tiyatronun niteliğini kendiliğinden ortaya koymuştur.

Bu yazının dışında Ankara Birliği Sahnesi'nin, Tiyatro 70 Dergisi'nin haziran 1970 tarihli 5. sayısının 35. sayfasındaki bir bildiride calibi dikkattir. Bu bildiride:

Ankara Birliği, ancak bir süreç sonunda düşündüğü ve amaçladığı hedefine varabilecektir.

Bu yönden tiyatroyu ve dünyayı değiştirmeyi amaçlayan bir kadro kurma gerektiğine inanan birliğimiz, bir amatör tiyatro oluşturmaktadır. Hem birliğimizin salon dışındaki eyleme

katılan bir ucu hem de tiyatroyu kurmaya yönelik çalışmaları olacak olan amatör tiyatro tam bir eğitim geçirecektir.

Hedeflerimize en az 3-4 yıl içinde varabileceğimiz kanısındayız. Bu yüzden birlik, mücadelesini yarına dönük olarak sürdürecektir ve bu günden itibaren milli demokratik mücadelede gerekli yerini almaya çalışacaktır, sözleri ile bildirinin sonuçlandığı görülür.

Bu bildiride: Sanıklar, yine kasıt, maksat ve niyetlerini mutlak şekilde ortaya koymuşlardır.

1. Ankara Birliği Sahnesi Marksist ideoloji amaçlarını belirli bir süreç içinde gerçekleştirecektir.

2. Bu süreci düzen değişikliği, kadro kurma ve yaratma yönünde kullanacaktır.

3. Tiyatro ile salon dışında, yani toplumdaki eyleme katılan güçlerle irtibat kuracaklardır.

Eylemciler arasında temsilcileri bulunacaktır.

a. Eylemci güçlerle irtibat kurulmuştur.

b. Geniş cepheli devrimci çalışmalar yapılmıştır.

c. Dev-Genç, Sosyalist Aydınlik Dergisi'ne maddi ve manevi yardım yapmak için protokol imza edilmiştir.

Ayrıca yine Ankara Birliği Dergisi'nin Mart 1970 sayısının 57. sayfasında: "Kültürel Savaş" başlığı altında Halil Ergün'ün yazmış olduğu yazı da şöyledir:

Bilincimizi sağlam tutalım. Siyasi eylemdeki güç birliği konusunu, devrimci kültür sorununa uygularken her türlü basitlikten ve çocuksu kıyaslamalardan kaçınalım. Kültür alanı miting alanı değildir. "Kahrolsun emperyalist kültür" diyerek devrimcilik yapılamaz savındayız. Bağımsızlık savaşımızın bu cephesinde yanlış eğilimlerin egemen olmasına izin veremeyiz.

Kültür kapsamına giren her kurumda devrimci mücadeleyi sağlayacak yapı değişikliğini gerçekleştirmenin sancıları içindeyiz. Gerici emperyalist ve feodal kültüre can alıcı darbeyi, bu yapı değişikliğinin oluşturacağı silahları devrimci kitlelerin eline verebildiğimizde vuracağız. Düşmanlarımız kendilerini ne kadar güçlü tanıtırlarsa tanıtınsınlar, kendilerinden ne kadar emin görünürlerse görünsünler (aslında güçsüzdürler, korkaktırlar), halkların elindeki bu silahların karşısında uzun süre tutunamayacak, devrimin önünde yok olup gideceklerdir mutlaka.

“YAŞASIN YANILTIKMIŞ KAFALARIN UYANIŞI”,
“YAŞASIN AYDINLANMIŞ KAFALARIN BİRLİĞİ”,
“YAŞASIN ULUSAL DEVRİMCİ KÜLTÜR”,
“YAŞASIN DÜNYA HALKLARININ DEVRİMCİ KÜLTÜR
DAYANIŞMASI”,

“YAŞASIN TÜM BAĞIMSIZ VE GERÇEKTEN DEMOK-
RATİK TÜRKİYE”, sloganları ile yazının sona erdiği, bu yazıda
sanık: Savaşın tek cepheli olmadığını, kültürel cephede de savaş
vermenin gerekli olduğunu, devrimci kültürün yani Marksist
kültür olmadan Marksist düzenin kurulamayacağını, bunun
için devrimci güç birliği yapmanın zorunlu bulunduğunu, ayrı-
ca yapı değişikliği şartlarının oluşmuş olduğunu, bu değişikliği
yani Marksist düzeni gerçekleştirecek sancıların geliştiğini,
bu sancıların ülkemizde 1969 yılı ile 1972 yılları arasındaki
eylemler olduğunu, sarıh olarak ifade etmiştir.

Bu ifade şeklini, ayrıca sanıkların 1970 yılında yapmış
oldukları protokol kesin şekilde ortaya koymaktadır. Mezkûr
protokolde:

Ankara Birliği Ortaklarının Aralarında Kabul Ettikleri
Protokol:

1. Ankara Birliği ortakları, bugün için sahip oldukları
kuruluşu ve bu kuruluşun bütün fonksiyon ve kârını Marksist-
Leninist devrimci mücadelenin emrine vermeye ve Marksist-
Leninist örgütün kurulmasından sonra her türlü hukuki mali
denetimini bu örgüte devretmeye ve bundan kaçınanların her
tүrlü mücadelede karşı devrimci olarak nitelenmeye layık
olduklarını ortaklaşa olarak kabul ederler.

2. Ankara Birliği ortakları, 1. maddede belirtilen şartlar
yerine gelinceye kadar geçecek sürede, yukarıdaki amaçların
gerçekleştirilmesi için, aralarında Vasıf Öngören'e her türlü
yetkiyi ve tasarrufu devredeceklerini, bütün bu müessesenin
devrimci amaçlar adına tasarrufunda sadece denetim görevi
göreceklerini (devrimci amaç ve çizgi adına her türlü düşün-
celerini her zaman söylemek ve eylemde bulunmak şartı ile)
açıkça kabul ettiklerini beyan ederler, cümleleri ile protoko-
lün sona erdiği; protokolün Halil Ergün, Erdoğan Akduman,
Mustafa Alabora ve Vasıf Öngören tarafından imzalanmış
olduğu, bu suretle sanıkların kasıt, maksat ve niyetlerini kesin
şekilde açıklamış oldukları, esasında bu açıklama o gün için

yapılan bir açıklama değildir. Bu açıklama yukarıdan beri izah ettiğimiz şekilde uzun süreli yapılan bir çalışmanın neticesidir. Bu netice bir karar belgesidir, iradeleri birleştirme belgesidir.

Sanıklar her ne kadar duruşmalardaki ifadelerinde bu protokolü içki masasında kaleme aldıklarını, sarhoş olarak imzaladıklarını ifade etmişlerse de, yukarıdan beri söylemiş olduğumuz kendi yazıları ve kendi söyledikleri karşısında bu beyanları ciddi ve samimi bir beyan olarak kabul etmek mümkün olmamıştır.

İşte yukarıdan beri izah ettiğimiz bu nedenlerle, sanıkların sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümü-nü sağlamak amacı ile bir araya geldikleri, Ankara Birliği Sahnesi'ni kurdukları kanuni olarak kurulan bu kuruluşun arka perdesinde Marksist-Leninist düzen faaliyetlerini yürüttükleri, göstermiş olduğumuz mevcut dergiler, Marksist-Leninist düzen için protokol, Aydınlık Sosyalist Dergi'ye yazılan mektup şeklindeki yazı, kendilerinin tevil yollu beyanları ve dosya tetkikinden anlaşılmış olmakla, sübuta eren müsnet suçtan dolayı sanıkların T.C.K'nin 141/1, 31, 33 ve 173. maddeleri uyarınca tecziyeleri istem ve iddia olunur. 4.6.1973

Baki Tuğ

Hak. Kd. Yzb.

Sıkıyönetim Yrd. As. Savcısı

Savunmalarımızı yaptık. 16 Temmuz 1973 günkü duruşmada 27 daktilo sayfası savunmamı okudum. Vasıf'ın savunması 54 daktilo sayfası, Halil'in savunması 15 daktilo sayfasıydı. Savunmalarımızda her birimiz ayrı ayrı yaşadıklarımızı anlattık. "Epik Tiyatro", "Dramatik Tiyatro", "Politik Tiyatro" gibi kavramlar üzerinde durduk. İddiaların gerçekliği ve geçersiz olduğunu açıklıkla dile getirdik. Ve son...

K A R A R

Gereği düşünüldü: Sanık Vasıf Öngören, Halil İbrahim Ergün, Erdoğan Akduman ve Mustafa Alabora'nın sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmeye veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya veya memleket için-

de müesses iktisadi veya sosyal nizamlardan herhangi birini devirmeye matuf cemiyet kurdukları sabit görüldüğünden ayrı ayrı eylemlere uyan T.C.K'nin 141/1. maddesi uyarınca sekizer sene ağır hapis cezası ile cezalandırılmalarına; T.C.K'nin 59. maddesi uyarınca tayin olunan cezalardan takdiren 1/6'şar nispetinde indirim yapılarak neticeten: altışar yıl sekizer ay süre ile hapis cezası ile cezalandırılmalarına; T.C.K'nin 31. maddesi uyarınca her sanığın ayrı ayrı müebbeden kamu hizmetlerinden yasaklanmalarına, T.C.K'nin 33. maddesi uyarınca ceza müddetleri süresince kanuni mahcuriyet halinde bulundurulmalarına; T.C.K'nin 173/3. maddesi uyarınca iki yıl, iki ay, yirmişer gün süreyle sanık Vasıf Öngören'in Muş, Halil İbrahim Ergün'ün Bitlis, Erdoğan Akduman'ın Niğde ve Mustafa Alabora'nın Afyon ilinde genel gözetim altında bulundurulmalarına; 351 sayılı kanunun 251/1, T.C.K'nin 40. maddeleri uyarınca sanık Vasıf Öngören, Halil İbrahim Ergün, Erdoğan Akduman'ın bu suçtan gözetim altında ve tutuklulukta geçen günlerinin hükümlülük sürelerinden indirilmesine, sanıkların tutukluluk sürelerinin devamına; Sanık Mustafa Alabora'nın 353 sayılı kanunun 132, 71/A-D maddeleri gereğince giyabında tutuklanmasına, hakkında yeteri kadar tutuklama müzekkeresi isteğe uygun ve kanun yolu açık olmak üzere oy birliği ile karar verildi. Verilen karar Askeri Savcı Hak. Kd. Ybz. Baki Tuğ (1961-1) ve T. Kâtibi Emin Seğmen (1962-2) hazır oldukları halde, sanık Vasıf Öngören, Halil İbrahim Ergün, Erdoğan Akduman ve sanık Mustafa Alabora'nın müdafii İbrahim Şahin Bozkır'ın yüzlerine karşı diğer sanık Mustafa Alabora ve diğer sanık müdafilerine yokluklarında, açıkça okunmak suretiyle tefhim edildi. Kanun yolu ve süresi anlatıldı.

21 Ağustos 1973

Başkan	Üye	Üye	T.K
Hasan Özmen	Peyami Güven	Atalay Tokat	Emin Seğmen
Top. Alb.	Hak. Bnb.	Hak. Kd. Yzb.	Hv. Astb.
943-19	958-3	1965-KD-2	962-6

Böylece, dünya tarihinde ilk defa dört sanatçının kişiliğinde bir tiyatro, böylesi bir gerekçeyle mahkûm edilmiş oldu.

Örgüt kurmak aklımızın köşesinden bile geçmemişti. Dört namuslu, dört belirli dünya görüşüne sahip, dört tiyatro aşığı sanatçı; bütün zihinsel, bedensel varlıklarını bir araya getirmiş müthiş güzel bir rüzgâr estirmişti. Ve bu müthiş güzel rüzgârın bedelini hapishanede ödetiyorlardı...

Zaten ceza alacağımız belli olmuştu, hazırlıklıydık. Ama yargıtay bozabilir diye zayıf da olsa bir beklenti içine girdik. Son yasal yola da avukatlarımız aracılığıyla başvurduk. Ailemi hazırlamıştım ama karar sonrası ziyaretime geldiklerinde perişandılar. Onları hiç bu kadar yıkılmış görmemiştim. Sağlıklarından endişe ettim ve bir mektup yazıp postayla gönderdim.

(Not: Noktası virgülüne dokunmadan aynen aktarıyorum.)

Sevgili Annem, Babam ve Kardeşlerim...

23-Ağustos-1973

Merhaba,

Esasen bu mektuba gerek yoktu. Çünkü her çarşamba, bütün güçlüklerle rağmen beni görmeye geliyorsunuz. On dakikacık çok kısa bir zaman dahi olsa yine de üç beş kelime konuşabiliyoruz. Dışarıda olup bitenlerden haber alabiliyorum. Ancak bu gün iş değişti. Benim durumuma üzülmeniz normal dozun üzerine çıktı. Sevgili anne, ağladın ve beni de ağlattın. Oysa ben güçlüyüm. Böyle ufak şeylere pabuç bırakmayacağımı bilersiniz. Üzülmedim diyemem neticeye. Ama hazırlıklıydım. Bu yaşıma rağmen o kadar çok şey gördüm ve yaşadım ki... Her şeyi serinkanlılıkla karşılayabiliyorum. Karşılıyorum da, sizin üzüntünüze karşı koyamıyorum. Ve ben sırf siz üzülüyorsunuz diye yıpranıyorum. Neden üzülüyorsunuz? Elbette üzüleceksiniz. Sizler benim annem babam ve kardeşlerimsiniz. Yani aynı can, aynı kan, yani her birimiz birbirimizin bir parçasıyız. Mümkün mü üzülmemek? Tabi ki değil. Ama kendinizi harap

etmek niye? Gurur duymanızı isterdim. Ve benimle iftihar etmenizi isterdim. Üzülmeniz için hiçbir neden yok. Anne sen zayıflamışsın, baba sen de zayıflamışsın. Kardeşlerim günümü-
zün delikanlıları ve Selma günümüzün kadını. Buna rağmen bu perişanlığınız nedir? (Hüseyin'i de kardeşlerim arasında saydığımdan ayrıca ismini yazmıyorum.) Lütfen toparlayın kendinizi. Hayatı en iyi biçimde değerlendirmek varken üzül-
mek niye? Ben ölmedim. Ben namussuzluk etmedim. Ya da hiç kimsenin hakkını elinden almadım. Adam öldürmedim. Vatana ihanet etmedim. Bunları en az benim kadar siz de biliyorsunuz. Bugün ülkenin şartları malum... Eğer yukarıda saydığım nedenlerden dolayı hapsedilseydim üzülürdünüz elbette. Bizim oğlumuz sütsüz çıktı dahi diyebilirdiniz. Oysa biliyorsunuz alnım ak, yüreğim temiz. Beni gurur duyarak, göğsünüzü gere gere anlatabilirsiniz. Bu size leke sürmez, şeref verir. Siz de biliyorsunuz; ben ne bir örgüt kurdum ne de bu yolda bir faaliyet gösterdim. Ama sağlık olsun... Bu kararın niçin böyle verildiğini bilerseniz, siz de benim kadar rahat eder-
diniz. Sizden rica ediyorum üzülmeyin, yaşamınıza bakın. Hatta her zamankinden daha neşeli yaşayın. Ancak o zaman ben burada huzur içinde rahatça çalışabilirim. Biliyorsunuz ki, İstanbul da günde 250 kuruşluk yemek parasıyla altı ay yaşadım ve okula devam ettim. Ve daha nice nice zorluklara göğüs gerdim. Neden yaptım bunları, neden katlandım bu güçlüklerle. Hep ülkem için. Ulusal Türk Tiyatrosunun kurulmasına yardımcı olabilmek için. Bunlar ileride semeresini verecek. Sizler de göreceksiniz. Bugünkü durumum nasıl ileride -ve yapılan bir haksızlık varsa- dillere destan olacaksa, ülkem için yaptıklarım da dillere destan olacaktır. Bundan daha güzel, insana huzur veren ne olabilir? Bakın göreceksiniz, ne güzel günler gelecek. Ama bu güzel günlerin gelebilmesi size bağlı. Siz ne kadar sağlam olursanız o kadar bana yardımcı olursunuz. Benim mahpusluğum ömür boyu sürmeyecek ki. Yargıtayın mutlaka bozması gerekli. Dünyada hiçbir şeye "kesin" gözüyle bakmamak gerek. Bozmazsa affı bekleyeceğiz. O da olmazsa üç yıl sonra dışarıdayım. Fazla bir zaman değil. Üç yılda burada o kadar güzel şeyler yapabilirim ki. Türkiye'nin en büyük yazarları hapishanelerde yetişmiştir. Yani her halükarda üzülmenize sebep yok. Üzülmeyin. Üzüldüğünüz zaman,

kendinizle beraber beni de yıpratıyorsunuz. Sizler hayatı yaşamış kişilersiniz, çeşitli güçlüklerle karşılaştınız, büyük acılara katlandınız, neyin ne olduğunu bilirsiniz. Biraz düşünürseniz benim durumumda hiç de üzülecek bir yön olmadığını görürsünüz. Farz edin ki turnedeyim. Ne değişir sanki. Burada olduğum için sinemaya gidemiyor, sokaklarda dolaşamıyorum. Hepsi bu kadar. Fazla farklı olduğunu sanmıyorum. Siz pek mi rahat yaşıyorsunuz sanki? Pek mi özgürsünüz? Neyse rahat olun. Boşverin. Orasıyla burası arasında pek fark yok. Tek fark evde yatıp kalkamıyor, her gün sizlerle beraber olamıyorum. Başka fark yok. Mutlu yaşayın. Gülün, eğlenin. Oğlunuzla, kardeşinizle öğünün. Bunun ne demek olduğunu kısa zaman sonra daha iyi anlayacaksınız. Tekrar ediyorum, siz neşeli ve sıhhatli olursanız ben burada tahmin edemeyeceğiniz kadar rahat olurum. Aksi halde benim için hapislik o zaman başlar. Avukatlarla görüşürseniz siz de anlayacaksınız ki birkaç ay sonra dava yargıtaydan dönecektir. Yani beraatim söz konsudur. Öyle sanıyorum ki yılbaşını beraber geçireceğiz. Onun için boş verin. Tarih her zaman doğrunun yanındadır. Tarih her şeyi gösterecek. Ve siz de göreceksiniz. Biliyorum ve düşünmüyor değilim, sizleri bu güne kadar çok üzdüm. Hiçbir zaman sizlere yardımcı olamadım. Oysa öylesine istiyordum ki... Ama sizin yardıma ihtiyacınız yok ki. O bakımdan rahatım. Hele hele birinci dereceden memur oldu mu bir adam, tamamdır artık. Şimdilik mektubu kesiyorum. Anlaştık değil mi? Samimi olarak söylüyorum, ben çok rahatım. Ancak bir şartla, sizi mutlu ve neşeli gördüğüm müddetçe. Biraz şişmanlayın anne ve baba. Çocuklar siz de çok zayıfsınız, kendinize bakın biraz. Bütün komşulara, eşe dosta, sanatçı arkadaşlara selam olsun. Hepinizi sevgiyle öpüyorum.

Erdoğan Akduman

Düşündüğümüz gibi olmadı. Yargıtay cezamızı onadı.

Bu zaman içinde ülkede genel ve mahalli seçimler yapıldı. Kıbrıs çıkarması oldu.

Her birkaç ay sonrası bir koğuştan diğerine gönderildim. Babamın on beş günde bir cezaevi idaresine bıraktığı parayla

kantinden getirttiğim şeylerle kendime küçük mutluluklar yarattım. Bol kitap okudum, notlar çıkardım, kendimi geliştirdim. Çok korktuğum farelerle yatağımı paylaştım. Yirmi dört saat askeri disiplin içinde yaşatıldım. Havalandırmaya çıkış saatini beklemenin ne denli değerli olduğunu, volta atmanın insanı ne kadar rahatlattığını, gökyüzünün bana verdiği mucizevi lezzeti yaşadım. Ayda bir götürüldüğümüz banyoda dakikalarla sınırlı yıkanmanın hazzını duydum. Soğuk kış günleri soyunup titreyerek duşun altına girdiğim halde su akmayıp tekrar giyinip koğuşa dönerken içimden ettiğim küfürlerle deşarj olup banyo yapmış gibi rahatladığımı hissettim. Sabah, akşam yapılan sayımlara, “Sağdan say! – Bir, iki, üç...” Bazen isyan ettiğimiz oldu. Hastalandığımda çıktığım revir doktoru; eli kamçılı, çizmeli doktor yüzbaşının her hastalığa verdiği ilgisiz ilaçlarla inceden inceye dalga geçtim. Bir keresinde, kinin ve bir bardak su verdi. “İç bunu,” dedi. Günlerdir karnım ağrıyor, kıvranıyordum. Muayene bile etmeden kinin mi olmalıydı ilacı? Kafa bulmak istedim. Kinini suya attım. “Bu erimiyor,” dedim. “Salak! Erimez tabi. Ağzına atacaksın,” dedi. Bardağı hızla çekti elimden ve “Çık dışarı,” diyerek kovdu.

1974, Ecevit hükümetinin çıkardığı aftan yararlandık. 15 Temmuz 1974 günü Mamak Askeri Ceza ve Tutukevinden çıktım.

T.C.
K.E.M.
ÖZEL ASKERİ CEZA VE TUTUKEVİ MÜDÜRLÜĞÜ
ANKARA

15/7/1974

A D : 7610- 245-74
KONU: Tahliye edilen sivil.

TAHLİYE BELGESİ

Özel Askeri Ceza ve Tutukevinde tutuklu bulunan aşağıda belirtilen yarıllı sivil 15/7/1974 günü tahliye edilerek serbest bırakılmıştır.

K İ M L İ S İ
Erdoğan AKDUHAN

Ali PİRİN
P.Alb.
Özel As.Ceza ve Tutukevi Md.

TAHLİYE KARARINI VEREN MAKEME
Sıkaydetin K.As.Savcılığının 15.V.1974 gün ve 99 / sayılı yazısına ile tahliye edildi.

Tahliye edildiğimde, ceza ve tutukevi müdürlüğü tarafından elime tutuşturulan belge.

Çağdaş Sahne

Mamak Askeri Cezaevinden çıktıktan sonra, bir süre hayata alışma sersemliği yaşadım. Geçmiş olsuna gelen; telefonla arayan; yemeğe, çaya, eğlenceye davet eden arkadaşlarla oldum bir zaman. Kısa sürede her şeyin iki yıl öncesi gibi yaşandığını görünce ve sersemlikten kurtulunca, hapishanede tasarladığım “Çağdaş Sahne” projesini hayata geçirme çalışmasına başladım. “Epik sistem”in vazgeçilmez savunucusu olmama rağmen bu aşamada dayatmanın yerinde bir düşünce tarzı olmadığını bilerek davranmaya karar verdim. “Çağdaş Sahne” için hazırladığım plan uyarınca:

- 1- Tiyatro,
- 2- Çocuk Tiyatrosu,
- 3- Film (Sinema Sanatı),
- 4- Müzik (İcra ve Üretim),
- 5- Sanatsal Gösteriler ve Tartışmalar,

olarak beş dalda faaliyet gösterecektim. Bu alanlar çerçevesi içinde neler yapılması, nasıl yapılması konularında raporlar yazmıştım. Ankara Birliği Sahnesi’nin yönetmeliği yoktu. Karadüzen gidiyordu. Olsaydı ilişkilerimiz belki daha sistemli yürürdü düşüncesiyle, “Çağdaş Sahne Yönetmeliği” yazmış, yönetim şeması çizmiştim. Kurguladığım yeni kuruluş içinde, mutlak surette sendikalar da bulunmalıydı. Üyelik sistemi getirilerek bütün çalışmalarımızın yakından izlenebilmesi sağlanmalıydı. Çağdaş Sahne, ülke çapında yaygınlaştırılmalı, belirli bölgelerde yeni sahneler açılmalıydı. Sendikalar aracılığı ile ülkenin her yerinde amatör guruplar oluşturulmalıydı. Ve bunun gibi bir dizi eylem paketi hazırlamıştım. Bu çerçeve içinde bir arkadaşımın önerisi ile ilk olarak, Çağdaş Metal İş Sendikası Genel Başkanı Fehmi Işıklar’la ilişki kurdum. Fehmi bey, sanata duyarlıydı. Anlattıklarım ile yakından ilgilendi. İşçi sınıfının sanatla iç içe olmasının gerekliliğine inanıyordu. Sık sık bir araya geldik.

Düşüncelerimizi birbirimize daha detaylı anlattık. Birbirimizin dilinden anlıyor, iyi anlaşıyorduk. Sendikanın diğer yöneticileriyle tanışmış, onlarla da kurulacak tiyatro üzerine fikir alışverişi yapar olmuştum. Özellikle Ekrem Aydın ve Ali Kaya ile çok iyi anlaşıyor, sık görüşüyordum. 1974 eylül ayı içindeydik. Fehmi beyin önerisiyle Genel İş ve Yol İş Sendikalarının yönetim kurullarıyla da görüşüyordum. Yol İş Genel Sekreteri Rafet Altun yakın ilgi gösteriyordu. Eskiden tanıdığım, sevdiğim arkadaşım sendikacı ve mimar Mükremin Mungan çalışmalarımı yakından takip edip destekliyor, yardımlarını esirgemiyordu.

Ankara, Kavaklıdere, Atatürk Bulvarı, Batı Han'da 600 kişi kapasiteli bir salon inşaatı gördüm. İnşaat bir hayli ilerlemiş durumdaydı. Ali Kaya ve Mükremin Mungan'la birlikte bu salon için mal sahipleriyle görüşmelere başladım ve yıllık 198.000 Lira bedelle 5 yıllık sözleşme yaptık. Hali hazırda para yoktu. Bir ay sonrası için ödeme süresi aldım. Yaptığımız sözleşmeyi parayı getirince imzalamak üzere karşılıklı sözleştik. Artık bir salonumuz vardı. Çağdaş Sahne'yi birlikte kurmak konusunda sendikalarla görüşmeleri sıklaştırdım. Sendika yönetim kurulları konuyu gündemlerine aldılar. Bu arada Besin İş, Tez Büro İş, Toprak-Su-Tarım İş Sendikaları ile de görüşmelerim başladı. Ayrıca DİSK yönetim kurulu üyeleriyle görüşüyordum. Bu ilişkileri kurmamı sağlayan da Fehmi Işıklar'dı. Bu değerli arkadaşımın olaya yaptığı katkı, unutulamaz boyuttadır. Sendika genel başkanları, birlikte tiyatro kurmaya oldukça sıcak bakıyorlardı ama yoğunlukları nedeniyle hepsini bir araya getiremiyor, ayrı ayrı görüşebiliyordum. Kasım ayı olmuş, hâlâ para sorununu çözememiştim. Sözleşme yaptığımız salon sahiplerinden biraz daha zaman istedim.

Öte yandan "Oyuncular Birliği" ortakları anlaşmazlığa düşmüş, neredeyse ayrılmanın eşiğine gelmişlerdi. Çoğunu tanıdığım sanatçı arkadaşlarım arabulucu olmamı rica ettiler. Bir yandan da arabuluculuk yapıyordum. Tuncer Necmioğlu ve destekleyenleri bir tarafta, Yılmaz Onay ve destekleyenleri diğer taraftaydı. İki değerli tiyatro insanıyla defalarca bir araya geldik. Ne yazık ki, 1975 ocak ayı itibarıyla "Oyuncular Birliği" ortaklarını uzlaştıramadım.

Çok zor bir yola girdiğimi anlamıştım. Ama inatçı ve kararlıydım. Şubat ayı başında, ilişkide olduğum sendikaların yönetim kurullarına istekleri üzerine, “Çağdaş Sahne Ne Yapmak İster?” içerikli bir yazı gönderdim. Bu yazıda özetle:

“Bugünkü ortamda, işçi sınıfının ekonomik örgütsel kurumu olan ilerici-devrimci sendikalarla organik bütünlük içinde sanatsal eylemimizi sürdürmenin dışında bir yol olmadığı açıktır. Aksi halde bugüne kadar yapageldiğimiz devrimci tiyatroların yanlışından kurtulma şansı yoktur. Yüzyıllardır süregelen ve süregiden afyonlaşmış gerici ve emperyalist kültürün malı olmuş, özdeşleşmiş tüm sanatsal akım ve sistemlere karşı bilerek ve bilinçli mücadele etmek görevimizdir. Sanatı, toplumsal bir güç olarak kullanabilmeliyiz. Seyircimizi daha adil, daha iyi bir dünyaya kanalize etmek, bilinçlendirmek ve dünyanın değişebilirliğini göstermek için yeryüzünü seyircinin eleştirisine sunmak istiyoruz. Bugüne kadar sosyo-ekonomik şartlar ve kültürel şartlanmalar nedeniyle sanatsal ürünleri izleyememiş ya da izlememiş halkımıza, ürünlerimizi izleme olanağını yaratmayı ve yaşamlarının ayrılmaz bir parçası haline getirmeyi hedefliyoruz. Dünya görüşümüzün kılavuzluğunda, yukarıda belirtilen açıklamaları gerçekleştirebilmenin, ilerici-devrimci sendikalarla organik bütünlüğün sağlanabilmesi ve sağlıklı yürüyebilmesi sonucunda mümkün olabileceği kanısındayım.”

Sendikalarla görüşmelerim daha da sıklaştı ve belli kararlar aldık. Bu kararlar ışığında, 18 Şubat 1975 tarihinde sendika başkanlarına birer yazı gönderdim.

.....SENDİKASI GENEL BAŞKANLIĞINA

Bize özgü-çağdaş tiyatro sanatının gerçekleştirilmesi ve uluslararası planda yerini alabilmesi için, işçinin örgütsel kurumu olan sendikanız ile bütünleşerek, işçi sınıfının özlemleri doğrultusunda profesyonel bir tiyatro oluşturulmalıdır.

“Çağdaş Sahne” adı altında ön çalışmalarını tamamlayan tiyatromuz, sendikanızla kurulan ilişki ve buna bağlı olarak sunulan “amaç ve yönetmelik” doğrultusunda kuruluşumuza

maddi katkıda bulunarak organik bütünlüğün gerçekleştirilmesi ve üyelerinizin özelemlerinin sanatsal yolla bilinç ve kanallara edileceği inancınızı sendika olarak her vesile ile açıklamış ve prensip olarak bu kuruluşun içinde yer almayı kabul etmişsiniz.

Tiyatromuzun sanatçı kadrosu, araştırma ve değerlendirme kurulu, oyun yazarları, oyun yönetmenleri, idari ve ticari kadrosu, teknik elemanları oluşmuş ve oyun seçimine geçilmiş bulunmaktadır.

Ancak aylarca sürüncemede kalan pay oranı ve yönetim kurulunu oluşturacak sendikaların bir araya gelmeleri bu güne kadar mümkün olmamıştır. Bu durum, gerçekleştirilmek istenen olayı ters yönde etkilemekte olup, ileride çeşitli aksaklıkların çıkmasını kaçınılmaz kılacaktır.

Sonsuz iyi niyet ve inançla sahip çıktığınız bu kuruluşun sağlıklı yürüyebilmesi ve istenilen amaca ulaşabilmesi adına:

a- Başkanlar toplantısının bir an önce gerçekleştirilmesi ve pay oranının ne biçimde gerçekleştirileceğinin açıklığa kavuşturulması gerektiği inancındayız.

b- Başkanlar seviyesinde ve Ankara'da yapılması tarafınızdan da düşünülen toplantının sendika başkanlarının ağır görevleri nedeni ile gerçekleşmesi bugüne kadar mümkün olmamıştır. Bu nedenle, gerekirse tam yetki ile ve her durumda toplantıya katılabilecek bir yetkili görevlendirilerek sonuca gidilmesi gerektiği inancındayız.

c- Toplanılacak yer bildirilerek, en yakın bir tarihte toplantının gerçekleşmesini sağlamak gerektiği inancındayız.

d- Yoğun sendikal çalışmalarınızı daha fazla bölmemek ve tiyatromuzun bir an önce çalışmalarına başlayabilmesi adına derhal sonuca gidilmesi gerektiği inancındayız.

e- Yukarıda belirtilen durumlar hakkında düşüncelerinizi ve istemlerinizi bir yazı ile tiyatromuz genel yönetmenine iletmenizi kuruluşumuz adına rica ederiz.

Saygılarımızla
Çağdaş Sahne
Genel Yönetmen

Ve nihayet, 20 Şubat 1975 tarihinde, beş büyük sendika genel başkanı "taahhütname" imzaladı.

Taahhütname

İşçinin örgütsel kurumlarından olan Genel İş, Tez-Büro İş, Besin İş, T. İ. S., Çağdaş Metal İş sendikaları işçinin eğitimi için, en geç ekim ayı içinde başlamak şartıyla Erdoğan Akduman'ın yönetiminde "Çağdaş Sahne" adı altında bir tiyatro kurmaya karar verdik.

Bu kuruluş için pay oranına mahsuben mart ayının ilk on günü içinde yirmi beşer bin lira (25.000 TL) vermeyi taahhüt ederiz.

20 Şubat 1975

Genel İş Sendikası Genel Başkanı Abdullah Baştürk,
Tez-Büro İş Sendikası Genel Başkanı Doğan Üstkanat,
Besin İş Sendikası Genel Başkanı Demirhan Tuncay,
Toprak-Su-Tarım İş Sendikası (T.İ.S.) Genel Başkanı Mahmut Güzelbey,

Çağdaş Metal İş Sendikası Genel Başkanı Fehmi Işıklar.

Taahhütname belgesiyle önüm açılmış oldu. Bu tarihi gelişmeden sonra faaliyet göstereceğimiz beş dalda yoğun bir çalışma temposuna girdim.

26 Şubat 1975 tarihinde "taahhütname" imzaladığımız sendikalara birer mektup daha gönderdim.

Mektup;

Ülkemizde ilk kez sizlerin önderliğinde gerçekleşen bu yüce sanatsal görevimizi bütünüyle, sağlıklı ve istenilen amaç çerçevesinde yürütebilmemiz, uzman elemanlardan oluşan sahnemizin çalışma yöntem ve biçimine bağlıdır. Ancak, sizlerin kıvanç duyabileceğiniz bir kurum olabilmesi, sahnemizle bütünleşmenize ve eksiklerimizi eksikleriniz olarak kabullenmenize de bağlıdır. Buna göre:

a- Siz sayın genel başkanın, sendikal görevlerinin yoğun ağırlığı içinde bir de bu işle uğraşacak zamanınız bulunmadığı takdirde, tam yetkili bir kişinin, temaslarımızı ve belli durumlarda bilgi verme işlemini sağlıklı sürdürebilmemiz adına geçici yönetim kurulu üyesi olarak atamanızı dileriz.

b- Pay oranına mahsuben yatırılacak olan paranın hangi bankaya ve kimin adına yatırılacağını saptanmasını dileriz.

c- Yönetmeliğin okunup onaylanmasını dileriz.

d- Ortaklığın ne biçimde sürdürüleceğinin saptanmasını dileriz.

e- Pay oranı olarak sendikanızın ayırdığı limitin ve ödeme biçiminin saptanmasını dileriz.

f- Bizden, sahnemiz adına istekleriniz varsa saptanmasını dileriz.

Yukarıda belirttiğimiz durumların açıklığa kavuşması zorunluluğunun acilliğini takdir edersiniz. Bunun için bir an önce karara bağlanmasını tiyatromuz adına rica ederiz.

26-Şubat-1975

Saygılarımızla

Çağdaş Sahne Genel Yönetmeni

Sendikalar kararlarını vermişler, taahhütname imzalamışlardı. Bu işe inanıyorlardı. Kararlıydılar ama ödeme konusunda gecikiyorlardı. Bu nedenle tüm iyi niyetiyle ödeme yapmamı bekleyen salon sahibine ilk ödemeyi yapamıyordum. Benimse birikmiş tek kuruşum yoktu. Bu yaşimde hâlâ ailemle yaşıyor, destek alıyordum.

Çağdaş Sahne'nin kuruluş çalışmaları devam ederken, Tuncer Necmioğlu Oyuncular Birliği'nden ayrılmıştı ve tiyatro dağılmış gibiydi Emekli Sandığı'na ait bu güzel yapıdan çıkmaları halinde başka amaçla kullanılacağından endişe duyuyorlardı. Hiçbir özel tiyatronun böyle bir salona sahip olamadığını, binanın iş yerine dönüştürülmemesi gerektiğini söyleyen Yılmaz Onay ve bazı arkadaşlar burayı bana devretmeyi önerdiler. Öte yandan sendikacılar taahhüt ettikleri ortaklık hisselerine düşen payı henüz bankaya yatırmamıştı. Sezonu kaçırabileceğimizi, böyle giderse bir yıl kaybedebileceğimizi söylemiştim. Oyuncular Birliği'nin kiracısı olduğu salon her şeyiyle güzeldi ve yeniydi. Tiyatro yapmak için malzemeler hazırды. Gerekli spot vs gibi malzemeler almama gerek yoktu. Oysa benim anlaştığım Batı Han'daki salonun inşaatı henüz bitmemişti. Üstelik buranın kirası daha ucuzdu. Oyuncular Birliği nasıl olsa bitmişti. Yılmaz'ın yaklaşımı ve açıklamaları oldukça sağlıklıydı. İkna oldum. Yapılan öneriyi

sendika başkanlarına anlattım. Başka ortak olsun istemediler. Her ne kadar ilerici-devrimci çizgi içinde olsalar bile, aynı amaç doğrultusunda (Çağdaş Sahne'nin sendikalara dayalı kuruluş amacı) yol almayan ve içlerinde tanımadığım kişilerin bulunduğu ortaklarla hedefe nasıl ulaşacağım konusunda kuşklarını ilettiler. Asıl söz sahibi ortakları tanıdığımı, bana güvence verdiklerini söyleyerek ikna ettim. Girdiğim yolda gelinen çizgiye saygı göstermek zorunda kaldılar.

Sendikacıların bu endişe ve uyarılarını, Oyuncular Birliği'nde söz sahibi, karar verici, egemen ortaklar olarak bildiğim, Yılmaz Onay ile daima ağabey diye hitap ettiğim İhsan Sanıvar'a ilettim. Tüm güçleriyle yapacağım her türlü çalışmaya yardımcı olacaklarına, tanımadığım kişilerin sorun yaratmayacağına söz verdiler. Değerli arkadaşlarım Yılmaz'ın ve İhsan ağabeyin söz vermişlikleri önemliydi. Onlara güvenerek hareket etmeye karar verdim. Sendikacılar inisiyatifi bana bırakmışlardı. Haliyle önümde bir engel yoktu.

Bunun üzerine, 11 Mayıs 1975 tarihinde; Oyuncular Birliği Tic. Ltd. Şti. adına şirket müdürü İhsan Sanıvar ve şirket yönetim kurulu üyesi Yılmaz Onay İle Çağdaş Sahne adına, genel yönetmen Erdoğan Akduman imzalı "Kira Kontratı" yaptık. Daha sonra anlaşıldı ki, Emekli Sandığı ile Oyuncular Birliği'nin yaptığı sözleşmede, salonu bir başkasına devretme hakları yokmuş. Emekli Sandığı'yla Oyuncular Birliği'nin yaptığı sözleşmeyi okumadığım için böyle bir maddenin olduğunu bilmiyordum. Öneri yapan arkadaşlar da farkında değilmiş. Madde yok sayılarak kira kontratı imzalamış olduk. Emekli Sandığı yetkilileriyle konuşuldu. Uzun uğraşlara rağmen salonun devri konusunda bir çıkış yolu bulunamadı. Devir mümkün olamayınca başka seçenekleri konuşmaya başladık. Sonuçta; benim Oyuncular Birliği Tic. Ltd. Şti. ortağı olmam ve ondan sonra adının Çağdaş Sahne olarak değiştirilmesi, genel yönetmen olarak görevlendirilmem önerildi. Önerileri Fehmi Işıklar ve diğer imzacı Sendika Genel Başkanlarına ileterek olurlarını aldım. Taahhütnamede imzası olmayan Yol İş Sendikası yönetim kuruluyla baştan beri görüşüyordum. Girişimlerle ilgileniyor, destekleyeceklerini söylüyorlardı ama işlerinden dolayı biraz uzak düştüler. Genel sekreter Rafet Altun, yönetim dışında, kişisel

olarak oldukça yakın ilgi gösteriyordu. Dolayısıyla onun da önerilerini ve olurlarını aldım.

İş ciddileşince, Oyuncular Birliği'nin borç miktarının yüksek olduğunu gördüm. Buna karşılık tiyatro için gerekli spotlar vs gibi malzemeler hazır. Ancak borç, malzemelerin fiyat tutarlarının çok üstündeydi. Geçen süre içinde daha önce sözleşme yaptığım Batı Han'daki inşaat, verilen sürede bitirilememiş ve devam ettiğinden sözleşme şartları geçerliliğini koruyordu. Bu yüzden bir ay içinde getireceğimi söylediğim para konusunda mal sahibinin esnek davranışı inşaat bitimine kadar uzamıştı. Buna rağmen karşılıklı anlaşarak o salonla ilişkimi kestim. (Batı Han'da bulunan o salon daha sonra dükkânlara dönüştürüldü. Harika bir tiyatro salonu yok oldu. Çok üzüldüm.)

Çağdaş Sahne Resmen Kuruldu

Hayallerimin bir an önce hayata geçirilmesi tutkusu, beni Oyuncular Birliği şirketiyle birleşme çizgisine getirmiş oldu. 13 Haziran 1975 tarihinde protokol imzaladık.

Protokol

Bir yanda Oyuncular Birliği Tic. Ltd. Şti.'nin tiyatrosu olan Oyuncular Birliği Tiyatrosu, diğer yanda Çağdaş Sahne, 1975-1976 sezonundan itibaren birleşmiş bir tiyatro olarak hareket etmek üzere aşağıdaki kararlar çerçevesinde anlaşmışlardır:

1- Çağdaş Sahne kuruluşunun şirket ortakları olacak olan ortaklar, Oyuncular Birliği Tiyatrosunun kuruluşu olan Oyuncular Birliği Tic. Ltd. Şti.'nin bir kısım hissesini alarak bu şirketin ortağı olacaklardır.

2- Buna karşılık Oyuncular Birliği Tic. Ltd. Şti.'nin tiyatrosu, sezon başından itibaren "Çağdaş Sahne" adı altında yürüyecektir ve bu tiyatronun işleyişi, Erdoğan Akduman'ın genel yönetiminde ve Çağdaş Sahne için hazırlanmış olup şimdi yeni duruma intibak ettirilen iç yönetmelik çerçevesinde olacaktır.

3- Böylece bu iki kuruluş birleşerek tek şirket ve tek tiyatro şeklinde faaliyet gösterecektir.

4- Ancak 1. maddedeki hususun gerçekleşmesinden önceki geçiş döneminde sezonun yaklaşması dolayısıyla haziran ayından itibaren tiyatro olayı, Çağdaş Sahne olarak tek tiyatro

olmaya yönelmiş ve tiyatronun yönetimi o tarihten itibaren de 2. maddedeki gibi Erdoğan Akduman'ın yönetimine verilmiştir. Bu nedenle tiyatronun faaliyet yeri olan Emekli Sandığı Lale Sitesi binasının tiyatro ünitesinin yönetimi de gelir ve gider sorumlulukları ile birlikte Erdoğan Akduman'ın uhdesine verilmiş olmaktadır.

5- Oyuncular Birliği Tic. Ltd. Şti.'nin 13 Haziran 1975 günündeki blançosu protokolün ekidir.

<i>Oyuncular Birliği Tic. Ltd. Şti. adına</i>	<i>Çağdaş Sahne adına</i>
<i>İhsan Sanıvar, Yılmaz Onay, Vakıf Özkul</i>	<i>Erdoğan Akduman</i>

Yasal izlek yerine gelsin diye Yılmaz Onay'ın hissesinden sembolik bir hisse bana aktarıldı. Amacım patron-tiyatrocu olmak değildi. Hayalini kurduğum sanat kurumunu hayata geçirip kurumlaştırmaktı. Zaten sendikalarla bu amaçla yola çıkmıştım.

Bina cephesinde bulunan Oyuncular Birliği yazı ve amblesini söktürerek değerli bir arkadaşımın tasarımı olan Çağdaş Sahne amblesini ve yazısını astırdım. Oyuncular Birliği'nden kalan tüm oyuncu arkadaşlarla teker teker konuşarak kimiyle Çağdaş Sahne koşulları altında yeniden anlaştım; kimiyle anlaşamadım, yollarımız ayrıldı. Beş sendikayla ilişkilerim doğrultusunda daha önce görüştüğüm bazı oyuncularını kadroya aldım. Faaliyet göstereceğimiz diğer alanlar için önceden başladığım girişimlerimi hızla devam ettirdim.

Çağdaş Sahne Genel Yönetmeni: Erdoğan Akduman

Genel Yönetmen Yardımcısı: Zülal Aksoy

Araştırma, Değerlendirme Kurulu Başkanı: Yılmaz Onay

Film-Sinema Genel Yönetmen Yardımcısı : Vecdi Sayar

Müzik Genel Yönetmen Yardımcısı : Tahsin Şakraker

Sanatsal İşleyiş Genel Yönetmen Yardımcısı, Çocuk Tiyatrosu, Sanatsal Gösteriler ve Tartışmalar bölümlerine kısa zamanda profesyonel görevlendirme yapamadım. Eksiklerimize rağmen Çağdaş Sahne'yi, sezona hazır hale getirdim. Herkes işine dört elle sarılmıştı. Her şey oldukça iyi gidiyordu. Üyelik sistemini başlattım ve binlerce üyemiz oldu.

Beş sendikanın Yönetim Kurulu Başkanları ile yaptığım görüşmeler, aldığımız kararlar ve imzalanan “taahhütname” boyut değiştirmiş oldu. Varılan sonuç itibarıyla sendika başkanları Fehmi Işıklar hariç, taahhütname şartlarında gevşek davranmaya başladı. Çağdaş Metal İş Sendikası adına Ekrem Aydın 50 hisseyle (elli bin lira) katılma kararı aldı. Ama bu hisse sendikanın DİSK’e katılma sürecinin başlamasıyla sonraya bırakıldı. Rafet Altun, 25 hisse almak için yirmi beş bin lira verdi. Fakat bu hisse bir türlü yasallaşmadı. Oyuncular Birliğini’nin bütün eski ortakları Çağdaş Sahne’nin de ortağıydı. İçinde bulunduğum ortaklar kurulu her toplantısında bir nedenle fiili ortaklığı karara bağlayamadı. DİSK’le ve Maden İş Sendikası ile daha yakın ilişki içine girdim. Geline bu noktada onlarla birlikte hareket edeceğimi, Çağdaş Sahne’yi ülke geneline yayma projemi ve diğer düşüncelerimi ısrarla tekrar tekrar anlatıyordum. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, projemi yönetim kurullarına götürme kararı alarak beni İstanbul’a davet etti. Toplantıda, yönetim kuruluna hayalimi detaylarıyla anlattım. Soru-cevap şeklinde devam eden görüşme oldukça verimli geçti. Böyle bir projenin hayata geçebileceği görüşü ağırlık kazandı. Konuyu şekillendireceklerini ve yeniden bir araya geleceğimizi söylediler.

Sezon Başlıyor...

Yusuf ile Menofis oyunu ile sezonu açmaya karar verdik ve provalar başladı. Bilet Ücretleri,

Normal bilet ücreti:

Tam: 20.25 TL. - Sendikalı işçi: 12.25 TL. - Öğrenci: 12.25 TL.

Üyelik kartı ücreti: 15 TL.

Çağdaş Sahne adına yapılan tüm gösteriler üyeler için:

Tam: 10.25 TL.- Sendikalı işçi: 7.75 TL. - Öğrenci: 7.75 TL.

YUSUF İLE MENOFİS

Yazan : Nazım Hikmet

Dramaturgi : Çağdaş Sahne

Yöneten Yılmaz Onay

Müzik : Maksut Göksu
Dekor, Kostüm Vecdi Sayar, Sinan Çetin
Gitar : Ferhat Livanelioğlu
Flüt : Atilla Candere

(Sinan Çetin aynı zamanda fotoğraflarımızı çekiyordu.)
Yoğun emek ve yeni oluşumun heyecanıyla devam etti provalar...

Cezaevinden bugüne süren ve inatla devam ettirdiğim hayalimin sahne ışıkları önündeki ilk ürünü nihayet seyirciyle buluştu. Oyun beğeni ile karşılandı. Daha sonra *Yusuf ile Menofis*'in galasını yaptık. Kemal Türkler başta olmak üzere DİSK yönetim kurulu, İstanbul'dan galaya geldiler. Fehmi Işıklar, Ekrem Aydın, Ali Kaya, Rafet Altun, Mükremin Mungan ve diğer ilişki içinde olduğum sendikaların genel başkanları, yönetim kurulu üyeleri, eleştirmenler, sanatseverler... 500 kişilik salonu doldurdular. Gala gecesi verilen kokteyl, oyun kadar coşkuluymuştu. Aşırı yorgundum ama bin yorgunluğa değermişti. Tüm kadro gururluyduk.

Çağdaş Sahne ismi daha ilk oyunumuz ve diğer faaliyetlerimizle birlikte çok kısa zamanda toplumda saygın bir yer kazandı.

Çocuk Tiyatrosu:

Samed Behrengi'nin *Küçük Kara Balık* hikâyesi, değerli dostum Dinçer Sezgin tarafından oyunlaştırılarak seyirci karşısına çıkarıldı.

Yöneten: Ziya Demirel

Sinema:

Film gösterim makinesi alındı. Bu dalda genel yönetmen yardımcısı Vecdi Sayar'ın çalışmalarıyla film gösterileri başladı.

Müzik:

Tahsin Şakraker ve Adil Pınarcı önderliğinde müzik icrası ve üretimi için ekip kuruldu.

Konserler-Resitaller:

Ruhi Su-Sümeýra Çakır, Cem Karaca, Timur Selçuk, Rahmi Saltuk, Tülin Nutku-Kadınlarımız (Türkü, Şiir, Slayt) ile dizi halinde devam etti.

Söyleşiler-Açık oturumlar:

“Devrimci Tiyatro-Ulusal Tiyatro”, “Devrimci Kültür Politikası ve Devrimci Sanat”, “Devrimci Müziğin İşlevi”, “Devrimci Kültür ve Plastik Sanatlar”, “Türkiyede Devrimci Sinemanın Varoluş Koşulları ve Güney’in Sineması” gibi konuları içerdi.

Beş ayrı dalda faaliyet alanımız olduğu için yoğun bir çalışma temposu içindeydim. Buna rağmen ikinci oyun olarak faşizm ve demokrasiyi konu eden bir oyun bulunacak ve oyunu ben yönetecektim. Uğur Mumcu ile konuşarak bir ya da birkaç oyuncuyla kotarılabilecek düşüncemi açtım. Konuyla ilgilendi ve böyle bir oyun yazabileceğini söyledi. Bu arada Çağdaş Metal İş Sendikasının ünlü Bursa grevinin oyunlaştırılması gündeme geldi. Sendika genel başkanı Fehmi Işıklar’ın onayını alarak harekete geçtik. Yazılacak oyunu Yılmaz Onay’ın sahneye koymasına kararını aldık. Nihat Asyalı’dan oyunu yazmasını rica ettik. Oyuncu arkadaşımız Yusuf Dağüstün ve diğer birkaç arkadaş yazı ekibine katıldı. (Kasım 1975’in ilk haftası) Fehmi Işıklar her şeyi teybe anlattı. Böylece benim yönetecek olduğum, faşizm ve demokrasi konulu oyun sonraya bırakıldı.

Grev oyununun yazımı gecikiyordu. *Yusuf ile Menofis*’ten sonra ikinci oyunumuzun mutlaka devreye girmesi şarttı. Bu konuda yazar arkadaşları sıkıştırmaya başladım. Oyun metni ham haliyle provaya girdi.

Yönetmen, oyuncu eksikliği nedeniyle *Grev* oyununda benim de oynamamda ısrar etmişti. Bir süre provaya girdim ama öylesine yoğundum ki, gece geç saatlere kadar çalışıyor, sabah erken yeniden işe koyuluyordum. Zaten aynı gerekçe ile *Yusuf ile Menofis*’te rol almamıştım. Provaları aksatmak zorunda kaldığım için bir süre sonra *Grev*’deki rolümü bıraktım. Oyunun provaları uzadı. Geciktikçe gecikiyorduk.

Bir an önce seyirci önüne çıkması için Yılmaz'ı sıkıştırmaya başladım.

Aslında, *Yusuf ile Menofis*, seyirci karşısına çıktıktan bir süre sonra, Yılmaz'la aramızda soğuk rüzgârlar esmeye başlamıştı ama üzerinde fazla durmuyordum. Çağdaş Sahne için hazırladığım yönetmelik ve bazı çalışma yöntemleri konusunda uyum içinde değildik. Oysa hazırladığım bütün rapor, plan, yönetmelik ve ileriye dönük düşüncelerimi, Oyuncular Birliği'nden kalma ortaklık statüsündeki arkadaşlara sunmuştum. O dönemde; bütün çalışmalarım kabul görmüş, övgüyle karşılanmış, her türlü desteği verecekleri güvencesini almıştım. Övgüyle kabul edilen çalışmalarım, "Çağdaş Sahne"yi saygın bir kurum yaratma çizgisine dolduzdiz götürürken eleştirilere maruz kalıyordu.

Yılmaz'la aramızdaki çelişki giderek büyüdü. Sevdiğim, saydığım, değerli, nitelikli arkadaşım Yılmaz Onay. Onunla uzlaşamayacağım aklımdan bile geçmezdi. Aklımdan geçmeyen yeni yaşıyordum ve bunalmaya başlamıştım. Bunun üzerine gelişmeleri Fehmi Işıklar'la paylaşarak aracı olmasını, hakemlik yapmasını rica ettim. Üçümüz bir araya geldik. İkimizi de dinledikten sonra, "Her şey eskisi gibi olsun," dedi. Olmadı... Her şey eskisi gibi olmadı. Ortaklar kurulu, yönetim kurulu toplantılarında yıpratılmaya çalışılıyordum. Halbuki bazı ortaklar projeler hayata geçince görüyordu. Seyirciler bile onlardan daha iyi takipçiydi. Esasen Yılmaz Onay, İhsan Sanıvar ve diğer ortakların başka iş alanlarında ya iş yerleri vardı ya da maaşlı çalışıyorlardı. Bu bakımdan yaptığım işe tam anlamıyla vâkıf değildiler. (Ya da bana öyle geliyordu. Belki de her şeyin farkındaydılar.) Bir tek ben tüm benliğimle buraya bağlıydım. Oyuncular Birliği'nden kalma, kendilerine göre tiyatro anlayışlarıyla bir araya gelmiş ortaklar belki de kendi açılarından haklıydılar. Ama benim çizgim farklıydı. Nasıl bir işe girdiğimi yeni yeni anlamaya başladım. Sendika genel başkanları, Rafet Altun, Ekrem Aydın ve Ali Kaya'nın uyarıları karşılığını bulmuştu.

Tiyatro sanatını iyi bilen değerli dostum Yılmaz Onay diğer ortaklara söz geçirebilecek ağırlıktaydı. Birlikte hareket edebilseydik her şey çok daha kolay olacaktı. Fakat olmadı. Başlarda iyi anlaştığım arkadaşım şimdi çelişiyorduk.

1976 yılı ocak ayı olmuş, *Grev* oyunu henüz seyirci karşısına çıkamadığı gibi ağır aksak ilerliyordu. Yönetmeni sözlü olarak birkaç kez uyarmıştım. Bir şey değişmeyince işi resmiyete döktüm. Yazışmalarımız “sizli-bizli” oldu.

18 Ocak 1976 tarihli yazılı uyarıma, Yılmaz Onay rahatsız olduğu birçok şeyi de içine katarak karşılık verdi.

Ortaklar kurulu ve yönetim kurulunda verdiğim mücadeleden yorulmuş, yıpratılma sürecinde iyice hırpalanmıştım. Yılmaz’ın eleştirileri bardağı taşıran damla oldu. Sinir harbi içinde görev yapmaya çalışmanın anlamı yoktu. Yanılgımın üzerine gitmek, onları hayalime inandırmak için verdiğim çabadan fazlasıyla bitap düştüm ve genel yönetmen görevimden istifa ettim.

İstifamdan sonra 21 Ocak 1976 tarihinde Yılmaz Onay, “Genel yönetmenin hemen görev bırakması, olayın derhal batması demektir. Oysa kendisinin ‘çeliştiğini’ tek gerekçe olarak gösterdiği benim ayrılmam, bu durumda olay için en az zararlı çözüm olacaktır.” ifadesini kullanarak görev, yetki ve sorumluluk pozisyonlarından derhal istifa ettiğini yazılı olarak açıkladı.

Halbuki “çeliştiğini tek gerekçe olarak gösterdiği” diye devam eden cümlesi tam olarak gerçeği yansıtmıyordu. Alınganlık yapmış, her şeyi üzerine almıştı. Kurul toplantılarında istediklerimi, taleplerimi kabul ettiremediğim ve önümün kesilmeye çalışılmasıydı asıl olan. Buna bir de Yılmaz’la olan çelişkim eklenince dayanılmaz boyutlara ulaşmıştı. Böylece her şey ikimizin arasında cereyan ediyormuş gibi bir havaya büründü.

22 Ocak 1976 tarihinde, 18 Ocak 1976 tarihli eleştiri yazısına cevap vererek istifamda ısrarımı sürdürdüm.

Karşılıklı istifalar birdenbire diğer bazı ortakları hareketlendirdi. Rica görüşmeleri başladı. Sonuçta Yılmaz’la baş başa oturarak genel prensiplerde anlaştık ve ikimiz de görevlerimize geri döndük. Gergin hava biraz yumuşadı.

Diğer unsurlar göz ardı edilerek, iyi niyetinden asla şüphe etmediğim değerli arkadaşım Yılmaz’la karşı karşıya gelmek beni fazlasıyla üzmüştü. Oysa birinci derecede ona güvenerek birleşme önerisini kabul etmiştim. Sinirlenince “kuş-tavuk”

gibi sözcükler kullanan, kalp kırmaktan çekinen, kendine has özellikleri olan bu değerli insanla iş içinde uzlaşmaz duruma gelmek; öyle sanıyorum ki ülkenin içinde bulunduğu durumla, o günün şartlarında devrimci örgütlerin yapısıyla açıklanabilir.

Sendikalarla olan bağımlı güçlendirerek organik bütünlüğü sağlamak adına sürdürdüğüm girişimlerime kaldığım yerden devam ettim. Maden-İş Sendikasıyla yeniden irtibata geçtim. Olaya katılma düşünceleri ağırlık kazandı. İstekleri üzerine bir rapor yazarak gönderdim. 29 Ocak 1976 tarihle gönderdiğim yazıyı aynen sunuyorum.

Maden-İş Sendikası Genel Başkanlığına,

Amaç: “Çağdaş Sahne”, işçi sınıfının ekonomik örgütsel kurumu olan sendikalarla bütünleşerek, her alanda eğitim gereksinmesini karşılamak ve işçi sınıfının mücadelesinde kesin ve gerekli yerini almak için kurulmuştur. Bu gerçekten hareketle işçi sınıfının estetik kavrayış ve açıklanışını somutlaştırmak, mücadele yöntemimizin ilk ve en önemli vazgeçilmez adımı olacaktır.

Bugüne kadarki faaliyet ve geleceğe dönük düşüncelerimiz; “Çağdaş Sahne” için tiyatro, çocuk tiyatrosu, müzik, film, açık tartışmalar dizisi alanlarında faaliyetlerini sürdürmektedir.

Tiyatro alanında: İlk oyunumuz Nazım Hikmet’in Yusuf ile Menofis adlı yapıtıdır. Tarih boyunca, ezenler kendi hâkimiyetlerini sürdürebilmek için din, hukuk vb gibi kurumları kendi çıkarları adına ve ezilenler üzerinde “afyon” olarak kullandıklarını ve bütün bunlara rağmen ezilenlerin mücadelesini tarihin akışı içinde asla durduramayacağını anlatıyor

İkinci oyunumuz Gerhart Hauptmann’ın İsyan (Dokümacılar) adlı yapıtıdır. İşçi sınıfının 1844’lerdeki örgütsüz ve kendiliğinden gelişen ayaklanma hareketinden yola çıkarak, örgütlü mücadelenin zorunlu olduğunu anlatıyoruz.

Üçüncü oyunumuz Grev. (Şubat ayı sonlarında sergilenenecektir ve provalarına devam edilmektedir.) Ülkemizdeki

işçi sınıfının mücadele gerçeğini ve mücadelenin perspektifini, genel olarak tarihsel planda, özel olarak ise 12 Mart sonrasındaki büyük burjuvaziye karşı mücadelede oluşan bir grev-lokavt olayı, belgeleri üzerinden sahneye getiren, böylece sınıf mücadelesi meselemizi, emperyalizm ve faşizm mücadele pratiği ile birlikte sergilemeye çalışan bir oyun. Bu çerçevede içinde sarı sendikacılık ve devrimci sendikacılık gerçekleri de yer alıyor.

Dördüncü oyunumuz, Uğur Mumcu'nun yazımına başladığı "faşizm ve demokrasi"yi konu alıyor. (İsmi henüz belli olmadı.) Hâkim sınıfların günümüzdeki siyasal biçimlenişinin ve bu biçimleniş içinde kullanılan yöntemlerin ve işçi sınıfının mücadelesine karşı neyi nasıl uyguladıkları anlatılmaya çalışılıyor. (Bu Mart ayı sonlarında sergileniyor.)

Çağdaş Sahne, tiyatro bölümünün bu yılki ürünleri yukarıdaki oyunlardan oluşuyor. Ve bundan sonraki çalışmalar da yine aynı biçimde işçi sınıfının mücadelesinde sanatın işlevini bilerek ve bilinçle kullanabilme yolunda olacaktır.

Çocuk Tiyatrosu Bölümü: Bu yıl İranlı devrimci yazar Samed Behrengi'nin Küçük Kara Balık adlı masalını Dinçer Sezgin'in oyunlaştırması ile sergiledik ve haftada iki kez tekrarlanmaktadır. Oyunun gerekli ilgiyi görmesi üzerine bu yıl ikinci bir oyun çalışmasına gerek kalmayacaktır. Önümüzdeki yıl için oyun araştırmalarına girilmiştir. Bu bölümde çocuk tiyatrosu konusunda uzmanlaşmış sanatçılar yetiştirip, sorunu ciddi bir yaklaşımla açıklığa kavuşturarak görevimizi bilerek ve bilinçle yerine getirmek çabasındayız. Böylece ayrı ve sürekli bir kol oluşturmuş olacağız.

Müzik Bölümü: Şimdilik ilerici-devrimci sanatçılarla işbirliği yapıp her 15 günde bir konserler vererek çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Ruhi Su, Sümeyra Çakır, Rahmi Saltuk, Timur Selçuk, Tülin Nutku, Feyzullah Çınar, İsmail vb gibi sanatçılar, konserler dizimizi oluşturuyor.

Giderek çalışmalarına başladığımız "Çağdaş Sahne Halk Müziği Gurubu" oluşturulacaktır. Bunun da ön çalışmaları başlamış bulunuyor. Böylece işçilerin grev, lokavt, toplu sözleşme, çeşitli uyuşmazlıklar ve moral çalışmaları vb gibi

gelişim ve oluşum evrelerinde gurubumuz, her zaman katkıda bulunabilecek düzeye erişecek ve ülkemizin her yerinde işçi sınıfının hizmetinde çalışmalarını sürdürebilecektir.

Film Bölümü: Bu gün için Ankara Sinematek derneği ile işbirliği yapmaktadır. Anti-faşist ve ilerici-devrimci özü olan yerli ve yabancı filmler dizisini her hafta üç seans olmak üzere seyircilerimize sunmaktayız. Çağdaş Sahne ön hazırlıklarını bitirmiş olduğu film çekimlerine de çok kısa süre sonra başlayabilecektir. Bu konuda bazı sendikalardan teklifler de gelmektedir. Kendilerine raporlar verilmiştir. Grev, lokavt, toplu sözleşme ve sendikal çalışmaları; işçinin çeşitli sosyal gelişimlerini ve diğer alanlardaki toplumsal olayları filme alarak dokümanter-kurgu film çalışmalarına geçilecektir. Bu çalışmaların yanı sıra uzun metrajlı filmler çekilecektir. Bu filmler, işçi sınıfının sorunlarıyla ilgili olacak ve normal sinema seyircisinin de görmesi sağlanacaktır. Böylece geniş halk kitlelerine de ürünlerimiz gösterilmiş olacaktır.

Açık Tartışmalar Dizisi: Her 15 günde bir tekrarlanmaktadır. İlk olarak Yusuf ile Menofis oyununun açık tartışması yapılmıştır. Daha sonra, "Devrimci Müziğin İşlevi" tartışıldı. Bundan sonra ilan edilmiş program şöyledir: "Devletin Kültür Politikası ve Devrimci Sanat", "Türkiye'de Devrimci Sinemanın Varoluş Koşulları, Yılmaz Güney'in Sineması", "Devrimci Tiyatro-Ulusal Tiyatro", "İsyen Oyunu Üzerine", "Devrimci Kültür ve Plastik Sanatlar", İşçi Sınıfı Mücadelesinde Tiyatronun Yeri", "Grev Oyunu Üzerine" vb gibi konuları kapsıyor. Önümüzdeki yıl daha da yaygınlaştırılarak işçinin bizatihi katıldığı bir yöne kaydırılacaktır.

Bu çalışmalar yanı sıra yayın ve plak basımı hazırlıklarına da başlanmıştır.

Böylece işçinin eğitime geniş boyutlar içinde ve çok yönlü sanatsal uğraşlarla katkıda bulunabileceğimizi düşünmekteyiz.

Olanaklar elverdiği oranda bu uygulamalarımız ve düşüncelerimizi Türkiye çapında yaygınlaştıracacağız. Şöyle ki; işçilerin yoğun olduğu alanlar saptanacak, bölge sınırları çizilecek ve her bölgede yukarıda sayılan faaliyetler sürdürülecektir. Böylece düşünüldüğü üzere, yedi bölgede "Çağdaş

Sahne” kurulmuş olacaktır. Her bölge yaz ayları süresince kendi ürünlerini diğer bölgelerde sergileyecektir. Bu bölgeleşme gerçekleştiği takdirde yönetim biçimi değişecektir. Ve merkez yönetim kurulunca idare edilecektir. Ayrıca her bölgenin başına merkez yönetim kurulundan yöneticiler yerleştirilecek ve her bölge kendi içinde iç işleyişini kuracaktır. Böylece işçi sınıfı ile organik bütünlüğü ülke çapında yaygınlaştırmış ve eğitimsel çalışmaları sürekli ve işçi ile iç içe sürdürmüş olabileceğiz. Bunun gerçekleştirilebilmesi elbette sendikalarla olan bağımızın niteliğine bağlıdır.

Personel durumu: Çağdaş Sahne’nin kadrolu, idareci ve sanatçı sayısı 17 kişiden oluşmaktadır. Yevmiyeli eleman sayısı ise 14 kişidir. (Yevmiyeli kadro hizmet gördükleri gün ya da belli götürü hizmet karşılığı ücret almaktadırlar.) Çocuk tiyatrosu kadrosu ise 20 kişiden oluşmaktadır. Ve bu günün koşullarında tümü yevmiyelidir.

İşleyişin yapısı: Ortaklar kurulu yılda en az iki defa zorunlu toplantı yapar. Ortaklar kurulu; genel yönetmen, şirket müdürü, araştırma değerlendirme kurulu başkanı görevlerini yürütecek olan üç kişiyi seçer.

Genel yönetmen, tüm faaliyetlerin organizasyonu, yürütülmesi ve değişen ve gelişen şartlara göre uygulamalardan sorumludur. Ve her bölümün başında o bölümle ilgili genel yönetmen yardımcıları bulunmaktadır ve genel yönetmene karşı sorumludurlar. (Bu günkü koşullarda bu yardımcılar kadro içinden ve ek görev verilerek görevlerini sürdürmektedirler.)

Şirket müdürü, şirketin tüm maliye, sigorta, banka kasa durumları, Ticaret Bakanlığı, Ticaret Odası vb gibi mali işlerin yürütülmesinden sorumludur.

Araştırma ve değerlendirme kurulu başkanı, oyun seçimi, gerekli dokümanların sağlanması, yurtiçi ve yurtdışı sanat faaliyetlerinin araştırılması ve Çağdaş Sahne adına değerlendirilmesinden sorumludur.

“Çağdaş Sahne” Erdoğan Akduman tarafından oluşturulan, sendikalara dayalı, “Oyuncular Birliği”nin birleşimi ile ve “Çağdaş Sahne” adını alarak 1975-1976 sezonunda, sendikalarla organik bütünlüğü gerçekleştirmek ve işçi sınıfının

eğitimsel çalışmalarına katkıda bulunarak “Kültür Merkezi” olma sürecine girmiştir.

(NOT: Yazının devamı bundan sonra gelir-gider dökümüne aittir. Ek olarak yönetim şeması bulunmaktadır)

29.1.1976

İmza

Çağdaş Sahne

Genel Yönetmen

Erdoğan Akduman

Oyun broşürleri ve üye giriş kartı.

Nihayet, GREV

Metin yazımı	: Nihat Asyalı, Yusuf Dağüstün, Çağdaş Sahne çalışanları.
Belgesel Çalışma	: Fehmi Işıklar ve sendika personeli.
Dramaturgi	: Ekip çalışması
Yönetim	Yılmaz Onay
Yönetim Yardımcıları	: Yaman Altınok, Halil Esen
Müzik	: Maksut Göksu (Bir Hazin Hürriyet-Nazım Hikmet)
Yusuf Dağüstün (Harbolaki ve İşçi Düğünü-A.D)	
Müzik yönetimi	: Maksut Göksu
Müzik Yön. Yard.	: Adil Pınarcı
Sahne Tasarımı	Vecdi Sayar
Yapım Yönetimi	: Halil Esen
Yapım Yön. Yard.	: Hikmet Çelik
Slayt Yapım	: Sinan Çetin
Işık	: Süleyman Yüksel,
Sahne Teknisyenleri	: Şaban Yağlı, Mehmet Doğan

Başta işçiler olmak üzere, oyun herkesçe beğeniyle karşılandı. Diğer faaliyet alanlarını da hayata geçirmiştik ve çalışmalarımız başarıyla devam ediyordu. Sezon boyunca da sürdü.

Grev oyunundan sonra, *İsyan (Dokumacılar)* oyununun provasına girildi.

İsyan (Dokumacılar)

Yazan	: Gerhart Hauptmann
Çeviri	: Hüseyin Salihoğlu
Yöneten	: Erdoğan Akduman
Dekor	: Vecdi Sayar
Müzik	: Ferhat Livanelioğlu

İşyan: Halil Esen, Köksal Engür, Cevza Şipal.

Seyirciyle buluşan *İşyan* da beğeniyle karşılandı.

İç huzursuzluğumuz dışında her şey oldukça iyi gidiyordu. Tüm çalışanların toplamı, doksan kişiye yaklaştı. Üye sayımız altı bine ulaştı. Sezon başarıyla kapandı.

Grev oyunu ile ara turneler planladım. Bazı yerlerde oynadık bazılarında yasaklandık.

Bursa ve Balıkesir turneleri Maden-İş Sendikası tarafından organize edilmişti. Maden-İş Sendikası adına Kemal Türkler vekili Avukat Ali Turan Hür tarafından Bursa'da yasaklanan oyun için dava açıldı. Danıştay 12. dairesinin 10 Haziran 1976 tarihinde; "*Grev* adlı oyunun Bursa'da oynanmasına izin verilmemesi yolunda Bursa valiliğince tesis olunan işlemin iptali istemiyle açılan dava sonuna kadar yürütmenin durdurulması" oy çokluğuyla kabul edildi.

10 Haziran 1976 tarihinde *Grev* oyunu Balıkesir valiliğince yasaklandı.

Urfa-Siverek'de TSİP İl Teşkilat Başkanlığı tarafından organize edilen ve 19-20 Haziran 1976 tarihlerinde oynanması planlanan "*Grev*" oyunu, Valilik emri ve Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 14 Haziran 1976 tarihinde yasaklandı.

5. Yarımca Kültür ve Sanat Festivali'nde Grev yasaklandı. Akabinde bazı kuruluş ve kişilerin katılımıyla kınama bildirisi yayınlandık:

“Biz aşağıda imzası olan kuruluş ve kişiler, 5. Yarımca Kültür ve Sanat Festivali'nde yer alan Ankara Çağdaş Sahne'nin oyununun ve Süreyya Duru'nun Kara Çarşaf Gelin filminin Danıştay kararlarına rağmen, Milli Cephe iktidarının Kocaeli Valisi ve Emniyet Müdürü tarafından yasaklanması karşısında olayı sanat ve düşünce özgürlüğüne, anayasal haklarımıza, bağımsız Türk adaletinin yargılarına ve demokratik hukuk devleti ilkelerine indirilmiş yeni ve ağır bir darbe sayıyor ve tutumu Türk kamuoyu önünde şiddetle kınıyoruz.

Çağdışı film sansürünün yeni ve ağır hükümlerle değiştirildiği, tiyatro sansürünün fiili bir kural haline getirildiği, yasak olmayan kitapların toplatılıp yayıncılarının ve kitabevi sahiplerinin gözaltına alındığı ülkemizde artık temel özgürlüklerden söz etmek gülünç olmaya başlamıştır. Ancak biz bu tehlikeli tırmanışın -gülünç olmanın ötesinde- ciddi sonuçlar doğurduğunu, faşist baskının tüm öğeleriyle yerleştirmeye çalışıldığını görüyor ve kamuoyunu yeniden uyarıyoruz.

Bir ülkede demokratik özgürlükler var ya da yoktur. Bu özgürlüklerin varlığı halkın ve demokratik kuruluşların onlara sahip çıkmasına bağlıdır. Ülkemizde faşizmin yerleştirilmesine karşı çıkan tüm yurttaşları bu konuda açık bir tavır almaya çağırıyoruz.”

İmza

Sanatçılar Birliği, Sinematek Derneği, Tiyatro Emekçileri Derneği, İşçi Kültür Derneği, Karikatürcüler Derneği, Ankara Sinematek Derneği, Ankara Sanat Tiyatrosu, Çağdaş Sahne, Dostlar Tiyatrosu, Birlik Sahnesi, İstanbul Şehir Tiyatrolarından Bir Gurup, Yarımca 1. Ulusal Resin-Heykel Sergisi Jüri Üyeleri: Canan Çoker-Gürdal Duyar-Mehmet Pesen-Şadan Bezeyiş-Avni Öztüre Orhan Taylan, Mustafa N. Gürsel, Işık Yenersu, Leyla Çetin, Turhan Selçuk, Ömer Pekmaz, Ataol Behramoğlu, Çiğdem Özgüden, Vecdi Sayar, Mete Akalın, Fevzi Tuna, Semra Özdamar, Tunca Yönder, Onat Kutlar, Ali Özgentürk, Hakan Balamir.

Film gösterilerimiz de yasaklamalardan nasibini almıştı.

Bir hayli yol aldığımız DİSK’le olan görüşmelerim sırasında bazı ortaklar yeniden üzerime gelmeye başladı. Uyku zamanı dışında bütün her şeyimle kendimi verdiğim hayalimin içinde yeniden nefes alamaz duruma geldim. Kısa zamanda büyük yıpratıldım. Uğraşacak gücüm kalmadı. Daha fazla sabır gösterip mücadele edemeyeceğimi tam anlamıyla anladım. Her şeyiyle bana ait olan Çağdaş Sahne’den 1976 Haziran ayı itibariyle bu defa kesin olarak ayrılma kararı aldım.

2. bölge temsilcisi Ekrem Aydın, Çağdaş Sahne’de yaşananları ve istifa etmek zorunda kalma gerekçelerimi ayrıntılı olarak DİSK Genel Merkezi ve Maden-İş’e rapor halinde bildirmiş. Ayrılmamı hoş karşılamayan sendika yöneticilerine gerekçeli rapor sunmak istediğimde Ekrem bey kendi raporunun bir kopyasını bana iletti. Dolayısıyla yazmama gerek kalmadı.

Temmuz ayı itibariyle on sanatçı arkadaş, Çağdaş Sahne’nin yeni yönetimine uyarı mektubu yazdı. 25 Ağustos 1976 itibariyle hepsi istifa etti.

26 Ağustos 1976 tarihinde Ankara 17. Noter aracılığıyla uyarı mektubu gönderdim.

Çağdaş Sahne Yönetim Kurulu Başkanlığına ve Ortaklar Kuruluna

26 Nisan 1976 tarihinde Çağdaş Sahne genel yönetmenliği ve yönetim kurulu üyeliğinden istifa etme zorunluluğumdan sonra gerek Çağdaş Sahne içinde ve gerekse dışında oluşan, gelişen ve değişen durumlar hepinizin bilgisi dahilindedir. Sonuçta 25 Ağustos 1976 tarihinde Çağdaş Sahne emekçilerinden önemli bir kısmının bugünkü durumdan memnun olmadıklarını ve bu maceracılığı daha fazla paylaşmanın dünya görüşlerinin gereği -olayın sağlıklı ve bilerek ve bilinçle yürüyebilmesi adına- mümkün olmayacağını bildirmeleri ile zincirin önemli ve son halkası tamamlanmış bulunuyor. Buna rağmen ısrarla ve inatla bu şekli ile Çağdaş Sahne’yi yürütebileceğiniz hayalinden kurtulamayıyorsunuz, anlamlı olsa gerek.

Görülen odur ki bu yanlış ısrarınız ve bilinçsiz uygulamalarınız olayın sonunu hazırlamaktadır. Böylesi bir son sizi

sorumlulukların en önemlisi ile baş başa bırakacaktır. Çağdaş Sahne'nin kurucularından ve ortaklarından birisi olarak bu bilinçsiz ve sorumsuz tutumunuzun değişmemesi halinde Çağdaş Sahne'den bütün varlığım ile ve en kısa zamanda kopmak istediğim, dünya görüşümün zorunlu bir eylemi olacaktır.

Çağdaş Sahne'yi bu duruma düşürmenizi protesto eder, bilinçsiz, inatçı ve sorumsuz davranışlarınızdan bir an önce kurtulmanız gerekliliğini, en azından ülkemizin bugün içinde bulunduğu somut koşullar gereği, kabulünüzün bilincinde olmanız konusunda son defa hepinizi uyarmayı görev bilirim.

Keşideci

Erdoğan Akduman

22 Ekim 1976 tarihinde ortaklıktan ayrılma mektubu yazdım.

Çağdaş Sahne Yönetin Kurulu ve Ortaklar Kuruluna

Ankara

26 Ağustos 1976 günü 17. noter aracılığı ile Çağdaş Sahne yönetim kurulu ve ortaklar kuruluna gönderdiğim protesto ile Çağdaş Sahne genel yönetmenliğinden istifamdan sonra bilinçsiz, sorumsuz ve kuruluş amaçlarına ters düşen uygulamalarınızla süratle çıkmaza soktuğunuzu belirterek son defa uyarıda bulunmuştum.

Ancak gerek o güne kadarki sözlü uyarılarım ve gerekse noter aracılığı ile sunduğum son uyarım ısrarlı ve inatçı tutumunuzu değiştirmenize yetmemiş ve bugün kurum şahsiyetini kaybederek batma noktasına gelmiş bulunuyor.

Ortaklar arasında bir görüş birliği olmadığı baştan beri bilinmektedir. Kaldı ki diğer ortaklarla benim görüşlerimin uyuşmasının imkânsız olduğu uygulamalarla da somutlanmış oluyor. Böylece diğer ortaklar, aralarında görüş birliği olmasına karşın birlikte hareket edebilmeyi başarmaktadırlar. Benim için böylesi bir uyumun söz konusu olmadığı da gerek kişiliğim ve gerekse dünya görüşümün zorunlu bir ifadesidir.

Bu nedenlerle ortaklıktan derhal ayrılmak zorundayım. Gereğinin acilen yapılmasını ortaklar kuruluna bildiririm.

22.10.1976

Saygılarımla

Erdoğan Akduman

Yeni Şirket Müdürü atadılar. Onu neden böyle yaptın, bunu neden böyle yaptın sorgusuna çekildim. Gelir-gider hesapları dahil didik didik incelendim. En ufak bir açığımı bulamadılar. İleride ne olur ne olmaz diye şirket müdürü imzalı kâğıt aldım. Ve ceketimi alıp çıktım. Büyük emek verdiğim eserim Çağdaş Sahne defteri kapandı. Hayallerim tarihe gömüldü...

Kurduğum ilişkileri adım adım geliştirerek zamanla belirli bir çizgiye getirdiğim ve güvenlerini kazanarak inandırdığım sendika yöneticileri, ülke çapında düşündüğüm kültür-sanat projemi desteklemişlerdi. Bu amaçla, Çağdaş Sahne'yi kurmak için yola çıkılmıştı. Taahhütname imzalanmıştı. Gelişen olaylara, projemin içine başka unsurları da katmış olmama rağmen desteklemeye devam etmişlerdi. Keşke Oyuncular Birliği önerisini kabul etmeyip biraz daha sabır gösterseydim ve Çağdaş Sahne'yi istediğim şekilde kurabilseydim. Acele ettim ve sonuç itibariyle ceketimi alıp ayrılmak zorunda bırakıldım.

Öncü Sahne

Yakın ilişkide olduğum sendika yöneticilerine ne diyebilirdim? Ekrem Aydın'ın "Çağdaş Sahne'de yaşanan olaylar ve Erdoğan Akduman neden ayrılmak zorunda kaldı" konusunda DİSK ve Maden-İşe verdiği raporda her şey açık açık anlatılıyordu. Bir de benim tarafımdan sebep-sonuç anlatımına girmenin gereği, yararı olmayacaktı. Artık bir kez daha yeni kuracağım tiyatro için aynı şeyleri istemeye, sil baştan yapmaya ne cesaretim ne gücüm ne de hakkım vardı. Onların içinde olacağı bir kuruluş için yeniden yola çıkamazdım.

"Öncü Sahne" adını verdiğim yeni bir tiyatronun kuruluş hazırlıklarına başladım. Tiyatronun amblemi olarak, büyük ressam, değerli arkadaşım Orhan Taylan'ın bir resmini kullanmak istedim ve iznini alarak kullandım. Ne var ki, kuruş param yoktu. Buna rağmen bir yandan sermaye, bir yandan salon arayışına başladım.

Ankara-Küçükcesat semtinde, Karınca Sineması'nın pasaja dönüştürüleceğini öğrendim. Mal sahibiyle görüştüm. Hiç olmazsa belli süre salonu tiyatro olarak Öncü Sahne'ye kiralaması konusunda ikna ettim. Kötü gün dostu arkadaşlarım, İlhan Altıntaş ve Şevki Soy, imdadıma yetişti. İşadamı Zeki Uluyüce'yle tanıştırdılar. Onların sayesinde Zeki beyden borç karşılığı aldığım bonoları salon sahibine verdim. İlhan ve Şevki'nin, bu iki değerli dostumun maddi manevi yardımlarıyla Öncü Sahne salona kavuştu. Destekleriye ayakta durmaya çalıştı.

Aklımda bazı oyunlar vardı ama yıllık repertuar hazırlığı yapmamıştım. İlk oyun olarak tarafımdan yazılan *Büyük Gösteri* adlı oyunla perdeyi açma kararındaydım. Çağdaş Sahne'den ayrılarak beni yalnız bırakmayan sanatçı arkadaşlara takviye yaparak provaya soktum. Ekonomik sıkıntılar içinde ve oldukça güç koşullar altındaydık. Buna rağmen

kadro inanarak fedakârca çalışıyordu. En büyük güç kaynağım bu arkadaşlardı.

Afişlerimizi ve çizimlerimizi Abdullah Dinçsoy yaptı. Bu dostumun da katkılarını unutamam. Dayanışmanın, katkı vermenin unutulmaz bir örneğini de gişe görevlisinde yaşadım. Tiyatroya gişe memurluğu için gazetenin birine küçük ilan vermiştim. Gelenler arasında emekli memur olduğunu söyleyen bir hanımefendi vardı. Konuşma üslubuyla, kültür düzeyi ile siyasal duruşuyla görevi üstlenebilecek yeterlikteydi. Aylık ne ücret alacağı konusunda anlaştık ve göreve başladı. İşinde disiplinli, herkese saygılı ve başarılıydı. Aybaşında zarf içinde takdim ettiğimiz maaşı kabul etmedi. “Yalnız yaşıyorum. Kendime ait bir evim, emekli maaşım var. Bana yetiyor. İhtiyacım yok. Tiyatroya katkım olsun diye işe talip oldum. Çok huzurluyum,” dedi. Neden bunu iş görüşmesinde söylemediğini sordum. “Aklımla değil duygumla hareket ettiğim yorumu yapabilir, kabul etmeyebilirdiniz. Ödeme yapmakta ısrar ederseniz işi bırakırım. Lütfen beni Öncü Sahne’den mahrum etmeyin.” Yine de ısrar ettim. Mecburen zarfı aldı. Ertesi sabah işe gelmedi. Telefon ettim. Arzusu kabul edilmezse işbaşı yapmayacağı konusunda kararlıydı. Kabul ettim.

Büyük Gösteri oyununu yazarken “köçek” kullandım. Bir tiyatro oyununda, oyunun gereği olarak köçek ilk kez sahneye çıkmış oldu. (Köçeği ben oynuyordum.) 15 Aralık 1976 tarihinde ilk oyunumuzu oynadık.

BÜYÜK GÖSTERİ

Yazan-Yöneten : Erdoğan Akduman
Yönetmen yard. : Halil Esen, Orhan Güner
Müzik : Tahsin Şakraker, Mahmet Pulat
Dekor : Cihat Taşçıoğlu
Işık-Efekt : Süleyman Yüksel

Bilet ücretleri

Normal: 30.00 TL. – İndirimli: 20.00 TL. – İşçi-Öğrenci: 12.50 TL.

Büyük Gösteri: Köçek-Erdoğan Akduman.

Köçek, çalgıcılar eşliğinde sokakta rakederek salon fuayesine geliyordu. Bir süre laf atışmalarıyla fuayedeyi devam ediyor, sonra sahneye çıkıyordu. Gala gecesinde özellikle yabancı elçilik temsilcilerinin büyük ilgisini çekti. Oyun beğenildi.

Sendikalarla ilişkilerim, Çağdaş Sahne döneminde geliştirdiğim ilişkiler düzeyinde değildi. O hayaller bitmişti. Ama yine de şu ya da bu şekilde devam ediyordu.

1977 ocak ayı itibarıyla “Açık Tartışmalar-Söyleşiler” dizisi ilk olarak, Emre Kongar ve Adnan Binyazar’la başladı. Müzik alanında konserler; Cem Karaca-Dervişan, Ruhi Su, Timur Selçuk, Rahmi Saltuk gibi ustalarla sürdü. (Konserlere ait bazı makara teyp kayıtları bugün bile arşivimde duruyor.)

97 kişinin katılımıyla “tiyatro kursları” başladı. Bunların içinden 6 kişi daha sonra kadromuza katıldı.

“Öncü Koro” oluşturuldu. “Çok Sesli Marşlar ve Türküler-1” adı ile bir kaset çıkardık. (1 Mayıs, İşçinin Alın Teri, Venseremos, İleri İşçiler, Övün, Onbeşlere Ağıt, Hayali Gönümde, Yedigâr Kalan, Deli Kuşun Öttüğü, Aldırma Gönül, Kerem Gibi, Adiloş Bebenin Ninnisi, Zahit, Drama Köprüsü, Eşkîya.)

Öncü Koro, kaset kapağı.

Sağ-sol çatışmaları yine uç noktalardaydı. Yine ölümler, yine ölümler... Bu dönemde, Dursun Akçam *Adak* adlı oyununu Öncü Sahne'nin oynaması için getirdi. Oyunun dramaturji çalışmasına başladım ama içinde bulunduğumuz döneme uygun değildi. Milliyet gazetesinde, “Kan Çiçekleri” adıyla bir dizi röportajı yayınlanmıştı. Sağ-sol çatışmasında öldürülen gençlerin iki taraftan aileleri ve yaşadıkları, konu

ediliyordu. *Adak* oyunundan önce röportajların oyunlaştırılmasını rica ettim. Kabul etti ve kısa sürede yazıp getirdi. Üzerinde ek çalışma yaparak provaya girdim.

Kan Çiçekleri: Okuma provası öncesi. Dursun Akçam ve Erdoğan Akduman.

KAN ÇİÇEKLERİ

Yazan	: Dursun Akçam
Ek çalışma-Yöneten	: Erdoğan Akduman
Yönetmen yard.	: Halil Esen, İrfan Bebek
Slayt	: Celal Ertem
Işık-Efekt	: Süleyman Yüksel

Kan Çiçekleri 1977 mart ayı sonu itibariyle seyirciyle buluştu. 11 Nisan 1977'de gala yaptık. Oyun beğenildi ve ses getirdi. Ülkenin her yerinden çocukları öldürülen aileler oyunu izlemeye geliyordu. Onların oyun izlerkenki hıçkırıkları bütün salonu etkisi altına alıyordu. Dayanılması zor, anlatılması güç sahneler yaşadım bu ailelerle. Yalnız ailelerle değil, yakınları ve arkadaşlarıyla da...

Ne acıdır ki, ülkücü kesimden tehditler almaya başladım. Oyunu derhal kaldırmamı, aksi halde..! Gözdağı vermeye devam ettiler... Tabii ki oyunu kaldırmadım. Oysa oyunda

hem sağ hem sol aileler ayrım yapılmadan sergileniyordu. Duyguları, düşünceleri, acıları, umutları, yaşamları paylaşıyordu.

Kan Çiçekleri: Erdoğan Akduman, İrfan Bebek.

Mart 1977 de siyasal bilgiler fakültesi öğrencileri toplantı yapmak için salonu istedi. Elbette kabul ettim. Ancak valilik haber almış, izin vermedi. Emniyet amirliği salonu veremeyeceğimize dair kâğıt imzalattı. Salonu onlara verdiğim için çok sevinen öğrenciler ne yazık ki toplantılarını yapamadı.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi kapatılmıştı. ODTÜ Rektörü Hasan Tan'a yalnız öğrencilerin değil, kamuoyunun da tepkisi büyüktü. Bir grup öğrenci bana geldi. Çoğu yere gitmişler ama kimse salon vermemiş. Birkaç gün burada

toplanmak, seslerini buradan duyurmak istiyorlardı. Salonu karşılıksız olarak ODTÜ öğrencilerine açtım. Salon balkonla birlikte 700 kişinin üzerinde bir kapasiteye sahipti. Alt ve üst fuayeleri vardı. Günün belirli saatlerinde tiyatrodaki toplanan öğrencilerin sayısı dört bini buluyordu. Çok sayıda polis ve zırhlı araç tiyatronun önündeydi. Polis, basını içeri sokmuyordu. Onlar da kapı önündeydi. Her içeriye girişimde polis beni almaya çalışıyor, öğrenciler kurtarıyordu. İstese, polis evimden alabilirdi. İstese, tiyatro kapısına gelmeden herhangi bir yerden de alabilirdi. Öyle yapmıyor, tiyatro kapısından girerken kolumdan çekiyordu. Amaçları neydi acaba!? Ne ola ki!?!.. Birkaç gün süren bu eylemden tiyatro ciddi zararlar çıktı. Kendimizi zaten yeni yeni tanıtıyorduk. Önemli oranda seyirci kaybına uğradık. Tahmin ediyordum ama bu kadarını değil. Bir taraftan borçlar, bir taraftan diğer masraflar... Ödeme zorluğu içine girdim. Geç açtığımız sezonun sonuna gelmiş, salonla yaptığım sözleşme süresi sona ermişti.

Mayıs ayında İstanbul turnesi yapmayı planlamıştım. Turne salonu için ta ocak ayında Kenter Tiyatrosu ile yazıştık. Kenterler benim eski tiyatromdu. Yıldız Kenter, konservatuardan hocamdı. Şükran Güngör imzası ile prensipte tiyatroyu Öncü Sahne'ye vermeyi kabul ettikleri yazısı geldi. Sonra salonu vermeye çekindiler. Öğrendim ki yakarız, yıkarız diye korkutmuşlar. Büyük emeklerle yapılmış oldukça güzel bir salondur. Haklıydılar, saygıyla karşıladım. Daha sonra Beyoğlu-Küçük Sahne ile anlaştım. Salonu, Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu kiralamıştı. Ali, konservatuardan sevdiğim bir arkadaşım ve Kent Oyuncuları'nda birlikte oynamıştık.

Bir aylık İstanbul turnemiz, 1 Mayıs 1977 tarihinde başlayacak, *Kan Çiçekleri* ve *Büyük Gösteri* oyunlarını sergileyecektik. Bilet satışı için hummalı ön hazırlık yapmadım. Çünkü başta Maden-İş olmak üzere diğer DİSK'e bağlı sendikalar seyirci organizasyonu konusunda yardımcı olma sözü vermişlerdi. Ayrıca özellikle *Kan Çiçekleri* oyunu bekleniyordu. Normal gişe seyircisinin rağbet edeceğine inanıyordum.

İstanbul'a geldik. Tepebaşı'nda bir otele yerleştik. Dekor ve diğer malzemeler Küçük Sahne'ye boşaltıldı. El birliği ile dekor ve ışık düzeni kuruldu.

1 Mayıs-1977-Taksim, İstanbul

Halil Esen, Nejat Orhan, Ziya Soley, Bülent Yıldırım, Baki Karakol, Can Berkmen, Hüseyin Ayvaz, Sinan Kayaligil, Erdoğan Akduman, Sendikacı arkadaşımız, İrfan Bebek. (Diğer arkadaşlarımız yanlarda ve arkalarda.)

Tüm kadro, Taksim’de kutlanacak 1 Mayıs için Ankara’da hazırladığımız pankartla birlikte kortejde yerimizi aldık. Gümüşsuyu tarafından gelerek Taksim alanına girdik. Öylesine kalabalıktı ki... Kortejin alana girmesi uzayınca konuşmalara geçiş gecikti. Dolayısıyla DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler’in konuşması geç başladı. Bütün alan kardeşçe bir coşku içindeydi. Saat 19.00’a geliyordu ve biz geç kalmıştık. Oyunun akış provasını yapmak zorundaydık. Bu nedenle konuşmanın sonlarında alandan ayrıldık. Taksim Meydanı ile Küçük Sahne arası üç-beş dakika. Beyoğlu, İstiklal caddesinde bulunan Küçük Sahne’ye geldik. Salona girip sahneye ulaştığımız anda inanılmaz sesler duymaya başladık. Silah sesleri... Bağırış-çağırış... Soyunma odasında, caddeyi gören küçük bir pencere vardı oraya koştuk. Aman Allah’ım!.. Akıl alır gibi değil... Kaçanlar... Polisler... Ağlayanlar... O kardeşçe coşkulu kalabalık can telaşında... Hepimiz şoktayız. Donduk kaldık. Ne tiyatro ne oyun, her şey bir anda silindi... Nice sonra İstiklal Caddesi boşaldı. Her yeri polis doldurmuştu.

Oradan geçenlerin kimlik kontrollerini yapıyorlar, bazılarını götürüyorlardı. Radyodan olup bitenleri dinliyorduk. Korkunçtu korkunç!.. Onlarca ölüden, yüzlerce yaralıdan söz ediliyordu... Biz zaman sonra polis geldi. Derhal burayı boşaltmamızı, boşaltmazsak götürüleceğimizi söyledi ve gitti. Daha sonra bina sorumlusu olduğunu söyleyen biri geldi. Mal sahibi bizi burada istemiyormuş. Kimse mal sahibi?.. Peki dedik, toparlandık ve otele gitmek üzere İstiklal Caddesine çıktık. Polisler durdurdu. Toplu yürümenin yasak olduğunu söylediler. Hepimizin kimliğini kontrol ettiler birkaçımızdan şüphelendiler ve bir süre alıkoydular. Sonra salıverdiler. Birlikte yürümedik, ayrı ayrı ama birbirimizi kontrol edip kolayca Tepebaşı'ndaki otele geldik. Televizyonda gördük ki tam bir vahşet... Otel ana baba günüydü. Orada kalan herkes sıraya girmiş, otel santraline ailesinin telefonunu yazdırarak sıra bekliyor, sağ olduğunu bildirmeye çalışıyordu... Saatler sonra Ankara'ya aileme telefonla ulaşabildim.

2 Mayıs 1977... 5 kişi vurularak, 1 kişi panzer altında kalarak, 30 kişi de ezilerek ya da boğularak ölmüştü. İki yüze yakın yaralı vardı. Sendikalar başta olmak üzere ülke çapında herkes şokta ve matemdeydi. Bu koşullar altında perdemizi açamazdık. Ayrıca saat başı tiyatro binası yetkililerinden, bir an önce dekorlarımızı almamız, binayı terk etmemiz, aksi halde ihbar edileceğimiz, sokağa atılacağımız haberleri geliyordu. Ankara'ya dönme kararı verdim. Tüm kadro dekor, kostüm ve ışık malzemelerini toplamaya başladık. Bir süre sonra Ali Poyrazoğlu geldi. 1 Mayıs olayları nedeniyle seyirci organizasyonlarının iptal edildiğini, bu koşullarda gişe seyircisinin de tiyatroya gelmekten korkacağını, bina yetkililerinin tehdit ettiğini, zaten emiyetin izin vermeyeceğini, turne programını iptal ettiğimi bildirdim. Salonu sahibinden değil, Ali'den kiralamıştım. Sözleşme şartlarına uyulması, dolayısıyla kira bedelinin ödenmesi gerektiğini söyledi. "Ödeme gücüm yok Ali. Gişe geliriyle ödeme yapacaktım. Şartları görüyorsun," dedim. "O halde şu spotları alıyorum," diyerek Türkiyede olmayan, yurtdışından getirttiğim üç değerli spotu istedi. Bazı arkadaşlar bu duruma tepki gösterdi. İtiraz eden arkadaşları kenara çektim, "Ali Poyrazoğlu, aslında bir aylık kira bedelini istemekte ısrar edebilirdi. Buna hakkı var ama

etmedi. Verelim,” dedim. Arkadaşlar isteksizce kabul etti. Üçünü değil, ancak birini verebileceğimi söyledim Ali’ye. Kabul etti ve spotu alıp gitti.

Malzemelerimizi topladık. Dönüş için otobüs, kamyon vs konusunda Çağdaş Sahne’den beri yakın arkadaşlık kurduğum, değerli insan Rafet Altun’un maddi yardımıyla İstanbul’dan ayrıldık.

Ankara’ya döndükten sonra ekim-kasım gibi başlamayı düşündüğüm yeni sezon oyunlarını araştırmaya başladım. Faşizm ve demokrasi konulu bir oyun yazması için Uğur Mumcu’yla Çağdaş Sahne döneminde konuşmuştuk. Oradan ayrıldığımı ve projeyi değerlendiremeyeceğimi söylemiştim. Bu arada yeni sezonda sergilenmek üzere *Sakıncalı Piyade* adlı eserini oyunlaştırmak aklıma geldi. Niyetimi söylemeden telefon ettim, buluştuk. Biraz Çağdaş Sahne ve Öncü Sahne üzerine konuştuktan sonra niyetimi açıkladım. Kabul etti. Nasıl yapacağımızı konuştuktan sonra yanından ayrıldım.

5 Haziran 1977 milletvekili genel seçimleri yapıldı. CHP: 213, AP: 189, MSP: 24, MHP: 16, CGP: 3, DP: 1, Bağımsız: 4 milletvekili kazandı.

10-30 Temmuz 1977 tarihleri arasında *Kan Çiçekleri* oyunu ile Ankara Gençlik Parkı Açık Hava Tiyatrosunda (kira günlüğü bin lira) başladık. Salon her gece doluyordu ve seyirci coşkusu biz tiyatrocuların göğsünü kabartacak reaksiyonlarla tamamlanıyor, her bir oyuncu ve teknik sorumlu arkadaşım o geceyi gururla kapatıyorduk.

Açık hava Tiyatrosunun soyunma odaları ile sahne arasında uzun bir koridor vardır. O koridorda banklar bulunur. Oyuncular, oyun sırasında genel olarak hep bu banklarda otururuz. Konuklarımızı da burada ağırlarız. Gençlik Parkı atmosferinde her gece burası aynı zamanda yakınlarımızla sohbet yeridir. Genellikle hergün akşamüzeri gidiyordum Gençlik Parkına. Bir gittiğimde yorgundum. Biraz kestirmek amacıyla bankın birine uzandım. Başımın altına yastık görevi yapacak kostüm almak için odaya gitmeye üşendim. Bankın altında spor bir çanta görüp aldım. Yumuşaktı. Herhalde içinde bir arkadaşımın giyecek bir şeyleri vardı. Başımın altına koydum. Bir süre sonra çantanın içinde, derinden gelen ses duydum, dikkatle dinledim ve derhal yerimden

fırlayarak Gençlik Parkı, Solmaz Kılıçtepe Karakolu'na koş-tum, durumu anlattım. Ekip geldi, çantayı inceledi. Zaman ayarlı bombaydı. Oyunun birinci perde sonuna, on dakika ara verildiği zamana ayarlanmış, oyuncuların, teknik eki-bin ve misafirlerin canına kastedilmişti. Bu olayı basına duyurmadım. Duyursaydım, korkan seyirci gelmeyecekti. Arkadaşlarımla cesaretine, inançlarına, özverilerine kendim kadar inansam da sır olarak kalmak koşuluyla üçü hariç diğerlerine söylemeyi uygun bulmadım.

Ankara Gençlik Parkı oyunlarımız başarıyla devam ediyordu. Gişemizde Ankara Sanat Tiyatrosu gişecisi Ema ablanın kıymetli eşi Tekin bey duruyordu. Biz ona Tekin baba diyorduk. Her şeyimizle ilgileniyordu.

Yalnız ben değil, diğer arkadaşlar da genel olarak parka erken gelirdi. Tiyatroya yakın çay bahçesinde oturur, sohbet ederdik. Yine bir akşamüzeri Halil Esen ve Can Berkmen ile otururken, Ankara Sanat Tiyatrosu oyuncularından Rana Cabbar geldi. Birlikte çay içtik, sohbet ettik. Yeni sezon oyunlarından söz ettik. Hasan Hüseyin Korkmazgil'in *Hızarcı*, Erol Toy'un *Bir İşçinin Günlüğü*, Sermet Çağan'ın *Ayak Bacak Fabrikası*, Başar Sabuncu'nun *İşgal*'i ve gizli tuttuğum ama ağzımdan kaçırdığım *Sakıncalı Piyade*'yi oyunlaştırarak oynayacağımızı söyledim. Rana ile konuştuktan bir hafta sonra Rutkay Aziz, Uğur Mumcu'ya gitmiş ve *Sakıncalı Piyade*'nin haklarını almış. Derhal Uğur Mumcu'yu aradım, doğru olup olmadığını sordum. "Doğru," dedi. "Bana söz verdin," dedim. "Evet, vermiştim ama öyle icap etti. Sana yeni bir oyun yazarım. Söz veriyorum," dedi. Kimseyi suçlamak için değil bu anı. Belki benden haberi olmadı Rutkay'ın. Bilmiyorum, sormadım. Sadece *Sakıncalı Piyade*'yi repertuardan çıkardığımızı basına bildirdim. Birkaç gazetede küçük haber olarak çıktı.

Gençlik Parkı oyunlarımız devam ederken, bir gün tiyatronun çaprazında bulunan ve tiyatroya 20 metre kadar uzaktaki Emirgan Çaybahçesinde, akşamüzeri Hasan Hüseyin Korkmazgil, Halil ve birkaç oyuncu arkadaşım ile oturyorduk. "Komando" diye tabir edilen kalabalık bir gurup bildiri dağıtıp zaman zaman sloganlar atarak tiyatro önünde birikti. Diğer yönlerden gelen komandolarla birlikte çoğaldıkça çoğaldılar. Sloganlar atarak bizi yaşatmayacaklarına

dair sözler söyleyip, tekmeler savurarak, afişlerimiz yırtarak terör estirdiler ve gittiler. Neyseki bizi görmediler.

Gençlik Parkında son oyunlarımızı oynuyorduk. Salon yine doluydu. Oyunun sonlarına doğruydı. Can Berkmen, Halil Esen, Belkıs Akçıl, İrfan Bebek aşağıda, ben simgesel görüntü için yukarıda platformda olmak üzere sahnede idik. Müthiş bir patlama oldu. Bomba atılmıştı ama nereye?.. “Işıkları söndür!” diye bağırdım. Işıkcı Süleyman derhal sahne ışıklarını söndürdü. Sahnedeki oyuncular süratle sahne arkasına geçtik. Panik havası vardı. Aramızda ölen ya da yaralanan var mı bilmiyorum. O sırada sahnede olan oyuncu arkadaşların vücutlarına, yüzlerine parçalar gelmiş canları yanıyordu ama ciddi bir yaralanma yoktu. Yüzlerindeki kanamalarla arkadaşlar ilgilendi. Kulaklarımızı patlatacak güçteki bomba yakınımızda patlamıştı. Fakat nereye atılmıştı? Bir yandan da sahne gerisinden salona bakıyordum. Çay bahçelerinden, sokak lambalarından yansıyan ışık, salonu bir miktar aydınlatıyordu. Onlar arasında ölü ya da yaralı olduğu telaşının yaşanmadığını görüyordum. Seyircilerin neredeyse yarısı hızla koşarak kapıya hücum etti. Herhalde korkudan kaçıyorlardı. Kalanlar olduğu yerde oturuyodu. İlk şoktan sonra salon ışıkları dahil bütün ışıkları yaktırdım. Salonda kalanların bizim gibi şoktan kurtulmaya çalıştığını net olarak gördüm. Işıklar yanınca ayrı yerlerde oturan on kadar kişi koşar adım sahne önüne gelerek incelemeye başlarken, birkaç oyuncu arkadaşla sahneye çıktım. Baktım ki bomba sahneye düşmüş ve oyuk açılmış. Ses bombası atıldığı anlaşıldı. Yaralanan oyuncu arkadaşların vücuduna, yüzüne gelenler, beton parçalarıydı. Bu sırada dışarıdan kalabalık bir gurubun müthiş coşkulu sloganlar atarak salona yaklaştığı duyuluyordu. Sesler iyice yaklaştı ve kalabalık gurup salona girdi. Bunlar, korkup kaçtığını düşündüğüm seyircilerdi. Bomba atanın/atanların peşine düşmüşlerdi. Yerlerini aldılar. Yerlerinden ayrılmayan seyirciler de sloganlara katıldı. Beşyüz kişinin attığı sloganlar, Gençlik Parkının her yerinden duyulabilecek kadar güçlüydü. Sloganlar bir süre devam etti. Sonra, oyuna kaldığımız yerden devam etmemiz için tempo tuttular. Kaldığımız yerden devam ettik... Oyun bitti. Böyle bir reaksiyonu o güne kadar görmemiştim. Ondan sonra da

görmedim. Daha sonra da dünya tiyatro tarihinde görülebileceğini asla düşünemiyorum. Hani, “kelimeler kifayetsiz” derler ya, öyleydi. Anlatılabilecek gibi değildi. Biz sahneye girip çıkmaktan yorulduk, seyirci alkışlamaktan yorulmadı. Peki: Ses bombası atılıyor, seyircinin yarısı bombacıyı/ bombacıları kovalıyor, sonra sloganlarla yeri göğü inleterek tekrar salona dönüyorlar. O sırada polis gelmedi mi? diye sorabilirsiniz. Gelmedi.(?!..) Belki yarım saat ayakta alkışlar, tebrikler, seyirci ve oyuncu kucaklaşmaları sonrası salon boşalırken gelen polislerin sert hareketleriyle, tehditleriyle hırpalanarak kalan seyirci tiyatroyu terk etti. Biz de polislerin tehditleri nezaretinde makyajlarımızı sildik, giyindik ve kulisten ayrıldık. Daha sonra savcılığa suç duyurusunda bulunmaya gittiniz mi dersiniz? Gitmedim. Gitmeli miydim!? O gecedan sonra, kalan oyunlarımıza birkaç polis eşlik etti. Hayatımın en önemli tiyatro anılarından biriydi o gece yaşadıklarım. Sanırım diğer arakadaşların da öyle.

1977 ağustos ayında 2. Milli Cephe hükümeti kuruldu.

İkinci Sezon-Derya Sineması

2 Eylül 1977 tarihinde, Ankara Necatibey caddesinde bulunan Derya Sineması ile 15 Ekim 1977 ile 30 Nisan 1978 tarihleri arasında geçerli olmak üzere kira sözleşmesi yaptım. Kefil olarak,

Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı 2. başkanı değerli arkadaşım İsmail Dinçer imza attı. Öncü Sahne ikinci sezonuna bu salonda girecekti. Sahne ve tiyatro için gerekli tadilatları yaptırdım. Fuayeyi *Büyük Gösteri*, *Kan Çiçekleri* ve *Meddah* oyunlarının afişleri ve fotoğraflarıyla güzelce donattık. (İstek üzerine *Meddah*’ı yeniden oynamaya başlayacaktım.)

1 Ekim 1977 tarihinde CHP’nin küçük kurultayı için mal sahibi salonu onlara kiralamış. CHP yetkilileri salon düzenlemesi için geldiler. Fuayede bulunan bize ait fotoğraf, afiş vs düzenlemelere dokunmamalarını partinin üst düzey yetkililerinden rica ettim, kabul ettiler. Kabul etmeseler saygı duyacak, Öncü Sahne’ye ait ne varsa kaldırtacaktım. Küçük kurultay sonrası fuayeye girdiğimde hiçbir şeyimizin kalmadığını gördüm. Özenle bir köşeye bıraksalar onu da

kabul edebilirdim belki ama bize ait ne varsa parçalanmış, yok edilmişti. Sanki özellikle yapılmış gibiydi. Bunun üzerine 4 Ekim’de, CHP genel başkanı Bülent Ecevit’e, CHP gençlik kolları genel başkanı Zeki Alçın’a ve CHP genel merkezinden Nail Sevil’e birer mektup gönderdim. Hiç olmazsa birinden özür bekledim ama aradan bir aydan fazla zaman geçmiş olmasına rağmen gelmedi. Olayı basına duyurmaya içim elvermemişti. Parçalanarak yerlere atılmış tanıtım dokümanlarımızın fotoğraflarını çekmiştim. Bir ay sonra olsa da duyurabilirdim ama yine yapamadım.

Yeni salonumuzda, 15 Ekim 1977 Cumartesi günü sezonu açtık. Öncü Sahne’nin tüm çalışanları yine inançla ve fedakârlıkla çalışıyordu. (Gişe görevlisi hanımefendi hastalığı nedeniyle bizimle olamadı. Kendisine minnetle teşekkür ettim.) Öncü Sahne aylık broşüründe (ki basına ve halka dağıtılıyordu) bir yazı yazdım.

Selam Öncü Sahne Çalışanlarına

Yeni bir sezona giriyoruz. Her yıl bıkmadan, usanmadan didinen, üretici yaratım içinde her türlü zorluğu çiğneyerek, yükselen sınıf mücadelesinin tiyatro emekçilerine selam. Açlık, zulüm ve bizler... Ve siyasal iktidarlar ve bizler... Her şeyin üstesinden gelebilecek kadar güçlü ama bir o kadar da yalnız bırakılmış ve horlanmış. Yiğit, savaşçı, yürekli sesimizin gürlüğü ile işçi sınıfı mücadelesine katkıyı, yarına uzanan mutluluğun gülücüğüyle insanın emrine sunan bizler... Yeni bir sezona giriyoruz. Yine ödeneklerin ardına sığınarak, siyasal iktidarlara yordakçılık yaparak varolagelenlerle, yine devrimciliği geçim aracının maskesi olarak kullanıp her kılığa giren, hepimizin yakından tanıdığı devrimbazlarla meslek olarak aynı işi yapacağız. Yine kadın pazarları kurulacak, alkol duvarları aşılacak, hayat tozpembe yaşanacak. Ve aynı mesleği paylaşıyoruz bunları yapanlarla, afyon satanlarla. Ve yarınımızın güvencesi yok. Ne sendika ağaları ne siyaset ile iştigal edenler ne ödenekli yüksekler ne büyük sözlerle bizleri yüceltenler; hiçbirisi bizimle değil, paylaşıyorlar mücadelemizi. Ama paylaşıyor görünerek, yandaşlık postuna bürünerek, oynuyorlar burjuvazinin öğretisini. Ve oynanan oyunların

sahne aracılığı ile gerçek yüzünü yeni baştan ve mücadeleye katkı açısından gösteren bizler, nasıl oluyor da kanabiliriz bu düzenbaz, bu siyasibaz, bu devrimbazlara? Bilelim ki, işçi sınıfının mücadelesine katkı açısından sanatımızı bir silah gibi kullanmak durumundayız. Ve yine bilelim ki, bizlerin de kurtuluşu işçi sınıfı ve onun ideolojisinin hâkim olduğu düzendir. Yani sosyalizmdir. Yine ve her şeye rağmen yiğit, yüce mücadelemizi sürdüreceğiz. Bıkmadan, usanmadan. Yaşanagelecek bir süre daha, yaşanagelen acı, zulüm, zindan ve kan. Cadde ortasında kurşunlar nimet gibi yağacak hâkim olanlar için. O kurşunlar ki, mücadelemizin bir neferini yere düşürecek bayrak olup susmuşların katına, yüreğimizin diline varacak da; gücümüz, yüreğimiz, sosyalizm savaşımında daha bir bilinçli, daha bir yüksek, daha bir örgütlü haykıracak. Ve yine, saldırılar, tehditler, yaralamalar, bombalar sansürler içinde, hani ölmezsek –nefes almamıza bile izin verilmeden yaşam oyunu içinde yok olmamız için çalışılacak. Buna rağmen ve bu güne kadar olduğu gibi sürdüreceğiz açlık içinde, yokluk içinde, zulüm içinde mücadelemizi. İyi niyetli, iyi paralar kazanan, iyi bir barınağı olan, iyi giyinen, sosyalizmi iyi açıklayabilen, iyi tartışan, bir iyi niyetli dost, her şeyi itiverecek bir kenara ve iyi niyetle... İyi bilgisi, iyi dostluğuyla siliverecek bizi bir iyice. Ama; iyi niyetle refah içinde, iyi bir yaşam öyküsü olduğunu iyi düşünelim bu iyi niyetli sosyalistin. İyi düşünelim çeşitli gurupların bize anlattığı sanatsal ve ideolojik açıklamaları. Bir iyice açıklasınlar önce ne diyorlar ülkenin kaderi için. Ve ne diyorlar sanatın işlevi için. Nasıl olmalı, ne için? Öğrenelim düşüncelerini bir iyice. Ve yine de dinleyelim eleştirileri. Hâkim olanların saldırısı sürmekte yüzyıllardır. Açık oynadıkları sürece ortadadır her şey. Açık değilse oyunlar, kılavuzumuz çözecektir sonucu. İşçi sınıfının kılavuzu en gizli oyunların bile anahtarıdır.

Ve bir sezon daha başlıyor. Yılmak yok. Korkmak yok. Donkişotluk hiç yok. İleri... İşçi sınıfı mücadelesi için ileri. Sanatımızı bir silah gibi kullanmak için ileri.

Erdoğan Akduman

Büyük Gösteri, Kan Çiçekleri ve Meddah ile oyunlarımıza devam ettik. Gişe seyircisinin dışında toplu satışlar da yapıyorduk. Oyunların dışında; Ruhi Su, Cem Karaca, Timur Selçuk, Rahmi Saltuk gibi değerli sanatçılarla konserler dizisini sürdürdük.

Hızarcı adlı oyunu, Yaşar Güner yönetmeye talip olmuş, ben de kabul etmiştim. Provaya girildi. Ben rol almadım.

Hızarcı oyunu üzerine tiyatro fuayesinde yazarıyla söyleşme.

Sinan Kayalığıl, Halil Esen, Ziya Soley, Orhan Güner, Erdoğan Akduman, İrfan Bebek, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Can Berkmen, Nusret Çetinel

Bu arada hayatım boyunca unutamayacağım bir talihsizlik yaşadık. Tiyatromuzun değerli sanatçılarından biri olan Halil Esen, bir gece oyun sonrası yeni oyunun dekor yapımı çalışması sırasında, ağzına aldığı bir avuç karabaşlı küçük dekor çivilerini yutmuş. Özveriyle varını yoğunu ortaya koyarak çalışan fedakâr, yürekli arkadaşımızın ses telleri zarar gördü. Tedavi edildi ama aylar boyu konuşamadı.

11 Aralık 1977 tarihinde mahalli seçimler yapıldı. CHP, illerin yarısından çoğunda belediye başkanlığı kazandı. 2. Milli Cephe hükümeti sonrası, görev Ecevit'e verildi. AP'den ayrılan 11 milletvekili, DP ve CGP desteğiyle hükümeti kura-

rak 17 Ocak'ta güvenoyu aldı. Siyasal cinayetler, komplolar, sabotajlar, bombalamalar süregeliyor; öldürülenlerin sayısı giderek artıyordu. 1977 yılı sonu itibariyle 157 ölü, 1667 yaralı olduğu açıklandı.

18 Ocak 1978 tarihinde, 18.30'da matine oynadık. Oyun sonrası *Hızarcı*'nın provasına girildi. Oyunun yazarı Hasan Hüseyin Korkmazgil ile birlikte prova izledim. Ekip yorgundu. Dolayısıyla 22.30'da prova erken bitirildi. Tiyatrodan en son Hüseyin abi, ben ve Halil ayrıldık. Kapının önünden taksi çevirip evime gitmek üzere onlardan ayrıldım. Hüseyin abi ile Halil tiyatrodan yüz metre kadar uzaklaştıklarında anormal bir patlama sesi ile irkilmiş. İkisi de, "Tiyatromuz bombalandı!" diye koşmaya başlamış. Tiyatro (Derya Sineması) giriş kapısı paramparça olmuş. Hüseyin abi, tiyatronun karşı çaprazında bulunan Çankaya Karakolu polislerinin uzaktan izlediğini görünce yakalarına sarılmış. "Karşınızda tiyatro bombalandı. Ne duruyorsunuz? Siz ne işe yararsınız?" diye sarsmaya başlamış. Halil, zor zaptetmiş. Büyük deneyim sahibi polisler (!), kapıya bekçi dikeceklerini söylemişler. Sabah olunca bombanın yıktığı yerleri onarmamız önerisinde bulunmuşlar. Henüz eve ulaşmadığımı düşünen Halil, olayı bana daha sonra haber verdi. İşin ilginç tarafı, ertesi gün sadece Tercüman gazetesinde küçük bir haber olarak çıktı. Belli ki, başka hiçbir gazetenin haberi olamamıştı(!?)

Bir gün Kızılay'da bir kafede randevum nedeniye öğle sıralarında tiyatrodan çıktım. Necatibey Caddesinde yürüyerek üst caddeye çıkmış ağır ağır yürüyorken, birkaç adım arkamda aynı tempoda yürüyen birinden rahatsız oldum ve durup önüme geçmesini bekledim. Benimle aşağı yukarı aynı yaşlarda olan takipçim karşıma geçti. Gövdelerimiz birbirine yapışmış gibiydi. Burun burunaydık. "Senin ananı avradını sikerim. Cibiliyetsiz komünist," dedi, karnıma tabancayı dayadı. "Geberteyim mi şimdi seni? Akıllı ol oğlum. Son ihtar ha! Siktir git şimdi!" diyerek tabancayı beline gizleyip uzaklaştı. Silahtan oldum olası nefret ettim. Hayatım boyunca taşımadım. Askerlik hariç elime almadım. Korkmuş, donup kalmıştım tabancayı karnımda, eli tetikte görünce. Bu ve diğer tehditlerin hiçbirini polise veya savcılığa bildirmedi. Bildirsem bile sonucun değişmeyeceğini hatta ihtimalki

üzerime daha fazla gelineceğini, daha ağır sonuçlar yaratacağını düşündüm.

26 Ocak 1978 gecesi sabaha karşı saat dört civarında, tiyatroya arabadan bir bomba atılmış. Atılan bomba bina önünde patlamış. Işıkcımız Ayhan Aygün tiyatrodaki yatıyordu. Hemen fırlayıp kapıya koşmuş. Çankaya Karakolu polisleri yine bir şey görmemiş. Görgü tanıkları bombanın, Murat marka bir arabadan atıldığını ve arabanın özelliklerini anlatmalarına rağmen fail/failler hiçbir zaman bulunamadı. Üç gün sonra Cem Karaca'nın konseri vardı. Bombadan sonra emniyet, oyunlarımızın oynanmasına izin verdi ama konser iznini iptal etti. İstanbul'u arayarak değerli dostum Cem Karaca'ya durumu ilettim. Kahkahalarla gülmeye başladı. Bir kuruş bile talep etmediği gibi beni yüreklendirdi. Konserin bütün biletleri satılmıştı. Bilet paralarını iade ettik. Bir kısım seyirci parasını almayarak tiyatroya bağışladı.

Böylece, dört kez bombalı saldırıya uğramış olduk. Gözdağı vermeler, tehditler ve benzeri yıldırma faaliyetleri de cabası. Dünya tarihinde, bu kadar kısa süre içinde, dört kez bombalı saldırıya uğrayan tek tiyatro Öncü Sahne oldu galiba. Bunların üçü patladı. Gençlik Parkında başımın altına koyduğum çantada bulunan saatli bombadan çok az kişinin haberi olduğundan, son bomba sonrası yayınladığım basın bültenlerinde yer vermedim.

Basın Bildirisi:

Sanat ve Sanatçı Faşizmin Boy Hedefi Durumuna Getiriliyor

27.01.1978

Yaşanagelen toplumsal yapı ve bu yapının ekonomik, siyasal ve kültürel alandaki boyutları içinde sanat ve sanatçıya verilen haklar çerçevesinde başkentin orta yerinde sanat çalışmamızı sürdürmekteyiz.

Bu çalışmalarımız, demokrasiden yana güzel ve yaşanılabilir bir dünya için toplumsal gerçeklerin sanatsal yoldan açıklanmasıdır.

Sanatımızın yüceliği ve bu yüce uğraşın kendi kuralları içinde uygulanması; gerici-faşist güçleri alabildiğine rahatsız etmektedir. Bu beyinleri yikanmış güçler; ellerinde bomba, bel-

lerinde tabanca ve ceplerinde ücretleri ile saldırılarını sanat ve sanatçılar üzerine yoğunlaştırmışlardır. 1977 temmuz ayında Gençlik Parkı oyunlarımız sırasında Öncü Sahne'ye ses bombası ve daha sonra 18 Ocak 1978 gecesi ikinci bomba, bu olaydan birkaç gün sonra, Fatih Şehir Tiyatrosunun bombalanması, 26 Ocak 1978 gecesi Öncü Sahne'ye üçüncü bomba olayı ve aynı gece Üsküdar Şehir Tiyatrosunun bombalanması ve çeşitli zamanlarda, çeşitli biçimlerde yapılan tehditler, sanat ve sanatçının boy hedefi durumuna getirildiğini gösteren önemli kanıtlardır.

Kendi cephelerinde sanat ve sanatçı üretemeyecek kadar ilkel bir yapıya sahip olan bu güçlere, sanat ve sanatçıyı boğdurtmamak demokrasiden yana tüm güçlerin görevi olmak durumundadır.

Öncü Sahne
Genel Yönetmen
Erdoğan Akduman

Basın bildirisi yayınladım ama artık kanıksamıştı toplum. Her gün ülkenin her yerinde zaten bombalar, silahlar patlıyor, insanlar ölüyordu. Bu nedenle gerektiği kadar etki yapmadı. Günlük, olağan, sıradan şeyler gibi karşılanıyordu. "Vaka-yı adliyeden" basit bir olay gibi basında küçük bir haber olarak ya yer alıyor, ya almıyordu

Bütün kültür ve sanat kuruluşlarına, bir araya gelerek olayı protesto etmek için çağrı yaptım. 2 Şubat 1978 tarihinde 20 kültür ve sanat kuruluşu ile birlikte bildiri hazırlayıp teksir makinasında çoğalttık. Basın toplantısı yaparak dağıttık.

Ankara'daki 20 Kültür Sanat Kuruluşunun
Kamu Oyuna Duyurusu

02.02.1978

Faşizmin saldırıları gün geçtikçe artıyor. Saldırıları günlük yaşamın her alanında geniş boyutlara ulaşıyor. Kültür ve sanat alanı bu saldırıların en başında yer alıyor. İşçi sınıfı ve tüm emekçilerin savaşımına katkıyı görev bilen, onların sorunlarını dile getiren, onları aydınlatan ve yol gösteren tiyatrolar başta

olmak üzere tüm sanat kuruluşlarına karşı saldırılar giderek yoğunlaşıyor. Bu baskı ve saldırıların son örnekleri Halkevleri Genel Merkezleri ve şubeleri, İstanbul Şehir Tiyatroları ve Öncü Sahne(üçüncü kez)'ye yapılan bombalı saldırılar olarak ortaya çıkmıştır. Ülkemizin her yöresinde turneye çıkan sanatçı ve sanatçı gruplarının özgürce çalışmalarını engelleyen tüm yasa dışı uygulamaların son bulmasını ve bunlara karşı etkin bir savaşın verilmesini istiyoruz. Tiyatroların yanı sıra kitap evlerine, gazete ve dergi satıcılarına, sinemalara ve tüm düşünsel çalışmalara yapılan baskılar, saldırılar halkın üzerinde yılgınlık yaratmak, var olagelen baskıyı yoğunlaştırmak ve tüm devrimci sanat kurumlarını yok etmeye yönelik plânlı girişimlerdir. Faşist güçler böylece demokrasinin ve özgürlüklerin gelişmesine engel olmak istemektedirler.

Bir yanda devrimci sanata, sanatçıya, özgürlüğe, örgütlenmeye düşman olan güçler; baskı, zulüm ve saldırılarını yoğunlaştırırken diğer yandan televizyon, radyo, sinema, yayın, müzik ve tüm kültür ve sanat alanlarında yoğun bir yozlaşmış, gerici kültür politikası uygulayıp kitleleri kendi doğrultularında yönlendiriyorlar. Afyonluyorlar, uyutuyorlar. Düşünen insana düşman ve düşünce özgürlüğünü tanımayan bu tutum karşısında tüm devrimci kültür ve sanat kuruluşları ortak hareket etmek ve eylem birliğini sürdürmek kararındadırlar.

Yeni kurulan hükümet programında bulunan önerilerin de asgari düzeyde kültür ve sanat özgürlüğü ve güvenliği sağlanmadan gerçekleşemeyeceğine inanıyoruz. Kültür ve sanat alanında olumlu girişimlerin gerçekleştirilebilmesi için; sanatçının ve sanat kuruluşlarının güvenliğinin sağlanması, başta 141 ve 142.nci maddeler olmak üzere düşünce özgürlüğünü kısıtlayan tüm yasa maddelerinin ve yasal belgelerin kaldırılması, sanatçıların sosyal güvenceye kavuşturulması ve sendikal haklarının gerçekleştirilmesi öncelikli koşullardır.

Biz aşağıda imzaları bulunan kültür ve sanat örgütleri anti-faşist ve anti-emperyalist ilkeler doğrultusunda yukarıdaki isteklerimizi gerçekleştirmek için bir araya gelerek ilkeli ve programlı bir çalışma yapmaya karar vermiş bulunuyoruz. Bu kararımızı tüm kamu oyuna duyuruyoruz.

İmza

1-Öncü Sahne, 2-Ankara Sanat Tiyatrosu, 3-Ankara Birlik Tiyatrosu, 4-Ankara Deneme Sahnesi, 5-Çağdaş Sahne, 6-Halk Tiyatrosu, 7-DETÇA, 8-Asaf Çiğiltepe Tiyatrosu, 9-Ankara Çocuk Tiyatrosu, 10-Halkevleri Genel Merkezi, 11-Türkiye Yazarlar Sendikası, 12-Sinematek Derneği, 13-Ankara Sinematek Derneği, 14-İşçi Kültür Derneği, 15-Sanat Sevenler Derneği, 16-Tüm Sanatçılar Birliği, 17-Sanatçılar Birliği, 18-Diyarbakır Oyuncuları Sanat Tiyatrosu, 19-Dev-San-Der, 20-Ankara Fotoğraf Sanatçıları Derneği

Basın bültenini Erkan Yücel okudu. Ancak imzası bulunan kuruluşların bazıları temsilci göndermedi. Gönül isterdi ki; baskılar, sansür, bombalamalar karşısında daha kararlı davranalım. Yalnız temsilciler değil üyelerinin de katılmasıyla kitlesel protestoya dönüştürelim. Sesimiz, kamuoyunu uykusundan uyandırır. Olmadı... Olmadığı gibi cılız sesimiz; baskıya, bombalara, sansüre alışmış, kanıksamış halkın dikkatini çekmedi. Böylece, Öncü Sahne'ye ve diğer tiyatrolara yapılanlar sinek vızıltısı etkisi bile yaratmadı.

Cumhuriyet Savcısı Doğan Öz öldürüldü. Canım fena halde yanıyor... *Meddah*'la turne yaptığım dönemde, Artvin'deydim. Otelin fuayesinde otururken biri geldi. "Savcı bey sizi istiyor," dedi. Yok savcılık, yok karakol... Artık bıkmıştım. "Yasaklandı mı oyun," dedim. "Bilmiyorum, sizi istiyor. Hem de hemen. Gitmezseniz zorla aldırılacaksınız," dedi. Hoppala... Gitmek için hazırlanırken baktım Doğan Öz karşıdan geliyor. Sarıldık birbirimize. Bilmiyordum, meğer Artvin savcısıymış. Gece de eşi Sezer hanımla oyunu izlemeye geldi. 24 Mart 1978'de öldürüldü. Dünyanın en güzel insanlarından biriydi. Yiğitti. Bilinçliydi. Birikimliydı. Sevgili eşi Sezen Öz'de öyleydi. Evvelki gece birlikteydik. Şimdi yok. Bu toplum, güneş gibi doğan bir yiğidini yitirdi. Bu yıl çok kahpece geçti. Bedrettin Cömert öldürüldü. Server Tanilli ağır yaralandı. Bahçelievler'de 7 TİP'li katledildi. Kimler kimler, ne yiğitler katledilmedi ki? Çok değerli insanlar yok edildi. Bu yıl, kırmızı gül rengiydi gözyaşım. Kahramanmaraş ve daha nice kentlerde kasabalarda yüzlerce insan can verdi. Toplum

kutuplaştırıldı. Polis teşkilatı bile POL-DER ve POL-BİR diye iki görüş etrafında birleşti.

Bombalamalar seyirci üzerinde gerekli etkiyi yarattı. Güç bela ayakta dururken yaşamamız daha da güçleşti.

Hızarcı oyununun provaları sezon sonuna kadar sürdü. Oyun, seyirci önüne çıkamadı. Dekor yapılmış, aksesuarlar tamamlanmıştı. Huzursuz olan oyuncular zaman zaman bana şikâyet geliyordu. Beş-altı saatlik prova zamanının ancak bir-iki saatini verimli kullanabiliyorlarmış. *Meddah* oynayacağım bir gün hastalandım. Evde yatıyordum. Ateşim oldukça yüksekti. İğneler oldum. Belki ateşim düşer, oynayabilirim düşüncesiyle oyunu son ana kadar iptal ettirmedim. Seyirci koca salonu doldurmuştu. Oyundan sonra da, *Hızarcı*'nın genel provası yapılacaktı... İyileşme olmadı. Buna rağmen oynayabilmek için direndim. Taksiyle tiyatroya geldim. Kostüm giydim ama ne kadar direnirsem direneyim, iki saatlik oyunu çıkaracak gücü bulamadım kendimde. Kuliste arkadaşlarla konuşarak bir karar aldık ve sahneye çıktım. Seyirci sandı ki oyun başladı. Oysa olay farklıydı. Bu durumda *Meddah*'ı oynamamın imkânsız olduğunu anlattım. Dilerlerse, *Hızarcı*'yı ilk gösterim olarak genel prova çerçevesi içinde ücretsiz izleyebileceklerini, *Meddah* için aldıkları bilet paralarını gişeden geri alabileceklerini söyledim. Bir kısım seyirci *Meddah*'ı başka zaman izlemek üzere salondan ayrıldı. Bir kısmı biletlerini iade etti. Diğerleri hoşgörüyü karşılayarak *Meddah* yerine *Hızarcı*'yı ücretli izledi. Tabii sonuç iyi olmadı. *Hızarcı*, ilk ve son kez genel prova bile olsa seyirci karşısına çıkmış oldu.

Büyük şairin sahnelenecek ilk oyunuydu. Heyecanlıydı. Uzun süre provada kalmasına içerliyor, öfkeleniyor, bir anlam veremiyordu. Her türlü öfkesinde haklıydı... Yüreği alev elev, sevgi dolu, çocuk safiyetiyle duygusal, pırlanta gibi adam Hasan Hüseyin Korkmazgil, oyunu neden ben yönetmedim, bu durumlara düşmesine fırsat verdim diye bana küstü. Yeniden barışmak için çok dil döktüm. Nihayet eski dostluğumuz geri geldi.

Turne hazırlıklarına başladık... *Kan Çiçekleri* oyunu ile turneye çıktık... Turne sırasında yine rahat bırakılmadık. Yine sürdü baskılar. Mersin'de matine-suare oyun oyna-

yacağız. Matine oynandı. Suare için bir saate yakın zaman varken polisler geldi. Bomba ihbarı yapılmış. Oynadığımız sinema salonunun her tarafı arandı. Dolayısıyla oyun başlama saati çoktan geçti. Bir şey bulunamadı ama seyirci de bizler de tedirgin olduk. Hatta bir kısım seyirci, ne olur ne olmaz korkusuyla oyunu izlemekten vazgeçip gitti...

Antakya'da, oynayacağımız sinema salonunda ışık ve dekor kuruyorduk. Dışarıdan bir gurubun belli belirsiz sloganları duyuluyordu. Ne oluyor diye caddeye, sinema salonunun önüne çıktım. Ülkücüler, Öncü Sahne'yi ve oyunumuzu protesto ediyorlardı. Bazılarının elinde sopa vardı. Az sonra gelen polisler onları uzaklaştırmak isterken sol görüşlü bir grup, bir başka yerden gelip karşı slogonlar atmaya başladı. Ülkücülere ölçülü davranan polis, solculara coplarla girişerek dağıttı. Emniyet bu olayı gerekçe göstererek oyunumuzu iptal edecek diye düşündüm. Bu yüzden bir süre kostümlerimizi giyip makyaj yapmadık. Oyun saatine 15-20 dakika kalana kadar bekledik. Hayret! Niyeyse öyle olmadı. Giyindik, makyajlarımızı yaptık ve gecikerek oynadık.

Sezon boyunca yaşadığımız bombalamalar ve tehditler hepimizi yıpratmıştı. Bunlara bir de ekonomik yetersizlik eklenince kadronun dayanma gücü iyice zayıfladı. Yalnız kadronun değil, benim de dayanma gücüm tükenme noktasındaydı. Dört günlük Gaziantep turnesi sırasında kadronun huzursuzluğu su yüzüne çıktı. Özellikle bombalamalar, tehditler gibi dış etkenlerin getirdiği sonuçlara daha fazla direnemeyeceğimi anladım, turne sonrası tiyatroyu kapatma kararı aldım. Gaziantep'ten turne otobüsümüzle Ankara'ya döndük. Turne boyunca kahrımızı çeken İskilipli otobüs sahibi ve şoförüne kalan borcumu ödemek istedim. "Sadece mazot paramı ver yeter," dedi. "Olmaz öyle şey kirve," dedim. (Adını biliyorduk ama biz hepimiz "kirve" derdik.) "Sen beni ne zannettin be ağabey? Okumadık, cahiliz. Lakin insanlığımızdan bir şey kaybetmedik çok şükür be ağabey" dedi ve sadece mazot parasını aldı.

İki yıl yaşadı Öncü Sahne. "Üç Devrimci Tiyatro, Bir Meddah" döneminin geçtiği yılların sonunda, kendimi yorgun savaşı gibi hissediyordum...

Sonsöz

Yıllar, toplumsal kargaşa içinde geçti. Sağ-sol çatışmaları, öldürmeler hemen her gün devam etti.

O yılların politik ortamını, etki-tepki ilişkisini göz ardı etmemek gerekir.

İdeoloji, din değildir. Ümmet mantığıyla hareket edilemez. Bu ilkemi daima korudum.

Doğrudan kimseyi suçlamak için söylemiyorum ama bana acı veren çok şeye şahit oldum, yaşadım.

Üflediği zaman mangalda kül bırakmayan, çıkarı uğruna hayati değerleri yıkabilenleri gördüm...

Küçük değil, küçücük çıkarlar uğruna “ya Rab ne güneşler” batıranları gördüm...

“Keşke şunu şöyle yapmasaydım.” dediğim şeyler oldu. Duygularıma yenik düştüğüm zamanlar oldu. Daha pek çok şey oldu ama doğru bildiğim, inandığım şeyleri yapmaktan geri durmadım. Yalansız, riyasız, hiç kimsenin sırtına basmadan, ne kendim için ne de başka bir nedenle kimseyi kullanmadan ve kullandırtmadan doğru bildiğim yolda yürümeye çalıştım.

Halil Ergün’ün mektubunda dediği gibi, yalnızlığı seçmedim. Yalnızlığı örtünmedim. Sevgi ve saygı çerçevesi içinde çoğulcu kalmaya özen göstererek kucaklamak istedim herkesi. Yalın, doğru, yalansız ve bilinçle yol almaya çalıştım.

Anlatmadığım bazı olayları, kişiselliğe dönüşebilir düşüncesiyle anlatmadım. Bazılarını kişiselliğe dönüşme endişeme rağmen anlattım. (Dönüşmesin dileğindeyim.)

Sanatçının en istekli olduğu basın-medya ilişkileri içinde olmak için hiç ama hiçbir çaba göstermedim. Sadece işimi iyi yapmaya çalıştım.

Ankara Birliği Sahnesi, Meddah, Çağdaş Sahne ve Öncü Sahne’de görev alan sanatçılara, idari ve teknik kadroya, diğer hizmetli çalışanlara bütün içtenliğimle minnet ve şükranları-

mı sunarım. Her şey, onların varlığıyla ve özverili çalışmaları sonucunda başarılmıştır.

Elbette birkaç arkadaşımın hoş olmayan şeyler yaşadım.

“İşine gelmeyen çeker gider” dediğim gün oldu. Bu cümleyi kurduğumda, “Biz değil, sen çekip gidersin” deyip beni tiyatrodan kovarak aklımı başıma getiren Halil Esen’i unutmak mümkün mü?

1980 sonrası da askerlik bitiminde (ki çok geç yaşta gittim) tiyatro hayatıma devam ettim. Son bir denemeyi, dostum Naci Başsorgun’un sahibi olduğu Ankara “Sanat Evi” salonunu bana açmasıyla yaptım. Tarafımdan yazılan, “Akıllı Adamın Deli Anıları” adlı oyun sonrası bir daha hayallerimin peşinde koşamayacak duruma geldiğimi gördüm.

Anlattıklarımın sadece bir anı olarak bakmamak gerektiği kanısındayım. Öyle bile bakılsa, pek çok şeyin ipucunu bulmak mümkün diye düşünüyorum. Zaten arkadaşlarımla anılarımı yazmam konusunda cesaretlendirmelerinin ve kabul edişimin arkasında bu gerçek yatıyordu.

Anıların sanatçı ve teknik kadrosunu kitabın sonuna ekledim. Hiçbir arkadaşımın ismi unutulmasın diye çaba gösterdim ama ola ki unutulmuş ise şimdiden affımı rica ederim. İsim sıralaması, herhangi bir öncelik gözetilmeden, rastgele yapılmıştır.

“Tiyatro insan içindir.” Hayatımın her döneminde böyleydi. Sevgiyle, saygıyla, dostlukla... Güzel yarınlar umudunu asla yitirmeden...

Sanatçı, İdari ve Teknik Kadrolar

Ankara Birliği Sahnesi

Vasfı Öngören, Mustafa Alabora, Halil Ergün, Semiha Berksoy, Zeliha Berksoy, Mümtaz Sevinç, Meral Niron, Yaşar Güner, Bersun Goriça, Minay Şentürk, Veysel Gürvardar, Aydan Uğurtan, Kazım Hün, Ülker Ergöksen, Kamil Sönmez, Fetay Soykan, Erdal Özkan, Faik Sinkil, Tanju Çakır, Engin Özpınar, İsmet Goriça, Sami Alptekin, Deniz Şentürk, Sarper Özsan, Yücel Tanyeli, Selma Akduman, Müfit (ışıkçı), Asım (teknisyen)

Meddah

Enis Gençtürk, Yaşar Giriftin, Ayhan Karadağ, İbrahim Bekman

Çağdaş Sahne

Yılmaz Onay, İhsan Sanıvar, Köksal Engür, Cevza Şipal, İsmail Işılsoy, Berin Ötenel, Yusuf Dağüstün, Orhan Güner, Seval Yurdakul, Ayşe Sönmez, Tayfun Çorağan, Erdinç Bora, Yaman Altınok, Halil Esen, Hikmet Çelik, Jale Uzunca, Teoman Özer, Ziya Sanıvar, Asuman Kasapbaşı, Ayhan Erkovan, Mehmet Yıldız, Onur Utku, İhsan Baş, Vecdi Sayar, Sinan Çetin, Zülal Aksoy, Tahsin Şakraker, Adil Pınarcı, Maksut Göksu, Ferhat Livanelioğlu, Mustafa Yıldız, Süleyman Yüksel, Şaban Yağlı, Mehmet Doğan, Metin Edis, Levent Akat, Serap Aygün, Uğur Akkurt, Sema Büyükoğlu, Nurdan Çölaşan, Metin Erhan, İlhan Erkol, Aykut İlhan, Nurkut İlhan, Celal Kızıldağ, Lale Platin, Nuray Sarı, Bülent Sürüyen, Mustafa Yıldız, Atilla Erkol, Senih Çelik

Öncü Sahne

Halil Esen, Bülent Yıldırım, Tomris Çetinel, Nusret Çetinel, Yaşar Güner, Sinan Kayalığıl, Sedat Uysal, Ziya Soley, Orhan Güner, Belkıs Akçıl, Can Berkmen, Nesrin İğdirsel, Levent Açıkkelli, Özgür Başat, Nejat Orhan, Baki Karakol, Nuri Uygur, İrfan Bebek, Asuman Özkaya, Hüseyin Ayvaz, Engin Alap, Yakup Dursen, Müjgan Özbağ, Serpil Sayıcı, Orhan Aydın, Mehmet Özgenç, Tahsin Şakraker, Adil Pınarcı, Mehmet Pulat, Celal Ertem, Şükrü Kartal, Cihan Taşçıoğlu, Süleyman Yüksel, Ayhan Aygün, Tan Şenel, Galip Güçlü

Bugün aramızda olmayan yol arkadaşlarımı rahmetle, eksilmeyen sevgi ve saygıyla anıyorum.

Fotoğraflar

Bir Düzensiz Hikâye - Meddah (Diyarbakır Devlet Tiyatrosu-1995)
Yazan, yöneten, oynayan: Erdoğan Akduman

Erdogan' ağız;

diğer abıyım, gene de yalla
vermek iñere, izim bir mektup
yarmaga olıdım. Mektup
sınırları boğarım, zıkkı. Anı.
katabacağım ve mektubun üzerine
farklıcağım. Öyle zeyler var ki,
şunun zırasında ne kaldi de-
ğış çıkacağım. Güni beklemeye
kalmıyordım. Ve kızıda yedim.
Mektupları da kızılar...

Mektubuna çok sevdim. Ne ye-
ni bir düşünce çıktı ataya
yardımlarını da. Belki de ne
hakkını. Ama seni keşdimden
daha namuslu buldum.
Çok sevdim mektubuna.

Varf'a ağızla yarmam an-
bı. Çünkü Ben itirizi bides.
Bu diğle mektup. İnti özel

Alarak varf'a ne gıcayım?
Bir kere daha düşün ve ge-
ce mektuba istersin bir okut.
Mıya neş. Silişis, o luki sana
ait

Öyle sınırların var ki. A-
lınca seni kendine bulaca-
ğın yakınlıkla gıcayım, sana
gıcayacağım. Belki de bir bary
senin için bir.

Mektubun > alacağım. Ve
iti yelder, anıyımların fıkı,
gıcayacağın itir mektup oluyor
bir. Kızıları belki de gene
bir bary için. Yalı yalı sınırlar
böyle düşünme. Üzerinde kızı.
Mektuba mektup oluyor için.
Mektuba yarmayacağım işk..

Sana içi güler zıkkı.
gölemler açıyor.
sıkkılar.

Mıyanıma nel alarak zıkkı.
Ların ilek. yarmayacağın için
Sana kızı kızıdır. Sıkkılar. Bir
diğüncemler cıkkı.

Halil

Bir dönem yol arkadaşım sevgili dostum Halil Ergün'ün Mamak Ceza ve Tutukevine gönderdiği bir mektup.

Erdoğan kardaş,
Senin, Vasıf'ın, Halil'in,
Erkan'ın ve tüm orka-
daşların yeni yılınız
kısa, bayramınız uzun
olsun...

Dartlukla kucakla-
rım hepimizi...

Çetin Öner

@

Siz oyunlar yaptım.
Bekliyorum Gecor'yu.

Çetin Öner'in Mamak Ceza ve Tutukevine gönderdiği
yeni yıl kutlama kartı. (1973)

Taahhütname

İşçinin örgütsel kurumlarından olan Genel iş, Tez-büro iş, Besin iş, T.İ.S.. Çagdas metal iş sendikeleri işçinin eğitimi için, en geç ekim ayı içinde başlamak şartıyla Erdoğan Akdumen'in yönetiminde ÇAGDAŞ SAHNE adı altında bir tiyatro kurmaya karar verdik.

Bu kuruluş için pay oranına mahsuben mart ayının ilk on günü içinde yirmibeşbinlira (25.000 T.L) vermeyi taahhüt ederiz. 20-Şubat- 1975

Genel iş sendikası
Genel başkanı
Abdullah Baştürk

Besin iş sendikası
Genel başkanı
Demirhan Tuncay

Tez-büro iş sendikası
Genel başkanı
Doğan Çatkanat

Toprak-su-tarın iş (T.İ.S.)
Genel başkanı
Mahmut Çiğdem

Çagdas metal iş sendikası
Genel başkanı
Fehmi Isıklar

Beş sendika başkanının imzaladığı, benim için tarihi değer taşıyan
taahhütname.

Kira Kontratosu

[illegible]

1/7/1964 tarih ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu değişikiren 29/7/1970 tarih ve 1318 sayılı Finansman Kanunu gereğince:

Makshabl va ibroiz ipin qim 1 kelli ipin qim 3 olmek kare. makarele maddetirin gora bidin kira bedetirin bindo istin shetabidin danga pulu yaghetlarin. Tezlam hikkidat, geribide, hor izma kip 100 liras kadir (100 lira dahl) 25 kurgu, 100 liran 500 liraya kadir (500 lira dahl) 30 kurgu, 500 liran 1000 liraya kadir (1000 kira dahl) 100 kurgu, 1 000 liran 20 000 liraya kadir (10 000 lira dahl) 300 kurgu, 10 000 liran 50 000 liraya kadir (50 000 lira dahl) 300 kurgu, 50 000 liran yekun olanzu 300 kurgut danga pulu yaghetlar. Pullar tarifi ise beraher izma vey a miler komak makarelye iptal oluncaklar.

Batı İşhanı Tiyatro Salonu kira sözleşmesi ön sayfası.

ÖZÜNCÜLER
OB BİRLİĞİ

TUTANAK NO: 92 - ANKARA

İKİNCİ KONTROL ZARFI

11.5.1975

Bir taraftan Özünçüler Birliği Ticaret Limited Şirketi, diğer taraftan Çeşme Şahine adlı Erdoğdu Adıyaman arasında aşağıdaki şartlarla bir kira anlaşması yapılmıştır:

Kira Konusu : O.P. Ltd. Şti.'nin Beşikçi Samside Gen-1 MÜ.10'ünden kiralanan 11.11.11. Samside Şişeler Salonu.

Kira Süresi : 15 Haziran 1975 -15 Haziran 1977 arasında olmak üzere beş (5) yıl için.

Kira Bedeli : O.P. Ltd. Şti. nin Beşikçi Samside 50 adet duvarında olduğu kira bedelinin aynı olmak üzere, her 50 ayda bir 40.000 T.L. olarak yıllık 400.000 T.L. bedelinin 15 Haziran 1975'deki ilk ödemesi olan 40.000 T.L. nin 10.000 T.L. ilk kısmı kira anlaşması ile birlikte peşin alınmıştır.

Diğer Şartları:

- 1- Bu sözleşme içinde O.P. Ltd. Şti. adına ilgili kullanan hakkını Çeşme Şahine'ye bırakmıştır. Ancak Çeşme Şahine'nin, salona bir başka şahıs ya da tüzel kişiyi kirletmesi, esas kontrata aykırı olarak değerlendirilecektir.
- 2- Salondan yararlanacak hergeçit peşin olarak, ek kâğıtları, O.P. Ltd. Şti. ile Çeşme Şahine arasında yapılmıştır.
- 3- 15 Haziran 1975 tarihine kadarki her çeyit salon giderleri, O.P. Ltd. Şti. na ait olmak üzere, kira başlanınca olan bu tarihten itibaren her çeyit salon gideri Çeşme Şahine'ye ait olacaktır.
- 4- Bundan böyle, O.P. Ltd. Şti. ile Beşikçi Samside arasında bulunan Kontrat şartları, bu kontrat salınamasının tarafları arasında da geçerlidir.
- 5- Bu kontrat salınaması hakları, Çeşme Şahine ile ilgili olarak kurulduğunda, tarafların ikisi ile birlikte Çeşme Şahine ile ilgili olarak geçerlidir.

11.5.1975

O.P. Ticaret 446. Şti. adına
Genel Kurul Başkanı
Erdogan Adıyaman

Çeşme Şahine adına
Genel Kurul Başkanı
Erdogan Adıyaman

Oyuncular Birliği ile Çağdaş Sahne arasında yapılan kira sözleşmesi.

Öncü Sahne işçi sınıfı mücadelesine katkıyı amaçlarken, onun estetik koruyuş ve açıklanışını sanatçılarının gerçekleştirmek için sanatsal yöntemlerini sürdürmek durumundadır. Bu estetik yaklaşım bir araçtır. Belli koşullara bağlıdır. Giderak ulaşılması gereken, temel amaçtır. Bu amaç yaşanagelen toplumuzun gerçekleri içinde sürdürülen mücadele bayraktarının gelişim çizgisiyle iç içedir. Bu gerçeklerin doğru tahli ve ona uygun mücadele biçimlerinin bayraktarı, sanatsal alandaki mücadelelerde neyi, nasıl, nasıl gündeme getirme, miz gerektirdiğini gösterir, biziye.

ÖNCÜ SAHNE ÇALIŞANLARI

Erdoğan Akduman
Bekir Akçıl
Yapar Güner
Cân Berkmen
Bülent Yıldırım
Sinan Kayaçıl
Nesrin İğdirer
Ayhan Aygün
Orhan Aydın

Şerif Çanakçı
Levent Açıkel
Özgür Başar
Nuri Uygur
Nihat Orhan
Bekir Çakır
Baki Karakol
Sükrü Kartal
Gölp Gücü

ÖNCÜ
SAHNE

Necatibey Cad. Derya Sineması
Tel. 299618

4

Öncü Sahne aylık broşürlerinden ön ve arka yüzü

HIZIRCI
Yazan : Hasan Hüseyin
Yöneten : Yapar Güner
Müzik : Mehmet Pulat

«HIZIRCI» hakkında

«Hızarcı» ne bir eklektik, ne de bir sosyal köhürdür. Hızarcı, yaşadığımız bir dönemin belli bir simgesi, ama daha çok da, toplumsal gelişim çizgisinden bir keşiftir. İlgiler, karmaşası diyebileceğimiz toplumsal ortam, bireylerde başka başka yansır. Adı konulmamış, tanımlanmamış, bilimsel olarak yapılmış ve önünden kaçamayan bir gerçekliktir sınıf kavramı. Bireyler, bu gücün etkisiyle devrili ve devrimsiz. Etkilerin «alay»ına veya «ayaz»a dökülen budur. Kuşkusuz, Hızarcı Haydar da biliyordu adam vurmakla haksız düzenin değişmeyeceğini, kötülüklerin ortadan kalkmayacağını. Biliyordu ama, olayların dokusu, onu, zorunluluk noktasında umursuz bırakmıyordu.

Aslında, hepimizde vardır Hızarcı Haydar'lık. Hayatın, şu veya bu durumda, kurulu hermen olmak ister, kendi doğururuz, kafamız içindeki doğara çıkarır. Bunun herkeşçe görülebilmesi için, özümüzün herkesin gözü önünde gerçekleştirilmesi gerekir. Olayların gelişimi bizi «kritik» noktaya ya ulaştırır, ya ulaştırmaz. Böylece, içindeki asalet Hızarcılık ya uyandır, ya uyandır. Ne var ki, rengi ve kılığı başka başkadır bu başkaldırmanın. Bulvarda başka, kiralı kesimde başka...

«Hızarcı», yaşanmış bir olaydan kaynaklandı, gündüzün «örpü» anılarıyla vurgulandı ve kendi renklerimizde çıktı ortaya. Evet, başkaldırmak. Nenin? Neyle? Nasıl?

Kurtuluş, bu soruların yanıtında yatmaktadır. Hızarcı Haydar elbette ki kurtulmazdı; çünkü, neyin başkaldırıldığına biliyordu da, nasıl başkaldıracağını bilmiyordu. Bilemezdi belki. O, o günün koşulları içinde düşünüp devrimin bir insanı. Hızarcı Haydar'lar bugün milyonlardı ve hepisi de kurtuluşun nasıl gerçekleşeceğini biliyorlardı.

HASAN HÜSEYİN

KAN ÇİÇEKLERİ

Yazan : Dursun Aksoy
Ek sahneye ve yöneten : Erdoğan Akduman

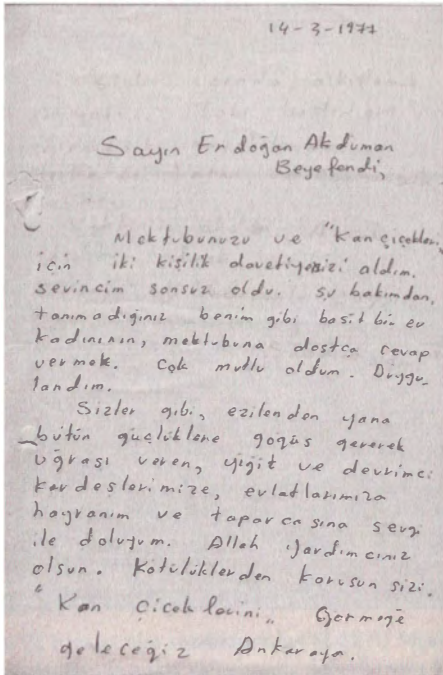
100 oyunu aşkın Kan Çiçekleri adlı acılı güldürü güncelliğini korumaya devam ediyor. Öyle ki, yaşanan gerçekler içinde hayatın bir parçası oldu ölümler, öldürülmeler siyasal cinayetler ve Kan Çiçekleri olup düşüyorlar toprağa...

Öncü Sahne aylık broşürlerinden birinin içi.

Daima yanımda olan değerli arkadaşım Cem Karaca ile Öncü Sahnede.

Tiyatromuza gösterilen ilgiye dair bir seyirci mektubu.

Halk Oyuncuları (Ankara) Çetin Altan'ın *Komisyon* adlı oyunundan.

GENEL MEKTUP *SAYIN SERMET ÇAĞAN*

Türkiye Tiyatrocular Sendikası - Tİ - S.E.N. - Genel Türk Tiyatrocuları Kuruluşuna bir katkide bulunmak, kültür eğitilmesini, sosyal hayatı, sanatçıların ve halkın sosyal hayatını geliştirmek, Türk tiyatrosunun gelişip ulusal tiyatro olmasını sağlamak için gerekli araştırmaların yapılmasını talep ederiz.

1967 - 68 döneminde Türk tiyatrosunun sorunlarını, Türkiye Tiyatrosu düzeyinde bulunduğu yeri açık ve net belirlemek ve araştırma çalışmaları yapmak, toplantılar ve konferanslar düzenlenmiştir.

ANKET NO: 1

1- Toplam içindeki yeri göz önüne alınarak bir oyuncunun aylık kazancı en az ne kadar olmalıdır?

* dağılımında rakamın altına giriniz

100-200-300-400-500-600-700-800-900-1000-

2- Yukarıda belirtilen maaşlar altında bir oyuncu işlenmelidir. Aylık kazancı en az ne kadar olmalıdır?

*1000 200-300-400-500-600-700-800-900-1000-

3- Sahne gerisi işçilerinin aylık kazancı en az ne kadar olmalıdır?

100-200-300-400-500-600-700-800-900-1000-

4- Çirak "stajyer" oyuncuların aylık kazancı en az ne kadar olmalıdır?

100-200-300-400-500-600-700-800-900-1000-

5- Çirak oyuncuların tiyatro öğrenisi göz önüne alınarak aylık kazancı en az ne kadar olmalıdır?

"Bir tiyatro öğrenisi" "İki tiyatro öğrenisi"

"Üç tiyatro öğrenisi" "Dört tiyatro öğrenisi"

6- Tiyatro eğitilmesinde bir sendika kursları gereklidir?

"Evet" "Hayır"

7- Tiyatroda "Sanatçı İhtisası"na önemine inanılmamaktadır?

"Evet" "Hayır"

8- Bir tiyatro oyuncusunun belli bir tiyatro eğitiminden geçmesi ~~zorunlu~~ gereklidir?

"Evet" "Hayır"

9- Türkiye'de tiyatro eğitimi için kurulum olmalıdır yeterlidir?

"Evet" "Hayır"

Türkiye'nin ilk tiyatrocular sendikasında (Tİ-SEN) Mustafa Alabora ile birlikte düzenlediğimiz anket çalışmasına değerli yazar Sermet Çağan'ın verdiği yanıt

22 Nisan 1965, Ankara, Çankaya Halkevi Tiyatrosu, 'Babayiğit' oyunu sahnesinde kostümlerimizle; Şair, oyuncu, rejisör, çevirmen, değerli insan Suat Taşer hocamız ile anı fotoğrafı.
(soldan) Erdoğan Akduman, Suat Taşer, Erol Demiröz, Nurşim Demir

Öncü Sahne, yazar Hasan Hüseyin Korkmazgil, 'Hızarcı' oyunu provası.
(Soldan) Can Berkmen, Levent Açikel, Bülent Türkmen, Sinan Kayalığıl.

Öncü Sahne, “Büyük Gösteri”, (soldan) Halil Esen, Tomris Çetinel, Orhan Güner, Ziya Soley, Erdoğan Akduman, Nusret Çetinel.

“Akıllı Adamın Deli Anıları” adlı oyundan (soldan) Erdoğan Akduman, Bülent Yıldırım.

Bu ÷lkede toplumsal çalkantılar oldum olası dinmek bilmedi. Bir türlü durulmadı. En güzel olduğunu sandığımız dönemlerde bile griden öteye geçip aydınlığa dönüşemedi.

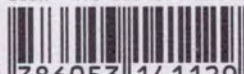
Bu gri, sisli hava kâbus gibi çöktü özellikle ilerici-devrimci mücadeleye gönöl vermiş güzel insanların üzerine... Ve çok şey geldi başlarına...

İşte böyle gri, sisli ve bazen kapkara dönemlerde devrimci tiyatro yapmanın nasıl bir şey olduğunu ve sonuçlarını görüyoruz.

Böylesi bir ortamda, geleneksel gösterilerimizden biri olan "Meddah"ın, çağdaş boyutlarda yeniden değeriendirilerek gün ışığına çıkarılmasının yarattığı etkileri ve sanatçının başına gelen olayları görüyoruz.

AYRINTI • YAKIN TARİH

ISBN: 978-605-314-112-9

9 786053 141129

